IMPLEMENTÁCIA JAZYKOVEJ POLITIKY EURÓPSKEJ ÚNIE VO VYBRANÝCH ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH

TERÉZIA ONDRUŠOVÁ, MAGDALÉNA PATÉ, LUCIA ŠUKOLOVÁ

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ

České Budějovice
2022

Vědecká redakce VŠERS:
doc. JUDr. PhDr. Jiří BÍLÝ, CSc.; doc. Ing. Jiří DUŠEK, Ph.D. (předseda); RNDr. Růžena FEREBAUEROVÁ; PhDr. Jan GREGOR, Ph.D.; doc. Ing. Marie HESKOVÁ, CSc.; doc. Ing. Oldřich PEKÁREK, CSc.; PaedDr. Vladimír KŘÍŽ; doc. Ing. Ladislav SKOŘEPA, Ph.D.; doc. JUDr. Roman SVATOŠ, Ph.D.; doc. Ing. Jaroslav SLEPECKÝ, Ph.D., MBA; doc. PhDr. Miroslav SAPÍK, Ph.D.

Názov: **Implementácia jazykovej politiky Európskej únie vo vybraných členských štátoch**

Autori: Terézia Ondrušová, Magdaléna Paté, Lucia Šukolová

Recenzenti: SERESOVÁ, Katarína, doc. Mgr. Ing., PhD.
ŠTEFANČÍK, Radoslav, doc. PhDr., MPol., PhD.

Účel: STUDIA (monografie)

© Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., České Budějovice, 2022

ISBN 978-80-7556-114-5

Obsah

PREDHOVOR **5**
ÚVOD **7**
METÓDY VÝSKUMU, VÝCHODISKÁ A CIELE **10**
1 JAZYKOVÁ POLITIKA EÚ **13**
1.1 Jazykové skupiny v EÚ **14**
1.2 Jazykové koncepcie **16**
1.3 Národný, štátny, úradný, oficiálny a pracovný jazyk **17**
1.4 Multilingválnosť a výdavky na preklady v EÚ **17**
1.5 Jazyková politika medzinárodných organizácií a jazyková politika EÚ **19**
2 POSTAVENIE ANGLICKÉHO JAZYKA VO SVETE A V EÚ **23**
2.1 Anglický jazyk v Európskej únii **24**
2.2 Euro-angličtina **27**
2.3 Úroveň znalosti cudzieho jazyka v európskom kontexte **27**
3 JAZYKOVÁ POLITIKA A JAZYKOVÉ POŽIADAVKY PRACOVNÉHO TRHU VO VYBRANÝCH ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH – SLOVENSKO, NEMECKO A FRANCÚZSKO **29**
3.1 Porovnávacie kritéria pri voľbe pracovných portálov **31**
3.2 Jazyková situácia na Slovensku **33**
3.2.1 Štátny jazyk a cudzie jazyky v slovenskom vzdelávacom systéme 35
3.2.2 Analýza pracovných ponúk na slovenských portáloch vzhľadom na jazykové požiadavky 42
3.3 Jazyková situácia v Nemecku **50**
3.3.1 Cudzie jazyky v nemeckom vzdelávacom systéme 51
3.3.2 Analýza pracovných ponúk na nemeckých portáloch vzhľadom na jazykové požiadavky 56
3.4 Jazyková situácia vo Francúzsku **58**
3.4.1 Cudzie jazyky vo francúzskom vzdelávacom systéme a ako súčasť reformovanej maturity vo Francúzsku 59

3.4.2 Analýza pracovných ponúk na francúzskych internetových portáloch vzhľadom na jazykové požiadavky 68

3.5 Analýza implementácie európskej jazykovej politiky EÚ na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku 75

ZÁVER 86

LITERATÚRA 89

ZOZNAM TABULIEK 99

ZOZNAM GRAFOV 100

Predhovor

Témou predkladanej monografie „Implementácia jazykovej politiky Európskej únie vo vybraných členských štátoch“ je analýza súčasnej jazykovej politiky Európskej únie (EÚ) a spôsoby jej implementácie vo vybraných členských štátoch – Slovenska, Nemecka a Francúzska.

V centre nášho záujmu stoja uvedené členské krajiny z niekoľkých dôvodov. Francúzsko a Nemecko stoja od začiatku za myšlienkou európskej integrácie a ako hospodársky najsilnejší aktéri, predstavujú aj v súčasnosti motor EÚ. Slovensko, na druhej strane, patrí ešte stále k novším členským štátom, keďže vstúpilo do EÚ v roku 2004. Ekonomická výkonnosť Slovenska ho radí k malým a hospodársky menej významným členom európskeho zoskupenia. Napriek týmto rozdielom sa všetky členské štáty zaviazali implementovať rôzne typy politík EÚ a jazyková politika je jednou z nich. Ďalším dôvodom výberu je tiež príslušnosť štátnych jazykov vybraných krajín k rôznym jazykovým skupinám. Slovenský jazyk patrí do skupiny slovanských jazykov, nemecký jazyk do skupiny germánskych jazykov a francúzsky jazyk do skupiny románskych jazykov. Jazykové skupiny germánska, románska a slovanská sú v EÚ najpočetnejšie. Dôležitým aspektom je, že vybrané členské štáty majú na svojom území rôzny postoj, spôsob implementácie a ochrany jazyka, ktorý si v EÚ zvolili za úradný/oficiálny.

Súčasná EÚ má 24 úradných jazykov, keďže vznikla spájaním sa suverénnych európskych národných štátov, pre ktoré je jazyk veľmi dôležitým nositeľom kultúry a národnej identity. Reprezentuje symbolickú hodnotu, ktorej sa žiadna z členských krajín, ani po pristúpení do EÚ, nie je ochotná vzdať. V snahe dosiahnuť napriek tejto rôznorodosti istú spolupatričnosť a jednotu svojich občanov, presadzuje EÚ mobilitu a medzikultúrne porozumenie. V rámci tohto svojho úsilia určila učenie sa jazykov za dôležitú prioritu. EÚ považuje viacjazyčnosť za dôležitý prvok konkurencieschopnosti Európy. Jedným z cieľov jazykovej politiky EÚ je preto dosiahnuť, aby každý občan EÚ ovládal okrem svojho materinského jazyka ďalšie dva jazyky (Iskra 2022). Týmto spôsobom sa týka implementácia jazykovej politiky EÚ vzdelávacích systémov členských štátov.

V monografii komparujeme deklarovanú multilingválnosť EÚ s reálnou praxou, v jej inštitúciách a v jej členských krajinách. Vo vybraných krajinách analyzujeme jazykovú situáciu v dvoch oblastiach – v oblasti základného a stredného vzdelávania a pracovného trhu z pohľadu pracovných ponúk s jazykovými požiadavkami, ktoré sú k dispozícii na pracovných

portáloch pre skupinu absolventov najmä s úplným stredoškolským vzdelaním. Táto skupina by mala byť v jednotlivých členských krajinách najpočetnejšia. Zároveň sa snažíme aj výsledky, pokiaľ to podmienky umožňujú, vzájomne porovnať.

Pohľad na implementáciu jazykovej politiky v EÚ a následne v jednotlivých jej členských krajinách je zaujímavý aj s ohľadom na postavenie anglického jazyka v súčasnej EÚ a v jej členských štátoch. Vzniká otázka, či je možné ho v krátkodobom horizonte nahradiť iným jazykom.

Pri výskume sme sa opierali o diela odborníkov na jazykovú politiku EÚ doma aj v zahraničí ako sú U. Ammon, H. Haarmann, J.Pool, B. Spolsky, R. Phillipson, D. Crystal, P. Kirchhoff, B. Seidlhofer , J. Reinvart a P. Jesenská. Monografiou sme nadviazali na naše predchádzajúce práce. Publikácia je určená vedeckým pracovníkom, ktorí sa zaoberajú jazykovou politikou štátu, ale taktiež implementáciou európskej legislatívy v SR v oblasti jazykovej politiky EÚ, a tým aj organizáciou jazykovej výučby na všetkých úrovniach slovenského školského systému. Budeme rady, ak bude východiskom pre ďalší výskum.

Autorky

Úvod

Jazyková politika EÚ je založená na rešpektovaní jazykovej rozmanitosti vo všetkých členských štátoch a na vytváraní medzikultúrneho dialógu v celej EÚ. EÚ s cieľom uviesť do praxe vzájomný rešpekt podporuje výučbu a štúdium cudzích jazykov a mobilitu občanov prostredníctvom programov zameraných na vzdelávanie a odbornú prípravu. Ovládanie cudzích jazykov sa vníma ako jedna zo základných zručností, ktorú si musia osvojiť všetci občania EÚ, aby zlepšili svoje šance na vzdelávanie a zamestnanie (Iskra 2022).

EÚ má 24 úradných/oficiálnych jazykov. Pravidlá ako používať daný jazyk v inštitúciách EÚ sú jednomyseľne stanovené Radou EÚ prostredníctvom Nariadenia č. 1 v súlade s článkom 342 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Každý členský štát EÚ má právo určiť si jeden jazyk za úradný v EÚ. Nie však všetky jazyky, ktoré sú úradné v členských štátoch sú aj úradnými jazykmi EÚ. Anglický jazyk si za úradný jazyk v EÚ uviedlo len Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska (Spojené kráľovstvo).

Multilingválna EÚ si pre chod svojich inštitúcií musela zvoliť pracovné jazyky. Procesné/pracovné jazyky európskych inštitúcií sú jazyky – anglický, francúzsky a nemecký. Tieto jazyky zároveň patria medzi jazyky, ktoré by potenciálne mohli ašpirovať na pozíciu anglického jazyka, ak by bola vôľa ho v EÚ nahradiť, čo je tiež jeden z dôvodov, prečo sme si Francúzsko a Nemecko vybrali. Po odchode Spojeného kráľovstva z Európskej únie v roku 2016, podpísali obe strany dohodu, ktorá vytvorila rámec budúcej spolupráce a vzájomných vzťahov po roku 2020. Dohoda bola schválená 27 členskými štátmi a uplatňuje sa od 1. januára 2021. Čo je však dôležité, Nariadenie č. 1 sa nenovelizovalo, ako je bežnou praxou pri zmene počtu členských krajín.

V priestore EÚ sa používa oveľa viac jazykov než je spomínaných 24. Tieto jazyky môžeme rôzne klasifikovať. Napr. z pohľadu ich štatútu a používania v EÚ tvoria tri skupiny (Cink 1999).

Prvú skupinu tvoria jazyky so statusom štátneho jazyka členskej krajiny. Sem môžeme zaradiť v európskom priestore rozšírené jazyky ako angličtina, francúzština a nemčina. Ďalej sem patria veľké, ale z európskeho kontextu menej rozšírené jazyky ako je španielčina, taliančina alebo poľština. Prvú skupinu dopĺňajú stredne veľké až malé, menej rozšírené jazyky, sú to všetky ostatné štátne jazyky členských krajín EÚ, napr. slovenčina.

Druhú skupinu tvoria jazyky národnostných menšín, ktorých spoločensko-politický status je na rôznom stupni. Táto skupina nie je homogénna, patria sem napr. menšinové jazyky,

ktoré sú úradnými jazykmi susedného štátu, ako napr. maďarčina na Slovensku. Do tejto skupiny patria aj menšinové jazyky bez jazykového zázemia susedného štátu napr. bretónčina, korzičtina a akvitánčina na francúzskom území.

Tretia skupina obsahuje jazyky migrantov. Ide buď o vnútornú migráciu v rámci EÚ, alebo o migrantov prichádzajúcich z nečlenských krajín EÚ. Ako príklad vnútornej migrácie môžeme uviesť češtinu na Slovensku a slovenčinu v Česku, príkladom migrácie z nečlenských krajín je napr. vietnamčina na Slovensku, turečtina v Nemecku alebo arabčina vo Francúzsku (ide najmä o emigrantov z Alžírska, Líbye, Tuniska a Maroka).

EÚ bola do roku 1993 známa ako Európske hospodárske spoločenstvo, ktorú vytvorilo šesť zakladajúcich členov (Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Holandsko, Belgicko, Luxembursko) a neriešilo jazykovú politiku. Samotná EÚ vznikla v roku 1993 na základe Zmluvy o Európskej únii, známej aj pod názvom Maastrichtská zmluva z roku 1992. Po posledných integračných procesoch má EÚ v súčasnosti 27 členských štátov a 24 úradných/oficiálnych jazykov. Používať všetky jazyky rovnocenne napr. pri eurorokovaniach je z praktického hľadiska nemožné. Preto sú v EÚ deklarované pracovné jazyky (angličtina, francúzština a nemčina).V súčasnej EÚ sa však vyprofiloval jeden najpoužívanejší a najfrekventovanejší jazyk – angličtina. V ďalších častiach monografie prezentujeme aj dôvody, prečo je angličtina najpoužívanejším jazykom multilingválnej EÚ.

V predkladanej práci sa v prvej časti venujeme jazykovej situácii a politike EÚ, jazykovým skupinám, multilingválnosti a výdavkom EÚ na preklady. V druhej časti sa sústreďujeme na postavenie anglického jazyka vo svete a v EÚ a kladieme si otázku, aká je súčasná pozícia angličtiny v EÚ a ako sa posudzuje úroveň znalosti cudzích jazykov v európskom kontexte. Tretia časť je ťažisková. V nej prezentujeme jazykovú politiku na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku, implementáciu jazykových požiadaviek EÚ na cudzojazyčné vzdelávanie a požiadavky pracovného trhu na ovládanie cudzích jazykov v týchto členských krajinách. Získané informácie analyzujeme a na základe úrovne plnenia vyselektovaných (kvalitatívnych a kvantitatívnych) kritérií vykonávame evaluáciu stavu implementácie jazykového vzdelávania. Okrem iného chceme na analyzovaných vzorkách nami vybraných krajín zistiť, či sa požadovaný model výučby cudzích jazykov (materinský + dva cudzie jazyky) skutočne darí realizovať vo vzdelávacom systéme daných krajín. Predmetom našej analýzy v tejto otázke je úroveň jazykových znalostí v maturitných ročníkoch. Na druhej strane si kladieme otázku, ako jazykové zručnosti uľahčujú občanom Slovenska, Nemecka a Francúzska nájsť si zamestnanie a aké jazykové požiadavky sú v skutočnosti kladené na základe analýzy ponúk na pracovných portáloch.

V našom výskume sa nezaoberáme otázkou implementácie kľúčových dokumentov jazykovej politiky EÚ do legislatívy vybraných členských krajín, ale sledujeme ako sa táto implementácia prejavila vo vzdelávacom systéme na základe zastúpenia cudzích jazykov pri maturitnej skúške. Rovnako sa snažíme dať do súvislostí tieto údaje s jazykovými požiadavkami na uchádzačov o zamestnanie.

V závere monografie sa na základe niektorých výsledkov evaluácie implementácie jazykovej politiky EÚ pokúsime odpovedať na otázku, aké výhody prináša implementácia jazykovej politiky EÚ samotným jej občanom a či je možné v krátkej budúcnosti nahradiť angličtinu iným jazykom, alebo či je reálne, aby v súčasnosti EÚ prestala používať anglický jazyk.

Metódy výskumu, východiská a ciele

Monografia „Implementácia jazykovej politiky Európskej únie vo vybraných členských štátoch“ vychádza najmä z dát, ktoré sme získali z pracovných portálov a štatistických údajov o vzdelávaní nami sledovaných krajín a príslušnej legislatívy zameranej na ochranu štátneho jazyka a jazykové vzdelávanie. Vybrané dáta, filtrované na základe výberových kritérií, spracovávame, analyzujeme, komparujeme a zo získaných výsledkov sa snažíme formulovať závery prezentujúce rozdielne a spoločné znaky. Niektoré výsledky sa pokúšame generalizovať na konci tretej časti a na ich základe predikovať situáciu v blízkej budúcnosti.

Najprv sa venujeme postaveniu štátneho jazyka a menšinových jazykov na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku. Hoci sú tieto otázky predmetom jazykovej politiky členských štátov EÚ a EÚ do nich nezasahuje, predsa ovplyvňujú postoj jednotlivých krajín k prijímaniu jazykovej politiky EÚ ako takej. V ďalšej časti uvádzame dáta súvisiace s učením sa cudzích jazykov vo vzdelávacom systéme v troch nami vybraných krajinách. Sledujeme počet žiakov a študentov, ktorí sa učia jednotlivé cudzie jazyky ako prvý a druhý cudzí jazyk. Využívame oficiálne štatistické údaje ministerstiev školstva alebo iných inštitúcií, ktoré sa zaoberajú zberom dát o vzdelávaní. Zvláštnu pozornosť venujeme analýze dát o cudzích jazykoch ako súčasti maturitnej skúšky. Keďže každá z krajín má inú formu, ale aj obsah maturitnej skúšky, tieto rozdiely pri analýze dostupných údajov zohľadňujeme. Podstatnú časť našej práce tvorí analýza vzorky dát získaných z pracovných portálov počas jedného týždňa v júni 2022. Všímame si jazykové požiadavky, ktoré sú súčasťou vzorky pracovných ponúk. Zaujímajú nás inzeráty s požiadavkou na jazyk, ale aj požiadavky na dva cudzie jazyky súčasne a tiež, aké konkrétne cudzie jazyky sa vo vybraných krajinách najviac vyžadujú. Zozbierané údaje uvádzame v tabuľkách alebo grafoch.

Východiskom monografie je jednak jazyková prax EÚ, jednak jazyková prax členských štátov. V súčasnosti sa EÚ spolieha na vyučovanie sa cudzích jazykov v členských štátoch, jej cieľom je trilingválnosť. Právny základ tohto prístupu možno nájsť v kľúčových dokumentoch EÚ. (Iskra 2022). Motto európskej integrácie „zjednotení v rozmanitosti“ sa týka aj jazykov, keďže jazyky sú najbezprostrednejším prejavom našej kultúry. Rešpektovanie jazykovej rozmanitosti je jednou zo základných hodnôt EÚ. V článku 3 Zmluvy o Európskej únii (Zmluvy o EÚ) sa uvádza, že Únia „rešpektuje svoju bohatú kultúrnu a jazykovú rozmanitosť“. V článku 165 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) sa zdôrazňuje, že „činnosť Únie sa zameriava na rozvoj európskej dimenzie vo vzdelávaní, najmä výučbou a šírením jazykov

členských štátov“ pri plnom rešpektovaní kultúrnej a jazykovej rozmanitosti (článok 165 ods. 1 ZFEÚ). Aj v Charte základných práv Európskej únie, prijatej v roku 2000, ktorá je podľa Lisabonskej zmluvy právne záväzná, sa zakazuje diskriminácia z dôvodu jazyka (článok 21) a Únii sa ukladá povinnosť rešpektovať jazykovú rozmanitosť (článok 22).

Podpora jazykového vzdelávanie v EÚ má formu podpory výskumných projektov v oblasti cudzích jazykov a tiež formu akčných programov, v rámci ktorých EÚ organizuje rôzne podujatia. Napr. rok 2001 bol Európskou komisiou a Radou Európy vyhlásený za Európsky rok jazykov a odvtedy sa každý rok 26. septembra organizuje Európsky deň jazykov. Jeho cieľom je podporiť a zatraktívniť záujem o štúdium a znalosť jazykov. Jedným z obľúbených programov je program Erasmus+, jeho osobitým cieľom je podpora jazykového vzdelávania a jazykovej rozmanitosti.

Čo sa týka členských krajín, najjednoduchšia situácia je v jazykovo homogénnych štátoch, kde sa kryjú štátne hranice s jazykovými (napr. Portugalsko). V bilingválnych štátoch, ako napr. Fínsko, sa rovnocenne používajú dva úradné jazyky – fínsky a švédsky. Belgicko uznáva tri úradné jazyky –francúzsky, nemecký a holandský, ide o viacnárodný štát, avšak v krajine panuje napätie medzi Flámami a Valónmi. Starostlivosť o jazyk aj inými ako legislatívnymi opatreniami tvorí súčasť jazykovej politiky Spojeného kráľovstva, Francúzska a Nemecka. Tieto krajiny vydávajú slovníky a príručky o správnom používaní jazyka a na jeho podporu a šírenie doma a v zahraničí vynakladajú značné prostriedky. Zakladajú jazykové školy a inštitúty (napr. Goethe-Institut, Österreich Institut, British Council, Institut Français). Podľa francúzskej ústavy sú všetci občania Francúzi a francúzština je jediným úradným jazykom na úkor bretónčiny, provensalčiny a baskičtiny. Od roku 1944 platí vo Francúzsku zákon (Toubonov jazykový zákon), ktorý stanovuje sankcie proti jazykovým prehreškom. V zjednotenom Nemecku je situácia podobná, platí však výnimka pre používanie minoritného jazyka v úradnom styku pre Lužických Srbov. Slovensko sa starostlivosťou o štátny/úradný a menšinové jazyky nevyčleňuje spomedzi členských krajín EÚ. Podľa Ústavy Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk. Prostredníctvom štátneho jazyka sa Slovensko usiluje udržiavať a prehlbovať politickú a sociálnu integráciu všetkých svojich občanov. Členské štáty EÚ na jazykovo zmiešaných územiach aplikujú percentuálne ohraničenie minority. Na Slovensku je to 20%, napr. v Rakúsku 25%, vo Fínsku 8%, ale v Chorvátsku až 50%. V Čechách sa o jazykových zákonoch živo diskutuje, ale zákon na ochranu jazyka zatiaľ absentuje.

Cieľom práce je poskytnúť reálny pohľad na úspešnosť jazykovej politiky EÚ a učenie sa cudzích jazykov vo vybraných členských štátoch EÚ. Preto sa v monografii pokúšame

skúmať prepojenie jazykového vzdelávania s požiadavkami pracovného trhu na znalosť cudzích jazykov. Jazykové kompetencie by mali viesť k zvýšenej šanci zamestnať sa a práve na tento aspekt sme sa sústredili v tretej časti publikácie. Položili sme si otázku, či dopyt po kvalifikovanej pracovnej sile v nami sledovaných členských krajinách EÚ – Slovensko, Nemecko a Francúzsko – reflektuje túto skutočnosť. Podľa vybraných kritérií sme pre našu analýzu vybrali pre danú krajinu najpoužívanejší internetový pracovný portál a komparovali sme počty a typy pracovných ponúk v roku 2022, ktoré požadovali okrem odborných znalostí aj znalosť jedného alebo viac cudzích jazykov.

S ohľadom na obmedzený priestor monografie sa k niektorým aspektom pravdepodobne ešte v budúcnosti, či už formou monografie, alebo článkov vrátime.

Súčasťou monografie sú aj vybrané informácie z príspevkov, ktoré sme priebežne publikovali na rôznych konferenciách a zborníkoch a týkajú sa našej tematiky. Vytvárame tým rámec a informačnú bázu na zachovanie istej kontinuity pre nové, doplňujúce pohľady na prezentovanú problematiku.

1 Jazyková politika EÚ

Od svojho vzniku je EÚ založená na princípe jednoty a akceptácie rôznorodosti. Pod rôznorodosťou sa rozumie rôznosť kultúr, tradícií, vierovyznaní a jazykov. Zásada multilingválnosti je zakotvená v Charte základných práv EÚ. V Charte, v článku 22 sa uvádza, že EÚ rešpektuje jazykovú rôznorodosť a v článku 21 sa zakazuje akákoľvek diskriminácia, okrem iných aj diskriminácia na základe používania jazyka. EÚ má v súčasnosti 24 úradných jazykov (anglický, bulharský, český, dánsky, estónsky, fínsky, francúzsky, grécky, holandský, chorvátsky, írsky, litovský, lotyšský, maďarský, maltský, nemecký, poľský, portugalský, rumunský, slovenský, slovinský, španielsky, švédsky a taliansky), z ktorých tri (anglický, francúzsky a nemecký) majú štatút „procesných (pracovných)“ jazykov. Kým Európsky parlament (EP) akceptuje všetky úradné jazyky aj ako pracovné jazyky, inštitúcie EÚ pre každodenné fungovanie používajú tri procesné jazyky ako pracovné.

Pravidlá ako používať daný jazyk v inštitúciách EÚ sú jednomyseľne stanovené Radou EÚ prostredníctvom Nariadenia č. 1 v súlade s článkom 342 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V Nariadení č. 1 sa určuje, koľko úradných a pracovných jazykov majú inštitúcie EÚ. Aj keď Spojené kráľovstvo vystúpilo z EÚ, angličtina zostáva jedným z úradných jazykov EÚ a najviac používaný pracovný jazyk.

Pri vstupe do EÚ sa každý štát rozhodne, ktorý jazyk bude používať ako jazyk úradný/oficiálny. Toto rozhodnutie je súčasťou Aktu o pristúpení. Každý členský štát EÚ si môže určiť len jeden jazyk za úradný v EÚ. Nie všetky jazyky, ktoré sú úradné v štátoch EÚ sú aj úradnými jazykmi EÚ, napr. jazyk luxemburský a turecký, hoci sú úradnými jazykmi v členských štátoch EÚ, v Luxembursku a na Cypre, nie sú úradnými jazykmi EÚ. Ako sme už uviedli anglický jazyk si za úradný jazyk v EÚ uviedlo len Spojené kráľovstvo. Angličtina je aj jedným z úradných jazykov Írska a Malty, ale Írsko si označilo za úradný jazyk pre EÚ jazyk írsky a Malta presadila maltský, za jeden z 24 úradných jazykov EÚ.

Multilingválnosť, ktorú EÚ aplikuje má pre občanov členských štátov veľkú výhodu. Zákony prijímané na európskej úrovni, musia byť dostupné vo všetkých úradných jazykoch EÚ, aby sa občania, ktorých sa zákony priamo týkajú, mohli aktívne zúčastňovať na činnosti EÚ bez toho, aby museli poznať cudzí jazyk. Používaním všetkých úradných jazykov zvyšuje EÚ nielen svoju transparentnosť a legitímnosť, ale aj účinnosť svojich inštitúcií. Táto výhoda však má aj negatívnu stránku. Narastá objem prekladov a zvyšuje sa finančná náročnosť.

Pre plnohodnotné využívanie všetkých možností a slobôd, ktoré EÚ ponúka svojim občanom, je nevyhnutné, aby sa aj občania EÚ učili cudzie jazyky. EÚ požaduje, aby každý občan EÚ poznal minimálne jeden cudzí jazyk, optimálne dva cudzie jazyky plus materinský jazyk – politika 1+2 (trilingválnosť). Ovládanie cudzích jazykov sa vníma ako jedna zo základných zručností, ktorú si musia osvojiť všetci občania EÚ, aby zlepšili svoje šance na vzdelávanie a zamestnanie. Pri výučba cudzích jazykov nejde len o jazyk ako taký, ale o spoznanie reálií a kultúry iných európskych národov. Znalosti reálií majú veľký význam pre interkultúrne zmysluplne strávený voľný čas, ale aj pre náš pracovný život, ktorý je stále viac prepojený s našimi partnermi v Európskej únii (Maier 2020). Komisia vo svojom príspevku na Sociálnom samite pre spravodlivé pracovné miesta a rast, ktorý sa konal 17. novembra 2017 v Göteborgu (Švédsko), vytýčila myšlienku európskeho vzdelávacieho priestoru, kde by sa ľudia do roku 2025 „bežne okrem materčiny dohovorili dvomi ďalšími jazykmi“ (Posilňovanie európskej identity vzdelávaním a kultúrou – Príspevok Európskej komisie na zasadnutí lídrov v Göteborgu, 17. novembra 2017).

1.1 Jazykové skupiny v EÚ

Väčšina úradných jazykov členských krajín EÚ patrí do skupiny indoeurópskych jazykov a sú z podskupín: germánska (nemecký, anglický, švédsky, dánsky a holandský jazyk), románska (francúzsky, taliansky, španielsky, portugalský a rumunský jazyk), slovanská (bulharský, český, chorvátsky, poľský, slovenský a slovinský jazyk), keltská (írsky jazyk), baltská (litovský a lotyšský jazyk). Samostatnú podskupinu tvorí grécky jazyk. Malá časť jazykov patrí do skupiny ugrofínskych jazykov (fínsky, maďarský a estónsky jazyk). Maltský jazyk patrí do skupiny afro-ázijských jazykov(Šukolová 2019).

Najpočetnejšie zastúpenie majú germánske jazyky (okolo 144 miliónov obyvateľov, bez anglického jazyka), románske s porovnateľným počtom ako germánske a slovanské jazyky s počtom obyvateľov okolo 68 miliónov. Brexitom ubudlo obyvateľov v podskupine germánskych jazykov (početnosť pred brexitom bola okolo 200 miliónov) a vstupom Srbska, prípadne Ukrajiny do EÚ by sa zas zmenil počet obyvateľov v podskupine slovanských jazykov.

Podľa jazykového prieskumu, ktorý sa konal v EÚ v roku 2012, je v EÚ ako materinský jazyk najrozšírenejší jazyk nemecký (18%), po ňom taliansky (13%) (v roku 2012 spolu

s anglickým (13%)),nasleduje jazyk francúzsky (12%), španielsky (9%) a poľský jazyk (9%). Viac ako polovica obyvateľov EÚ (54%) vie komunikovať aspoň v jednom cudzom jazyku, 25% v dvoch cudzích jazykoch a asi 10% v troch cudzích jazykoch.

Graf 1.1.1 prezentuje v % počet obyvateľov, ktorí daný jazyk ovládajú (ako cudzí, materinský a spolu). Ako z grafu vidieť najpoužívanejší je jazyk anglický, potom nemecký a francúzsky. Aj z tohoto grafu vidieť, že medzi obyvateľmi EÚ je anglický jazyk najpoužívanejším cudzím jazykom, hoci materinským jazykom bol v roku 2012 len pre 13% obyvateľov, ďalších 34% jazyk ovláda ako cudzí. Nemecký jazyk ako cudzí jazyk ovláda 12% obyvateľov EÚ. Francúzsky jazyk ako cudzí jazyk ovláda 11% (Special Eurobarometer 2012). Zo slovanských jazykov je to poľský, 9% obyvateľov má poľštinu materinský jazyk a 1% ovláda poľštinu ako cudzí jazyk.

Graf 1.1.1
Najpoužívanejšie jazyky v EÚ v %

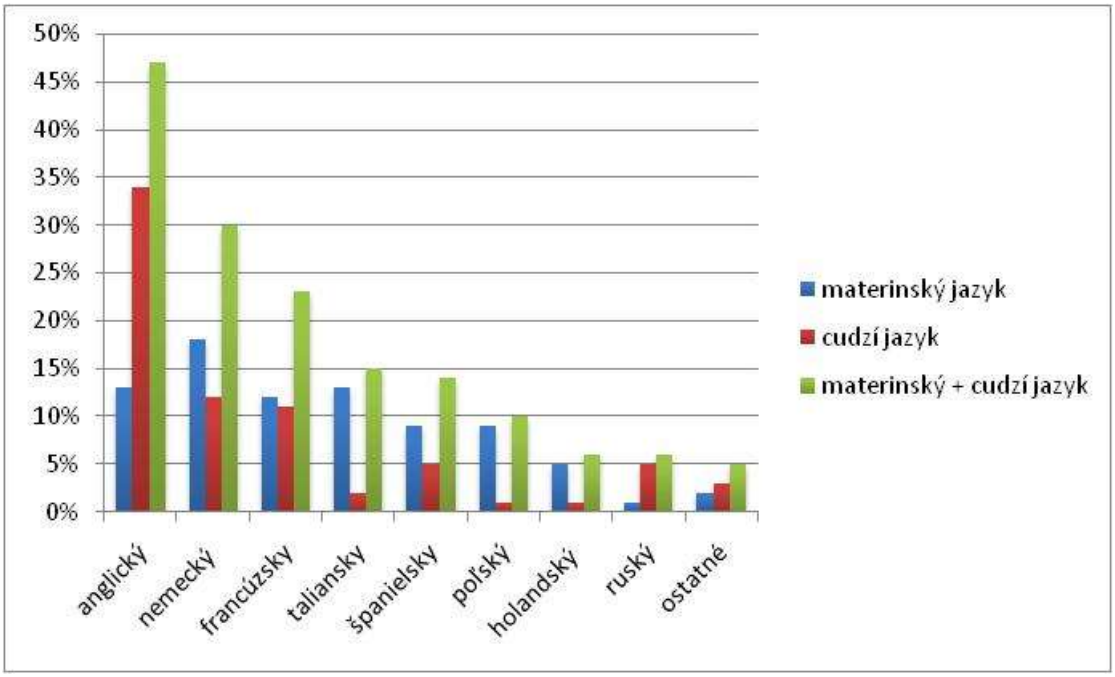

zdroj: Special Eurobarometer, vlastné spracovanie

1.2 Jazykové koncepcie

V EÚ absentuje koncepcia jednotnej jazykovej politiky. Jednotlivé členské štáty sa venujú ochrane štátneho jazyka, no situácia je v každom členskom štáte iná a konsenzus na spoločnej európskej jazykovej koncepcii by sa rodil ťažko. *„Zatiaľ sa ukazuje, že EÚ presadzuje model živelnosti, respektíve živelnej multilingválnosti, ktorej pravidlá nie sú presne vymedzené*“ (Jesenská 2018:10). Je však ťažko posúdiť, či práve tento prístup, v súčasnej situácii, nie je najprijateľnejší pre členské krajiny, ktoré po období niekoľkých vĺn pandémie zápasia s energetickou krízou.

EÚ si môže vybrať medzi koncepciami multilingválnosti, monolingválnosti, používania jedného neutrálneho (umelého jazyka), alebo ponechaním jazykov svojmu osudu. Koncepcia multilingválnosti je náročná finančne aj na ľudské zdroje. Monolingválnosť bude nespravodlivá k občanom, ktorých materinský jazyk bude iný ako vybraný jazyk.

Monolingválnosť by mohla byť v EÚ akceptovaná, ak by sa napr. v budúcnosti EÚ dohodla na jednom spoločnom jazyku/dohodnutom jazyku, ktorý by v každom členskom štáte bol braný ako prvý cudzí jazyk (podobné súčasnej situácii s angličtinou) neskôr ako druhý úradný jazyk. Pri stále častejšom používaní dohodnutého jazyka v členských štátoch EÚ, by sa dohodnutý jazyk mohol stať jazykom EÚ. V blízkom časovom horizonte by to mohla byť napr. aj angličtina, keďže v súčasnej EÚ nie je ani jeden členský štát, ktorý by mal uvedený ako úradný jazyk – anglický jazyk (Nariadenie č. 1, Zmluva o fungovaní Európskej únie). Zároveň by monolingválnosť mohla prispieť k vyriešeniu mnohých jazykových a finančných problémov spojených s multilingválnosťou v EÚ.

Bilingválnosť alebo v súčasnosti v EÚ navrhovaná trilingválnosť je nespravodlivá k malým jazykom a určite ju rôzne jazykové skupiny pocítia rôzne. Živelná trilingválnosť sa nelíši od multilingválnosti. Používanie jedného neutrálneho (umelého) jazyka, sa zatiaľ neujalo a je sporné, či by našlo podporu aj u občanov členských štátov – vytvárať a učiť sa jazyk, ktorý nemá zatiaľ oporu ani vo vede, ani v literatúre a ani v živote občanov. Rovnako sporné je aj ponechanie jazykov samoregulácii.

1.3 Národný, štátny, úradný, oficiálny a pracovný jazyk

V tejto časti by sme chceli zadefinovať pojmy národný, štátny, úradný, oficiálny a pracovný jazyk a ako používame pojmy v monografii. Národným jazykom sa označuje jazyk, ktorý sa používa v konkrétnom národnom spoločenstve ako ustálený spôsob komunikácie a je výrazným znakom národa, zároveň je zvyčajne znakom územnej, sociálnej a komunikačnej diferenciácie spoločenstva. Členenie národného jazyka na útvary sa označuje stratifikácia národného jazyka. Formy alebo útvary národného jazyka sú spisovný jazyk, štandard, subštandard a nárečia. Spisovný jazyk (alebo štandard) majú celonárodnú platnosť, nárečia len územnú, teritoriálnu platnosť. Štátny jazyk je vo všeobecnosti národný jazyk v konkrétnom štáte a používa sa ako záväzný vo vymedzených komunikačných sférach.

Úradný/oficiálny jazyk je jazyk stanovený zákonom pre komunikáciu medzi a s úradmi, vrátane školstva, na určitom území (v štáte, závislom území, regióne). Pojem nie je obsahovo úplne zhodný s pojmom štátny jazyk, ale vo väčšine štátov, rovnako ako v predkladanej monografii, sa úradný jazyk chápe ako jazyk identický so štátnym/oficiálnym jazykom. Je to jazyk ústavy, preto krajiny bez kodifikovanej ústavy nemajú oficiálny/úradný jazyk. Vo väčšine prípadov je úradný jazyk aj hlavný národný a najpoužívanejší jazyk štátu. V monografii používame označenia úradný a oficiálny identicky so štátnym.

Procesný/pracovný jazyk je jazyk, ktorý na základe dohody používajú najmä stále medzinárodné organizácie združujúce viaceré zvrchované štáty, s rôznymi úradnými jazykmi na zabezpečenie svojich pracovných aktivít a vzájomnej komunikácie.

1.4 Multilingválnosť a výdavky na preklady v EÚ

EÚ chápe multilingválnosť nielen ako schopnosť jedinca rozprávať viacerými jazykmi, ale aj ako koexistenciu navzájom rozdielnych jazykov na jednom geografickom území. V monografii sa pod multilingválnosťou rozumie schopnosť jedinca komunikovať viacerými jazykmi. Multilingválnosť patrí do portfólia eurokomisára zodpovedného za vzdelávanie. Slovenský eurokomisár, Ján Figeľ (2004-2009), bol prvý eurokomisár, ktorý mal explicitne multilingválnosť uvedenú aj v portfóliu (Commissioner for Education, Training, Culture and Multilingualism). V roku 2007 bola multilingválnosť vyčlenená ako samostatná agenda, ktorú dostal do správy rumunský eurokomisár Leonard Orban (2007 – 2010). Z politického hľadiska bola agenda zameraná na podporu učenia sa cudzích jazykov, konkrétne materinského

jazyka jednotlivca a ďalších cudzích jazykov, ako prostriedku mobility a konkurencieschopnosti jednotlivcov a firiem. V súčasnosti agenda patrí opäť pod eurokomisárku zodpovednú za vzdelávanie, je ňou Bulharka Mariya Gabrielová (2019-2024), zodpovedná za Inovácie, výskum, kultúru, vzdelávanie a mládež (Šukolová 2021a).

Európskej multilingválnosti sa venuje aj Európska federácia národných jazykových inštitúcií (The European Federation of National Institutions for Language, EFNIL). Predstavuje spoločenstvo centrálnych inštitúcií pre úradné jazyky. Členským štátom poskytuje fórum pre výmenu informácií o používaní jazyka a jazykovej politike v Európskej únii. Okrem toho federácia podporuje štúdium oficiálnych európskych jazykov a koordinovaný prístup k výučbe materinského a cudzieho jazyka ako prostriedku podpory jazykovej a kultúrnej diverzity v rámci Európskej únie. Aktualizovaná verzia dokumentu EFNIL Constitution je z roku 2016. Je koncipovaná v anglickom a nemeckom jazyku. Dokument doposiaľ prijalo 31 krajín Európy, vrátane Francúzska, Nemecka a Slovenska.

Rozhodnutie EÚ pri jej vzniku udeliť jednému štátnemu (hlavnému úradnému) jazyku každého členského štátu štatút úradného/oficiálneho jazyka EÚ (Nariadenie č. 1, ktoré je pravidelne aktualizované po každom rozšírení) viedlo k intenzívnej diskusii o nákladoch, výhodách a nevýhodách. Diskusia sa vyznačovala relatívne vysokou rozmanitosťou prístupov aplikovaných lingvistov (Ammon 2006; Romain 2013), translatológov (Tosi 2013), politológov (Barbier 2013), ale aj napr. politických filozofov (Van Parijs 2011).

Preklad a tlmočenie robia v EÚ vysokokvalifikovaní prekladatelia a tlmočníci, ktorí zabezpečujú, aby inštitúcie mohli používať všetky úradné jazyky EÚ. Generálne riaditeľstvo pre tlmočenie (The Directorate-General for Interpretation) poskytuje inštitúciám EÚ tlmočnícke služby na zasadnutia a konferencie. Generálne riaditeľstvo pre preklad (The Directorate-General for Translation) prekladá dokumenty Komisie z/do 24 úradných jazykov. Okrem toho k dispozícii je aj eTranslation. Je to online služba strojového prekladu, ktorú navrhla a vytvorila Komisia na základe desaťročí kvalitného interného prekladu.

Pri 24 úradných jazykoch je v súčasnosti 552 možných variant prekladu. Pritom niektoré preklady sa robia cez ďalší jazyk, pretože priamy preklad nie je vždy možný. Tieto štatistiky vyvolávajú otázku, či by nemal EP znížiť počet úradných jazykov. Europoslanci však trvajú na tom, aby mohli v EP hovoriť vlastným jazykom. Používať ako spoločný jeden európsky jazyk, ktorý je pre niektorých materinský jazyk a pre iných cudzí jazyk, prináša so sebou súbor problémov. Poslanci, ktorých materinský jazyk je iný, ako vybraný európsky jazyk by boli znevýhodnení. V cudzom jazyku nemusia byť takí plynulí a budú existovať veci, čo nemusia

byť správne pochopené, pretože jazyk nie je neutrálny. Jazyk prináša so sebou súbor konceptov a spôsobov myslenia.

Zatiaľ však prevláda názor, že demokracia by nemala byť limitovaná technickými komplikáciami (Šukolová 2019:578). EP tvoria volení zástupcovia jednotlivých členských štátov a sú volení nie tí, ktorí sú dobrí lingvisti, ale odborníci, ktorí získali dôveru vo vlastnom štáte a boli vyslaní do EP. EP musí byť pripravený prekladať pre každého, kto bol vo svojom štáte zvolený, aj keď vie komunikovať len svojím materinským jazykom. V súčasnosti je takmer nemožné definovať ako by sa mal počet jazykov redukovať, aké jazyky by mali ostať v EP a či je vôľa pre jeden spoločný jazyk v členských štátoch EÚ.

1.5 Jazyková politika medzinárodných organizácií a jazyková politika EÚ

Získanie štatútu oficiálneho či pracovného jazyka v medzinárodných organizáciách je pre danú krajinu veľmi dôležité. V období pred ich vznikom nebolo používanie jazykov v diplomacii právne zabezpečené. Podľa Ammona (1991) sa práve vznikom medzinárodných organizácií oficiálne a záväzne stanovilo, ktoré jazyky sa pri vzájomnej spolupráci zúčastnených štátov budú používať. Z tohto dôvodu sa štáty usilujú, aby sa ich úradný/oficiálny jazyk alebo aspoň jeden z ich oficiálnych jazykov, ak ich je niekoľko, stal oficiálnym, a čo je ešte dôležitejšie, pracovným jazykom v niektorej medzinárodnej organizácii. Takéto postavenie jazyka prináša krajine nemalé výhody, a to najmä v komunikačnej a finančnej oblasti. Nemenej dôležité je psychologické vnímanie daného jazyka. Silné postavenie jazyka v diplomacii súvisí však so silným postavením daného jazyka v iných oblastiach, a to najmä v hospodárstve, obchode a vede.

Medzi najdôležitejšie politické organizácie s medzinárodným významom patrí Organizácia spojených národov (OSN), ktorá bola založená v roku 1945, keď 51 štátov podpísalo a ratifikovalo Chartu Spojených národov. OSN má v súčasnosti 191 členských štátov. Vzhľadom na ich veľký počet nie sú všetky oficiálne jazyky členských štátov zároveň oficiálnymi jazykmi OSN. Za oficiálne jazyky bolo vybraných len šesť jazykov. Sú nimi angličtina, francúzština, ruština, čínština, španielčina a arabčina.

Angličtina a francúzština boli podľa Ammona ustanovené na základe rozšírenosti a dovtedajšej dlhej tradícii diplomatických jazykov (1991). Dôvodom pre výber španielčiny a arabčiny bol veľký počet hovoriacich týmito jazykmi v mnohých štátoch sveta, v prípade

španielčiny najmä v strednej a južnej Amerike, v prípade arabčiny v krajinách stredného Východu. Čínština ako ďalší jazyk OSN je jazykom najľudnatejšej ázijskej mocnosti a ruština bola jazykom jednej z vtedajších dvoch veľmocí. Vylúčenie nemčiny z okruhu oficiálnych jazykov OSN vyplynulo podľa Ammona (1991) nie tak z postavenia Nemecka ako porazenej mocnosti po 2. svetovej vojne, ako skôr z faktu, že nemčina ako jazyk diplomacie mala v porovnaní s francúzštinou oveľa slabšiu tradíciu a v porovnaní s angličtinou nebola celosvetovo rozšírená. Okrem toho Nemecká spolková republika (NSR) a Nemecká demokratická republika (NDR) sa stali členmi OSN až v roku 1973, Lichtenštajnsko v roku 1990 a Švajčiarsko do dnešného dňa členom OSN nie je. V roku 1974 však získala nemčina s účinnosťou od 1.7.1975 štatút dokumentačného jazyka, čo znamená, že najdôležitejšie písomné dokumenty sa prekladajú aj do nemčiny, všetky náklady s tým spojené však nesú členovia, pre ktorých je materinským jazykom nemčina.

Prvých päť jazykov bolo ustanovených Rezolúciou 2, ktorá bola prijatá 1. februára 1946 Generálnym zhromaždením, arabčina bola uznaná ako oficiálny jazyk OSN až v januári 1974 pod podmienkou vlastného financovania arabskými štátmi v prvých dvoch rokoch. Ako pracovné jazyky boli ustanovené angličtina a francúzština.

Štatút oficiálneho jazyka znamená, že všetky oficiálne zasadnutia musia byť prekladané do a z tohto jazyka a všetky dokumenty, protokoly a správy týkajúce sa daného zasadnutia musia byť v stanovenom časovom rámci k dispozícii v danom jazyku.

Pracovné jazyky sa môžu používať pri všetkých interných pracovných ústnych či písomných postupoch. V komunikácii so Sekretariátom má každý poslanec právo vyjadriť sa v jednom z pracovných jazykov a Sekretariát je povinný vydávať všetky oznámenia v obidvoch pracovných jazykoch.

Ammon (1991) zastáva názor, že štatút oficiálneho jazyka v OSN uľahčuje získanie tohto štatútu aj v ďalších medzinárodných organizáciácií.

V súčasnosti je OSN kritizované pre diskrimináciu v jazykovej oblasti, keďže niektorí reprezentanti členských štátov sa môžu na určitých zasadnutiach vyjadrovať vo svojom materinskom jazyku a iní nie. Zo strany členských štátov existujú požiadavky, aby sa oficiálne jazyky tejto organizácie rozšírili o ďalšie veľké jazyky, napríklad o portugalčinu, hindčinu a japončinu.

V roku 2009 požiadal Bangladéš o ustanovenie bengálčiny za ďalší oficiálny jazyk Organizácie spojených národov. Ako dôvody uviedol, že po bengálsky rozpráva 250 miliónov ľudí, čím je bengálčina šiestym najväčším jazykom sveta. Ak zoberieme do úvahy len tých, pre ktorých je bengálčina materinským jazykom, ide o siedmy najväčší jazyk sveta. Bengálčina je

okrem Bangladéša oficiálnym jazykom v dvoch indických štátoch, rozpráva sa ňou aj v Nepále. Ide o jazyk s bohatým kultúrnym dedičstvom, ktorý prispel k budovaniu národného povedomia v bývalom Východnom Pakistane a k vzniku štátu Bangladéš (Sochorek 2009).

Ďalšou kritizovanou oblasťou jazykovej politiky OSN, podobne ako v EÚ, sú vysoké náklady na tlmočenie a preklady. Riešením, ktorým by sa odstránila diskriminácia, by bolo uznanie jazykov všetkých členských štátov za oficiálne jazyky OSN, čo by však podľa nášho názoru ešte viac zvýšilo náklady na tlmočenie a preklady, a z praktického hľadiska toto riešenie nepovažujeme za realizovateľné.

Druhým možným nediskriminačným riešením by bolo vyhlásenie plánového jazyka, s najväčšou pravdepodobnosťou esperanta, za oficiálny, resp. aspoň pracovný jazyk OSN. Takéto riešenie však nepovažujeme za pravdepodobné, keďže snaha o používanie esperanta v OSN už v minulosti bola, nebola však pozitívne prijatá. V minulosti boli viaceré pokusy zaviesť esperanto vo viacerých medzinárodných organizáciách, avšak neúspešné. V roku 1977 navrhol austrálsky veľvyslanec pri OSN Ralph Harry, aby bolo esperanto zavedené ako základný jazyk tlmočenia a prekladu a ako jazyk dokumentov v OSN. Jeho návrh zahŕňal súbežné používanie esperanta s existujúcimi šiestimi oficiálnymi jazykmi, program výučby základov esperanta diplomatov a personálu OSN, a taktiež zavedenie esperanta ako jediného jazyka tlmočenia a určitých dokumentov. Tento návrh sa však neujal (Tonkin, Reagan 2006:6).

Aj v OSN, čo sa týka pracovných jazykov, môžeme v poslednom období pozorovať tendenciu nárastu používania angličtiny na úkor francúzštiny. Napríklad v rokoch 1992 – 1997 sa počet delegácií, ktoré ako pracovný jazyk používajú angličtinu, zvýšil zo 74 na 99, kým počet francúzsky hovoriacich delegácií klesol z 31 na 27 (Stein 1999:3). Dôvodom je rozšírenie Organizácie spojených národov o štáty, ktorých oficiálny jazyk je iný ako niektorý zo šiestich oficiálnych jazykov OSN, a ktoré uprednostnili pred francúzštinou angličtinu. Čo sa týka prejavov, v ktorých v roku 1989 prebiehali jednotlivé zhromaždenia, podiel francúzštiny bol len 17%, na porovnanie bol podiel španielčiny 13% a arabčiny 12% (Stein 1999:3).

Rada Európy bola založená v roku 1949. Jej oficiálnymi jazykmi sú angličtina a francúzština, nemčina a taliančina sú jej pracovnými jazykmi, a to až od roku 1970. Ammon však poukazuje na terminologickú chybu v štatúte jazykov Rady Európy, keďže to, čo v iných medzinárodných organizáciách zodpovedá oficiálnemu jazyku, je v Rade Európy pracovným jazykom a naopak, to, čo zodpovedá pracovnému jazyku, je v Rade len oficiálnym jazykom (Ammon 1991: 309). V prípade použitia bežnej terminológie sú potom pracovnými jazykmi angličtina a francúzština, čiže majú významnejšie postavenie, kým nemčina a taliančina sú len oficiálnymi jazykmi Rady Európy.

Hoci existujú jazykové predpisy a nariadenia, v súčasnosti neexistuje na úrovni inštitúcií ani v členských štátoch právne záväzná jazyková politika pre EÚ. Ústavná zmluva EÚ neobsahuje žiaden článok, ktorý sa venuje jazykovej politike a neobsahuje ani jeden článok z Rímskych zmlúv, kde sa hovorí o úradných a pracovných jazykoch. Podľa Spolskeho (2004:54) môžeme v súčasnosti pozorovať v inštitúciách EÚ ustupovanie francúzštiny a čoraz častejšie používanie angličtiny. Do roku 1991 to bolo naopak, približne dve tretiny komunikácie prebiehalo vo francúzštine a iba jedna tretina v angličtine. Ammon je názoru, že to súvisí s príchodom mladých euroúradníkov, ktorých väčšina ovláda angličtinu (Ammon, 1991:313).

EÚ umožňuje svojim občanom cezhraničnú spoluprácu, ktorá by bola efektívnejšia, keby používali jeden jazyk. Najjednoduchším riešením by bolo používanie angličtiny, keďže angličtina je prvým cudzím jazykom vo väčšine členských štátov EÚ, nie je to však neutrálny jazyk, keďže ide o materinský a úradný jazyk dvoch členov EÚ a zároveň o jazyk hlavného konkurenta EÚ, ktorým sú USA. EÚ podniká v boji s dominanciou angličtiny viaceré kroky, ktoré sa zameriavajú najmä na podporu vyučovania cudzích jazykov. Každý študent by sa mal učiť minimálne dva cudzie jazyky, aby sa aspoň čiastočne eliminovalo učenie sa angličtiny, a to už od útleho veku. Dôraz sa kladie na rozvoj komunikačných zručností a na podporu programov umožňujúcich cestovanie a štúdium v zahraničí.

Ďalšou oblasťou jazykovej politiky EÚ sú práva menšín na svoj materinský jazyk. Hoci členské štáty oficiálne podporujú viacjazyčnosť, s problémami prisudzujú vlastným menšinám jazykové práva. Pool (1996) zdôrazňuje, že EÚ je mnohoštátna organizácia s parlamentom, súdmi, výkonnými orgánmi a komisiami, ktorá zamestnáva pracovníkov z členských štátov hovoriacich rôznymi jazykmi. Jazyková otázka je preto dôležitá v internej aj externej komunikácii.

Otázka, koľko jazykov by mala EÚ mať, je podľa nás ťažko riešiteľná z toho hľadiska, že to, čo je politicky najlepším riešením, je ekonomicky najmenej prijateľné. Z politického hľadiska by mali byť oficiálnymi všetky jazyky, toto riešenie je však možné len pri vysokých nákladoch. Nejde len o štátne jazyky, uznanie získavajú aj malé jazyky, jazyky menšín atď., čo je pre EÚ finančne ešte náročnejšie. Navrhované nové riešenia, akými sú automatické preklady alebo umelé jazyky, predstavujú ďalšie náklady alebo nové komplikácie.

2 Postavenie anglického jazyka vo svete a v EÚ

Geopolitika výrazne ovplyvňuje národy a štáty sveta, ale aj ich jazyky. Anglofónne krajiny ako Spojené štáty americké (USA) alebo Spojené kráľovstvo dominujú svetovej ekonomike a táto skutočnosť sa odráža i v jazykovej politike. Je to aj jedna z príčin, prečo angličtina v súčasnosti funguje ako globálny jazyk, novodobá lingua franca (ELF – English as a Lingua Franca) v svetovej globálnej komunikácii. Používanie jazyka ako lingua franca sa dá chápať ako akékoľvek používanie angličtiny medzi komunikujúcimi, pre ktorých je angličtina komunikačným prostriedkom. Komunikujúci jedinci v praktickom jazykovom prejave naďalej používajú hodnotové systémy a zvyklosti materinského jazyka a správania (Tito 2006). V lingvistike sa diferencuje medzi štúdiom anglického jazyka ako cudzieho jazyka (EFL – English as a Foreign Language) na komunikáciu s hovoriacimi pre ktorých je angličtina materinským jazykom a medzi štúdiom a používaním angličtiny ako dorozumievací jazyk (ELF) na komunikáciu s hovoriacimi, ktorých materinským jazykom je iný jazyk ako angličtina (Jesenská 2018). Funkčne je ELF definovaná tým, že sa používa v medzikultúrnej komunikácii, a nie formálne, odkazom na normy rodených hovorcov, zatiaľ čo angličtina ako druhý alebo cudzí jazyk sa zameriava na splnenie noriem rodených hovorcov a vyzdvihuje kultúrne aspekty rodených hovorcov (Seidlhofer 2011).

Hoci v histórii ľudstva plnili funkciu lingua franca rôzne jazyky už stáročia, používanie angličtiny ako lingua franca je novým fenoménom, čo sa týka rozsahu používania v hovorenej, písomnej a počítačom sprostredkovanej komunikácii. Výskum ELF sa zameriava na pragmatiku variet, ktorá sa prejavuje variabilným využívaním zdrojov angličtiny na celý rad globalizovaných účelov ako sú medzinárodné kultúrne a športové podujatia, formálne a neformálne stretnutia, obchodné transakcie, doprava, medzinárodná multilaterálna diplomacia alebo riešenie konfliktov (Jesenská 2018).

Angličtina má v porovnaní s ostatnými svetovými jazykmi (napr. francúzštinou alebo španielčinou) veľkú výhodu a tou je jednoduchosť jej gramatiky. Napr. anglický jazyk má prirodzené rody, rozdiely medzi jednotlivými časmi sú veľmi malé a slovesá majú len neurčitý rod (Ondrejová 2019). Ďalšou výhodou angličtiny je jej schopnosť požičiavať si lexikálne jednotky z rôznych iných jazykov. V jej lexike dominuje románska–slová starofrancúzskeho, latinského alebo gréckeho pôvodu tvoria veľkú časť anglickej slovnej zásoby. Angličtina si požičala slová z viac ako 300 jazykov. Táto otvorenosť voči iným jazykovým vplyvom prispela ku globálnej dominancii angličtiny (Crystal 2010).

Odhaduje sa, že vo svete považuje angličtinu za svoj materinský jazyk takmer 400 miliónov ľudí a ďalších takmer 300 miliónov ľudí ju používa ako svoj druhý jazyk. Ďalšie milióny ľudí používajú angličtinu v cestovnom ruchu, v medzinárodných akademických programoch a inštitúciách a v mnohých ďalších oblastiach, kde sa angličtina používa ako ELF. Od 50. rokov 20. storočia sa používanie angličtiny vo svete neustále zvyšuje a tento proces stále pokračuje. Z tohto pohľadu je angličtina najpoužívanejším jazykom na svete (Krupa, Genzor 1996).

Britský variant angličtiny, ktorá sa používa v Spojenom kráľovstve a štátoch Commonwealthu, napr. v Kanade, Austrálii, v Novom Zélande, v Južnej Afrike ale aj v Indii, sa zvykne označovať ako medzinárodná, aby sa odlíšila od americkej variety angličtiny. „*V súčasnosti americká angličtina získava vo svete komunikačno-kognitívnu prevahu*“ (Jesenská 2018:56). Naopak britská varieta je oficiálnym jazykom pre také organizácie ako napr. OSN, UNESCO, UNICEF, WTO, WHO, OPEC, Interpol, Amnesty International a EÚ. Z tejto variety sa vychádza aj pri testovaní jazykových zručností a kompetencií pomocou Medzinárodného testovacieho systému anglického jazyka (International English Language Testing System). Dokumenty americkej vlády, Medzinárodného menového fondu (IMF) a Svetovej banky sú písané americkou varietou. Angličtina je aj jazykom vedy. 80% periodík uvedených v Scopuse, jednej z dominantných svetových databáz vedeckých textov, citátov a abstraktov, je písaných v anglickom jazyku. Angličtina sa využíva aj v navigácii a letectve. Je jazykom mediálnych spoločností vysielajúcich celosvetovo ako aj jazykom internetu a sociálnych sietí (facebook, instagram, twitter a pod.). V súčasnosti anglická lexika preniká do iných jazykov nielen prostredníctvom vedy, kultúry a športu, ale najmä prostredníctvom internetu, sociálnych sietí a informačných technológii. Komunikácia na sociálnych sieťach je veľmi populárna a pod silným vplyvom angličtiny (Šnídl 2017).

2.1 Anglický jazyk v Európskej únii

Pre obyvateľov EÚ a Európy platí, ak komunikujú anglicky, či sa rozprávajú s rodeným alebo nerodeným Angličanom je dôležitejšie, aby partner s ktorým komunikujú pochopil obsah komunikácie ako to, aby hovoril dokonalou angličtinou. Dá sa povedať, že aj pri ELFE (English as a Lingua Franca for Europe) ide o istú pragmaticky zredukovanú formu angličtiny, ktorú

používajú hovoriaci, pre ktorých je angličtina druhým, resp. cudzím jazykom a žijú v niektorom z členských štátov EÚ. Je to aj komunikačný jazyk EÚ.

V Európskom parlamente (EP) sú všetky úradné jazyky rovnako dôležité, parlamentné dokumenty sú uverejnené vo všetkých úradných jazykoch EÚ a poslanci EP majú právo hovoriť a písať v úradnom jazyku podľa svojej voľby. Ako už bolo spomenuté, vychádza sa z predpokladu, že poslanec EP dostal dôveru obyvateľov svojej krajiny, aby zastupoval záujmy občanov, ktorí mu odovzdali svoj hlas, a nie na základe svojej znalosti cudzích jazykov. Takto sa síce formálne zabezpečuje, aby sa mohol každý občan EÚ stať členom EP, alebo mohol sledovať prácu EP a mať k nej prístup, ale reálne je táto rovnoprávnosť jazykov len iluzórna. Európska komisia (EK) používa tri pracovné jazyky (anglický, francúzsky a nemecký) a mnohé inštitúcie EÚ využívajú pre komunikáciu len jazyk anglický, ktorý má komunikačnú dominanciu medzi poslancami EP aj po brexite.

Do roku 1989 bol francúzsky jazyk komunikačným jazykom inštitúcií v EÚ, napriek skutočnosti, že v roku 1973 do EÚ vstúpili Spojené kráľovstvo a Írsko. Samotní predstavitelia Spojeného kráľovstva a Írska nedokázali zmeniť jazykový režim (Šukolová 2019:577).Zmena prišla v roku 1995, keď do EÚ vstúpili Švédsko, Fínsko a Rakúsko a anglický jazyk sa začal čoraz častejšie používať na vypracovanie legislatívnych dokumentov. Jazyk anglický bol prvý cudzí jazyk, ktorý tieto krajiny uviedli. Jeho používanie sa zvyšovalo a rástol aj počet nových euroúradníkov, ktorí používali anglický jazyk na spoločnú komunikáciu a na účely vzájomných konzultácií. Rozšírenie EÚ v roku 2004 prinieslo ďalších 10 nových členských štátov, pričom takmer všetky národné vzdelávacie systémy týchto krajín vybrali nie francúzsky ale anglický jazyk, ako preferovaný cudzí jazyk. Odhaduje sa, že do roku 2015 viac ako 80% nových legislatívnych návrhov interne pripravovaných v EK bolo v anglickom jazyku. Táto výrazná jazyková zmena prebehla v EK v relatívne krátkom čase (The Guardian 2014).Rozšírenia EÚ od roku 1995 výrazne presunuli v Bruseli váhu z francúzštiny na angličtinu. Zatiaľ neexistuje konsenzus pre návrat k francúzštine, ešte menej pre prechod na nemčinu. Zmene nepraje ani súčasné nastavenie jazykových edukačných systémov v jednotlivých členských štátoch EÚ, lebo vo väčšine týchto krajín je jazykové vzdelávanie nastavené na jazyk anglický (Tabuľka 3.1) ako prvý cudzí jazyk a to nezmenil ani brexit, lebo nastavenie jazykových vzdelávacích systémov je dlhotrvajúci proces a výsledky sú viditeľné až v budúcnosti.

V súčasnosti je situácia v EÚ taká, že bez ohľadu na štátnu príslušnosť, euroúradníci a aj europoslanci žiadajú o preklad dokumentu z jazyka, ktorý nepoznajú, do angličtiny, aby si dokument mohli prečítať a konzultovať aj so svojimi spolupracovníkmi vo výbore, frakcii EP alebo vo vlastnej členskej krajine. Je nepravdepodobné, že by sa táto situácia v krátkom období

zmenila. Zmena by mohla nastať len so zmenou národných vzdelávacích systémov, tie sú však vo väčšine členských štátov zamerané práve na výučbu angličtiny ako prvého cudzieho jazyka. Aj keď francúzsky a nemecky jazyk sú tiež pracovnými jazykmi inštitúcií EÚ, dominantné postavenie angličtiny ako hlavného jazyka pre komunikáciu je v súčasnosti príliš hlboko zakorenené.

Od europoslancov sa vyžaduje účasť na mesačných plenárnych zasadnutiach Európskeho parlamentu, kde diskutujú najmä o legislatívnych otázkach. Rečníkom sa prideľuje čas na základe veľkosti politickej frakcie a potom frakcia určí rečníka, ktorý môže slobodne hovoriť v ktoromkoľvek z 24 úradných jazykov EÚ. Počas diskusií k daným príspevkom jazyk anglicky prevažuje nad ostatnými úradnými jazykmi. Ako príklad je možné uviesť štatistiku z EP z roku 2012. Najväčšou parlamentnou skupinou boli kresťanskí demokrati (EĽS), ktorí mali v tom čase 273 členov, z toho bolo 42 nemeckých a šesť rakúskych europoslancov. V tejto skupine neboli europoslanci zo Spojeného kráľovstva. V roku 2012 sa však hovorilo nemecky počas 77 hodín a anglicky počas 130 hodín z celkového počtu 428 hodín (The Guardian 2014).

Je niekoľko dôvodov, prečo sa v rozpravách na plenárnych schôdzach používa daný jazyk. Eurokomisári alebo ich spolupracovníci nemajú rovnakú štátnu príslušnosť, potom spoločný jazyk medzi nimi a komisárom je angličtina a aj dokumenty sa pripravujú v angličtine. Prevažná časť komunikácie v parlamente sa týka legislatívnych otázok, ktoré predkladajú komisári v anglickom jazyku a nasledujúca diskusia medzi EK a poslancami EP je preto v angličtine. Takže, buď komisár použil jazyk anglický, alebo celý súbor (legislatíva) bol pripravený v angličtine, čo vedie zúčastnených k tomu, aby komunikovali anglicky.

EÚ sa vydala cestou multilingválnosti a v súčasnosti otázka zníženia počtu úradných jazykov nie je na programe. Komplikovanú jazykovú situáciu by bolo možné riešiť uznaním jedného úradného jazyka, ktorým by mohol byť jazyk anglický, prípadne európsky variant anglického jazyka. Tento pragmatický prístup však stále naráža na množstvo odporcov v samotnej EÚ. Globalizácia, internacionalizácia a informatizácia by mohli negatívne ovplyvniť kultúru v národných štátoch a národy Európy si chcú zachovať svoju národnú identitu, kultúru a jazyk aj v EÚ a bránia sa federalizácii EÚ a zúženiu počtu jazykov (Šukolová 2021). Angličtina sa musí posudzovať nielen podľa počtu užívateľov využívajúcich ju na komunikáciu, ale aj vplyvu, ktorý má na používateľov iných jazykov a podľa vplyvu na ich jazyk a kultúru.

2.2 Euro-angličtina

V EÚ sa už dlhé roky vytvára a používa istá varieta angličtiny, euro-angličtina/európska angličtina/eurospeak. *Euro-angličtina* je rozvíjajúcou sa varietou anglického jazyka, používajú ju hovoriaci v EÚ, ktorých materinským jazykom nie je angličtina. Ide o nový druh špecializovaného jazyka. Definuje sa ako sústava špecializovaných terminologických jednotiek, ktoré používajú najmä euroúradníci, teda zamestnanci európskych inštitúcií, agentúr a asociácií ako svoj profesionálny slang (žargón). Terminológia euro-angličtiny sa vzťahuje najmä na oblasti legislatívy, ekonomiky a vytvára slovník pojmov, súvisiacich s projektami schválenými Európskou komisiou (EK) (Gnutzmann et al. 2015).

Mnohí eurokrati a proeurópsky orientovaní jednotlivci nepovažujú euro-angličtinu za číry žargón. Tvrdia, že ide o istý druh európskeho hybridného jazyka, hybridnej angličtiny, ktorý zohráva relevantnú úlohu, keď na európskom projekte súčasne pracujú participanti z rôznych európskych krajín a kultúr, ktorých materinské jazyky sú rôzne. Niektorí sa domnievajú, že vďaka eurojazyku by odpadla potreba prekladov. Je však potrebné uviesť, že tzv. euroslová často nenesú žiadny význam, sú sémanticky vágne až prázdne (Jesenská 2007).

Môžeme uzavrieť, že dnešná lingua franca v Európe je angličtina. Zaujala miesto, ktoré v európskom priestore patrilo v minulosti latinčine. Keďže ELFE je pragmaticky zredukovaná varieta anglického jazyka, slúžiaca najmä na komunikáciu obyvateľov členských krajín EÚ a pre aktivity EK, obsahuje neologizmy, úzko špecializovanú lexiku, ktorá je charakteristická najmä pre rôzne eurodokumenty a projekty.

2.3 Úroveň znalosti cudzieho jazyka v európskom kontexte

Úroveň znalostí cudzieho jazyka sa v európskom kontexte posudzuje podľa Spoločného európskeho referenčného rámca Rady Európy (SERR RE/SERR). Hodnotenie úrovne znalostí cudzieho jazyka podľa SERR umožňujú rôzne deskriptory. Významným deskriptorom sú jazykové úrovne.

SERR RE je navrhnutý tak, aby poskytoval transparentný, zrozumiteľný a komplexný základ pre vypracovanie jazykových syláb a učebných osnov. Jazykové úrovne znalosti cudzieho jazyka sú kategorizované do šiestich úrovní – A1, A2, B1, B2, C1 a C2. Pre každú úroveň sú vypracované komunikatívne zručnosti (receptívne, produktívne a interaktívne) a jazykové prostriedky (z morfológie, vetnej skladby, lexiky a výslovnosti spolu s intonáciou).

SERR RE nachádza uplatnenie najmä pri výučbe cudzích jazykov, pri príprave študijných plánov, osnov a materiálov pre výučbu cudzích jazykov a overovanie jazykových znalostí. S rastúcim významom SERR rastú aj nároky na hlbšiu lingvistickú analýzu a presnú špecifikáciu, čo musia učiaci sa cudzí jazyk ovládať, aby dosiahli danú úroveň, zároveň aby sa učiaci sa cudzí jazyk v rôznych členských štátoch mohli vzájomne porovnávať.

SERR RE je koncipovaný tak, aby bol porovnávacím merítkom jazykovej prípravy v členských štátoch EÚ. Napríklad na Slovensku je všeobecným cieľom zabezpečiť dosiahnutie komunikačnej úrovne B1/B2 podľa SERR v prvom cudzom jazyku a komunikačnú úroveň A2/B1 podľa SERR v druhom cudzom jazyku u všetkých žiakov edukačného systému na konci strednej školy. Vo Francúzsku, ako ukážeme v ďalšej časti, sú požadované v niektorých prípadoch vyššie úrovne. Jazykové úrovne ako porovnávacie merítko sa využívajú nielen v edukačnom systéme. Napr. v Nemecku musia žiadatelia o azyl absolvovať jazykový kurz. „*Jazykový kurz končí skúškou Deutschtest für Zuwanderer na jazykovej úrovni B1*“ (Paté 2017:110). Počet vyučovacích hodín pre úroveň B1 (v Goethe inštitúte (GI) Zertifikat Deutsch) je na Slovensku okolo 600 hodín, rovnako ako v Nemecku pre skúšku Deutschtest für Zuwanderer.

3 Jazyková politika a jazykové požiadavky pracovného trhu vo vybraných členských štátoch – Slovensko, Nemecko a Francúzsko

V predchádzajúcich častiach sme prezentovali jazykovú politiku EÚ, poukázali sme na skutočnosť, že cieľ, ktorý sa EÚ snaží dosiahnuť v oblasti jazykového vzdelávania, znalosť materinského jazyka a dvoch cudzích jazykov (tzv. politika 1+2, trilingválnosť) u všetkých občanov v členských krajinách EÚ, je náročný finančne aj kapacitne. Trilingválny model, bez špecifikácie jazykových kombinácii umožňuje veľkú nejednotnosť(Šukolová 2019:581). Nie je jasné, či na trilingválnosti musia participovať len úradné/oficiálne jazyky EÚ. Túto nejednotnosť ukážeme aj na niektorých špecifikách vybraných členských krajín. Ukážeme, že hoci jednotlivé štáty EŪ hľadajú možnosti, ako vyučovať cudzie jazyky, aby naplnili cieľ politiky EÚ – ovládať okrem materinského jazyka ďalšie dva cudzie jazyky, prax je rôzna a nehomogénna. Zatiaľ sa členské štáty pragmaticky zhodli viac menej na prvom cudzom jazyku viď Tabuľka 3.1 a tak orientovali aj svoje edukačné systémy.

Tabuľka 3.1

Cudzí jazyk, ktorý sa učí väčšina žiakov/študentov základného a/alebo stredného vzdelávania v jednotlivých členských štátoch EÚ

Členský štát EÚ	Kód štátu	Cudzí jazyk, ktorý sa učí väčšina žiakov ZŠ a SŠ	Úradný jazyk
Belgicko	BE		holandčina, francúzština, nemčina
Belgicko - Francúzske spoločenstvo	BE fr	holandčina, angličtina	
Belgicko - Nemecké spoločenstvo	BE de	francúzština, angličtina	
Belgicko - Flámske spoločenstvo	BE nl	francúzština, angličtina	
Bulharsko	BG	angličtina	bulharčina
Chorvátsko	HR	angličtina	chorvátčina
Cyprus	CY	angličtina	gréčtina, turečtina
Česko	CZ	angličtina	čeština
Dánsko	DK	angličtina	dánčina, faerčina, grónčina
Estónsko	EE	angličtina	estónčina
Fínsko	FI	angličtina	fínčina, švédčina
Francúzsko	FR	angličtina	francúzština
Grécko	EL	angličtina	gréčtina
Holandsko	NL	angličtina	holandčina, frízština
Írsko	IE	francúzština	angličtina, írčina
Litva	LT	angličtina	litovčina
Lotyšsko	LV	angličtina	lotyština
Luxembursko	LU	francúzština, nemčina	francúzština, nemčina, luxemburčina
Maďarsko	HU	angličtina	maďarčina
Malta	MT	angličtina	maltčina, angličtina
Nemecko	DE	angličtina	nemčina
Poľsko	PL	angličtina	poľština
Portugalsko	PT	angličtina	portugalčina
Rakúsko	AT	angličtina	nemčina
Rumunsko	RO	angličtina	rumunčina
Slovensko	SK	angličtina	slovenčina
Slovinsko	SI	angličtina	slovinčina
Španielsko	ES	angličtina	španielčina*
Švédsko	SE	angličtina	švédčina
Taliansko	IT	angličtina	taliančina

zdroj: Unesco/OECD/Eurostat z roku 2016, vlastné spracovanie

Keď skúmame realizáciu jazykovej politiky EÚ v jednotlivých členských krajinách, je potrebné si uvedomiť, že učenie sa cudzích jazykov je dôležitou súčasťou identity občana EÚ. Osvojenie a znalosť cudzieho jazyka predstavuje zdĺhavý a náročný proces, preto sa hľadajú cesty a spôsoby ako tento proces čo najviac uľahčiť a skvalitniť (Šukolová 2021b; Ondrušová

2018). Podľa Helmovej (2021) sa hlavný cieľ posúva k získaniu a rozvoju odbornej a interkultúrnej kompetencie. Tieto kompetencie by následne mali viesť k zvýšenej šanci zamestnať sa a práve na tento aspekt sme sa sústredili v nasledujúcich častiach. Položili sme si otázku, či dopyt po kvalifikovanej pracovnej sile, v nami sledovaných členských krajinách EÚ – Slovensko, Nemecko a Francúzsko – reflektuje túto skutočnosť. Podľa vybraných kritérií sme pre našu analýzu vybrali pre danú krajinu najpoužívanejší internetový pracovný portál a komparovali sme počty a typy pracovných ponúk v roku 2022, ktoré požadovali okrem odborných znalostí aj znalosť jedného alebo viac cudzích jazykov.

Napr. ťažiskom zisťovania na Slovensku bolo porovnanie počtu absolventov /maturantov, ktorí prichádzajú na pracovný trh v roku 2022 a ich jazykových znalostí s ponukou pracovných miest pre nich na vybranom pracovnom portáli s ohľadom na jazykové požiadavky.

3.1 Porovnávacie kritéria pri voľbe pracovných portálov

Pre komparáciu početnosti jazykových požiadaviek v nami sledovaných členských krajinách EÚ, sme identifikovali najviac používané pracovné portály, ktoré využívajú záujemcovia, hľadajúci voľné pracovné miesta pomocou internetu.

Vybrané krajiny disponujú širokou škálou pracovných portálov, ktorých cieľom je uľahčiť hľadanie záujemcom, ktorí hľadajú voľné pracovné pozície doma, prípadne v inej členskej krajine EÚ, pomocou internetu. Stanovili sme kritéria, ktoré budú slúžiť ako rozhodovacie v procese výberu vhodného a z pohľadu dát reprezentatívneho pracovného portálu pre danú členskú krajinu.

Pracovné portály sú rôzne, čo do počtu ponúk, špecializácie (na úzku alebo širšiu skupinu ľudí), alebo slúžiace výlučne pre hľadanie práce v konkrétnom odbore/sektore, ako aj portály zamerané iba na jeden typ práce akou je napríklad brigáda. Aby sme mohli vyhodnotiť ponuky čo možno najširšej skupiny zamestnávateľov, a teda aj ponúkaných voľných pracovných miest, na základe vopred definovaných parametrov, vybrali sme si a prezentujeme pracovný portál/portály z každej krajiny. Pracovné portály pracujú na rôznom princípe a aj časové obdobie, za ktoré zverejňujú pracovné ponuky, je rôzne. Jeden z možných prístupov je porovnávať množstvo ponúk k danému dňu bez ohľadu, kedy bola ponuka zverejnená (postačuje, že je ponuka stále aktuálna). Ďalším možným prístupom je, zvoliť si časové obdobie

a v ňom sledovať, koľko ponúk za dané obdobie na portáli pribudne. Takýmto spôsobom sa dajú jednak portály, jednak pracovné ponuky na nich lepšie komparovať. Aj v tomto ohľade sa však pracovné portály veľmi líšia, lebo mnohé možnosť vyhľadávania ponúk za konkrétne časové obdobie neposkytujú. Zvolené obdobie by nemalo byť príliš krátke (1-3 dni). Za dostatočné sme stanovili obdobie jedného týždňa, z pohľadu zberu dát je aj najrelevantnejšie. Lokalitu pracoviska sme ohraničili na územie vybranej krajiny. Ďalším dôležitým kritériom výberu vhodného pracovného portálu boli možnosti samotného vyhľadávania. Ak pracovný portál ponúkal veľké množstvo pracovných ponúk naprieč profesiami a vzdelaním, ale nemal jazykové možnosti vyhľadávania pre naše potreby (jeden alebo viac jazykov) alebo možnosť vyhľadávania aspoň prostredníctvom kľúčových slov orientovaných na jazyky, nebol vybraný ako vhodný. Ak pracovný portál poskytoval dostatočné možnosti vyhľadávania podľa jazykových kritérií, ale poskytoval ich len pre špecifické pracovné miesta, pre malú skupinu uchádzačov taktiež nebol vhodný, pretože dáta z portálu by neboli dostatočne reprezentatívne. Možnosť vyhľadávať pomocou kľúčových slov je pomerne otvorený spôsob vyhľadávania práce a hoci nám poskytuje neobmedzené možnosti, je výhodnejšie uprednostniť portál s rozšíreným vyhľadávaním, ak je porovnateľne reprezentatívny, lebo ponuky na pracovných portáloch s rozšíreným vyhľadávaním sa pri zbere informácií od poskytovateľov práce zameriavajú na konkrétne, exaktne a jednotne definované kategórie, a tým vyhľadávanie plní svoju funkciu. Môžeme teda predpokladať, že na daných portáloch nájdeme početnejšie a exaktnejšie špecifikované výsledky k jazykovým požiadavkám, ako pri voľnom vyhľadávaní prostredníctvom kľúčových slov, kde požiadavky môžu byť formulované rôznorodo a nejednotne. Príkladom je požadovaná úroveň znalosti jazyka, ktorú možno vyjadriť ako „aktívnu alebo pasívnu znalosť“, alebo „slovom aj písmom“, prostredníctvom SERR RE, alebo označením expert, pokročilý, začiatočník a podobne. To, či je pracovný portál prevádzkovaný štátnou alebo komerčnou inštitúciou, nehralo pre voľbu vhodnosti pracovného portálu rolu. Samotné vyhľadávanie má tiež svoje špecifiká, ale prevažne funguje na princípe a/alebo. Ak na danom portáli vyhľadávame jednotlivé jazykové požiadavky a zadáme vyhľadať anglický a francúzsky jazyk, mnohé vyhľadávače nájdu ponuky, v ktorých je uvedený jeden zo zvolených jazykov a aj ponuky s oboma jazykmi. Iné vyhľadávače majú možnosť špecifikácie danej voľby, teda ponúkajú možnosť zobraziť aj len ponuky s oboma zvolenými jazykmi súčasne. Zároveň môžu byť v ponuke požadované aj iné jazyky, ktoré sme nevyhľadávali. Zamestnávateľ sa v danej ponuke môže zameriavať na uchádzačov so širšou variabilitou jazykov (nehľadá len angličtinu a/alebo francúzštinu, ale pri bližšom pohľade na ponuku aj/alebo španielčinu a podobne). Našim zámerom je skúmať nielen znalosť cudzieho

jazyka, ale aj či znalosť ďalšieho cudzieho jazyka rozšíri možnosti zamestnať sa. Preto nepredstavuje takáto forma vyhľadávania v našom prípade problém, ale naopak je v súlade s celkovým zámerom.

Sumarizácia požiadaviek na výber pracovného portálu:

- ponuka pracovných príležitostí pre širokú škálu profesií,
- možnosť rozšíreného vyhľadávania o jazykové požiadavky, prípadne výber pomocou kľúčových slov,
- početnosť ponúkaných pracovných príležitostí,
- možnosť vyhľadávania ponúk za konkrétne časové obdobie,
- variabilita jazykov, prípadne stupňa ich znalosti.

3.2 Jazyková situácia na Slovensku

V prvej polovici 20. storočia mal v Československu (ČSR), ktorého súčasťou bolo aj Slovensko, dominantné postavenie nemecký jazyk. Dôvody boli jednak historické (Slovensko a Česko až do vzniku ČSR boli súčasťou Rakúsko-Uhorska), jednak geografická blízkosť (Rakúsko susedí so Slovenskom a Rakúsko a Nemecko s Českom). Po druhej svetovej vojne sa jazyková situácia v Československu zmenila. V roku 1948 bol školským zákonom zavedený jednotný vzdelávací systém. Tento zákon priniesol veľa zmien. Jednou z podstatných zmien bolo zavedenie vyučovania ruského jazyka, ako prvého povinného cudzieho jazyka, na všetkých základných a stredných školách. Ostatné cudzie jazyky, ako nemecký, anglický, francúzsky jazyk a iné sa vyučovali ako druhý povinný alebo nepovinný cudzí jazyk, väčšinou na úrovni nižšieho alebo vyššieho sekundárneho vzdelávania. Na Slovensku (Slovenská republika, SR), pred rokom 1989 dominoval ruský jazyk ako prvý povinný cudzí jazyk a nemecký jazyk, ako druhý cudzí jazyk. Zmena nastala až po roku 1989, zrušením dominantného postavenia ruského jazyka. Na základných školách sa začali vyučovať ďalšie cudzie jazyky. Ako prvý cudzí jazyk, sa vyučoval najmä nemecký, ale aj anglický, francúzsky, taliansky, španielsky jazyk a iné (Šukolová 2022).

Novelizáciou zákona č. 245/2008 Z. z. v roku 2011, sa žiaci na Slovensku začali učiť od školského roku 2011/2012, najneskôr od tretieho ročníka základnej školy, povinne anglický jazyk, ako prvý a jediný povinný cudzí jazyk. K nemu mohol, ale nemusel v siedmom ročníku

pribudnúť druhý cudzí jazyk, ktorým bol obyčajne nemecký, francúzsky, španielsky, taliansky alebo ruský jazyk. Zároveň sa stal druhý cudzí jazyk nepovinným cudzím jazykom na základných školách a niektorých typoch stredných škôl. V § 4 zákona 245/2008 Z. z. sa uvádza, že: „*Cieľom výchovy a vzdelávania je umožniť dieťaťu alebo žiakovi ... získať kompetencie... v oblasti komunikačných schopností v štátnom, materinskom a cudzom jazyku.*“ Odsek c) ďalej špecifikuje oblasť cudzieho jazyka ako ovládanie anglického a aspoň jedného ďalšieho cudzieho jazyka, čím sa stotožňuje s cieľom EÚ vo vyššie spomenutej politike 1+2 (trilingválnosti).

Slovensko nastavilo cudzojazyčné vzdelávanie tak, že anglický jazyk sa vyučoval ako prvý povinný cudzí jazyk na základných a aj stredných školách od školského roku 2011/2012. „*Zámerom bolo, aby po anglicky plynule rozprával každý absolvent strednej školy. Maturant z gymnázia mal dosiahnuť minimálne úroveň B2 podľa SERR RE*“ (Šukolová 2018:201). Znalosť anglického jazyka mala zvýšiť konkurencieschopnosť uchádzačov na trhu práce doma i v zahraničí. V roku 2019 sa Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ SR) rozhodlo zrušiť anglický jazyk ako prvý povinný cudzí jazyk. Od septembra 2019 si žiaci môžu vybrať, aký cudzí jazyk sa budú učiť ako prvý cudzí jazyk. Aj keď sa zákon zmenil, anglický jazyk ostáva najčastejšou voľbou. Tento stav sa môže zmeniť. Je však reálny predpoklad, že daná liberalizácia výučby cudzích jazykov súčasnú jazykovú situáciu na Slovensku neovplyvní. Ide tu síce o kultúrnu pluralitu a záujem poskytnúť podmienky pre absolventov uplatniť sa na pracovnom trhu v priestore EÚ, ale súčasné nastavenie podmienok favorizuje na Slovensku anglický jazyk. Druhým obmedzením je, že školy sa v oblasti jazykovej prípravy môžu pohybovať len v rámcoch jazykov, ktoré škola vie poskytnúť, a na ktoré má vyškolený pedagogický personál. Keďže anglický jazyk bol isté obdobie prvý a jediný povinný jazyk na slovenských základných a stredných školách, školy majú vyškolených pedagógov. V cieľoch výchovy a vzdelávania sa naďalej uvádza ovládanie anglického jazyka a aspoň jedného ďalšieho cudzieho jazyka. V praxi to znamená, že ak si žiak nevyberie angličtinu ako prvý cudzí jazyk, pribudne tento jazyk povinne v 7. – 9. ročníku základnej školy (ZŠ), aby sa tak zabezpečili stanovené zákonné ciele. Dopad tejto liberalizácie zatiaľ nevieme objektívne posúdiť, pre krátkosť obdobia a pre pandémiu COVID-19, spôsobenú koronavírusom, ktorá ovplyvnila aj jazykové vzdelávanie v rokoch 2020 a 2021.

Kým pre základné a stredné školy existuje na Slovensku koncepcia vyučovania cudzích jazykov, výučba cudzích jazykov na vysokých školách a univerzitách nefilologického štúdia, na všetkých troch stupňoch, nie je zjednotená. Univerzity rozhodujú o forme a obsahu výučby cudzích jazykov pre absolventov bakalárskeho (Bc.), magisterského/inžinierskeho (Mgr./Ing.)

resp. doktorandského štúdia (PhD) (Šukolová 2022). Viac alebo menej úspešne sa snažia o previazanosť študijných odborov s jazykovým vzdelávaním, preto vytvárajú vhodné učebné materiály a hľadajú optimálne formy pre výučbu cudzích a cudzích odborných jazykov (Kunovská, Kucharová 2019:13). Z tohto dôvodu sú efektívne metódy výučby (z pohľadu učiteľa – edukátora) a učenia sa (z pohľadu študenta – edukanta) aktuálnymi témami najmä v univerzitnom vzdelávaní (Breveníková, Seresová 2018:13). Výber vyučovacej metódy závisí od cieľov a obsahu preberaného učiva, materiálneho vybavenia vzdelávacej inštitúcie a čiastočne od samotného edukátora. V poslednom období sa veľký dôraz kladie aj na rôzne nástroje určené pre e-learning a dištančné cudzojazyčné vzdelávanie študentov (Kočišová 2021:34). Ako prezentujeme v časti – Postavenie anglického jazyka – je v prípade absolventov VŠ a univerzít v súčasnosti nielen znalosť cudzieho jazyka, ale aj znalosť odborného cudzieho jazyka, najmä anglického, nevyhnutnosťou. V súčasnosti sa anglický jazyk používa v medzinárodných akademických programoch a inštitúciách, je jazykom vedy. 80% periodík uvedených v Scopuse je písaných v anglickom jazyku.

S ohľadom na prezentovanú vzdelávaciu schému vyučovania cudzích jazykov, časť produktívnej populácie na slovenskom pracovnom trhu neovláda/la anglický jazyk, keďže na pracovnom trhu sú ešte aj ročníky, ktoré sa učili ako prvý povinný jazyk ruský. Táto časť populácie bola/je nútená sa učiť anglický jazyk dodatočne, buď na vlastné náklady vo voľnom čase, alebo vo firme, ak si to ich pracovná pozícia vyžaduje, Je to však v súlade s požiadavkami EÚ, lebo jazykové vzdelávanie by malo byť celoživotným procesom.

3.2.1 Štátny jazyk a cudzie jazyky v slovenskom vzdelávacom systéme

Na Slovensku je podľa Ústavy Slovenskej republiky a podľa Zákona 270/1995 Z. z. štátnym jazykom slovenský jazyk. Zákon o štátnom jazyku upresňuje, že štátnym jazykom sa myslí slovenský jazyk v jeho kodifikovanej podobe. Úradný jazyk na rozdiel od štátneho jazyka je jazyk, stanovený zákonom pre komunikáciu na celom alebo určitom území štátu medzi a s úradmi, vrátane školstva. V tomto zmysle je slovenský jazyk aj úradným jazykom na celom území Slovenska. Na jazykovo zmiešaných územiach sa na Slovensku aplikuje 20% percentuálne ohraničenie minority.

Viac ako 10% obyvateľov Slovenska patrí k 13 národnostným menšinám (nie všetky národnostné menšiny s ohľadom na počet a podmienky v Ústave SR sú uznané za menšiny)

(Zákon 270/1995 Z. z.). Menšiny žijúce na území Slovenska svojím jazykom a kultúrou prispievajú k rôznorodosti Slovenska. Za ochranu jazykových práv národnostných menšín v Slovenskej republike je zodpovedný Úrad vlády Slovenskej republiky a splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny. Ústava SR v čl. 34 ods. 1 a ods. 2 písm. b) zaručuje občanom patriacich na Slovensku k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, za podmienok ustanovených zákonom, okrem iného právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku a právo používať ich v úradnom styku. Ochrana práv príslušníkov národnostných menšín na Slovensku je predmetom úpravy aj medzinárodných zmlúv a dokumentov v rámci rôznych organizácií a na rôznych úrovniach (OSN, Rada Európy a OBSE). Najdôležitejšie medzinárodné zmluvy v oblasti ochrany jazykových práv národnostných menšín, ktorými je Slovenská republika viazaná sú: Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín a Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorú Slovensko ratifikovalo 5. 9. 2001.

K jazykom národnostnej menšiny na Slovensku patrí podľa zákona deväť jazykov: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky a ukrajinský jazyk. Podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 (SODB 2021) má 4 406 283 obyvateľov národnosť aj materinský jazyk slovenský. Najpočetnejšou národnostnou menšinou na Slovensku je maďarská (403 140 obyvateľov si uviedlo jazyk aj národnosť maďarskú), druhou národnostnou menšinou je rómska (43 618 obyvateľov si uviedlo jazyk aj národnosť rómsku). Ďalšími národnostnými menšinami sú napr. česká (23 504), rusínska (19 128) a ukrajinská (6 362). Ďalej sú kombinácie obyvateľov, ktorí si uviedli iný jazyk ako národnosť (Obyvateľstvo podľa národnosti a materinského jazyka v SR k 1.1. 2021).

Podľa SODB 2021 má Slovensko 5 449 270 obyvateľov. Podiel obyvateľov v predproduktívnom veku (od 0 do 14 rokov) tvorí 15,9%, v produktívnom veku (od 15 do 64 rokov) 67% a podiel obyvateľov v poproduktívnom veku (65 a viac rokov) predstavuje 17,1% (Základné výsledky SODB 2021). Z uvedených informácií plynie, že pracovné ponuky sa môžu týkať až 3 651 011 obyvateľov, ale najmä absolventov učilíšť, stredných a vysokých škôl prichádzajúcich po prvýkrát na pracovný trh. Pri zisťovaní sme sa sústredili najmä na absolventov s ukončeným stredoškolským vzdelaním. Jedným z pozitívnych trendov, ktoré ukázali výsledky SODB 2021, je, že vzrástol podiel vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov (18,4%). Negatívnym javom je, že nie všetci absolventi VŠ pracujú na pozíciách odpovedajúcich ich nadobudnutému vzdelaniu, prípadne odchádzajú pracovať do zahraničia. Naďalej má však najviac obyvateľov dosiahnuté úplne stredné vzdelanie s maturitou, t.j., že

na pracovný trh vstupujú ako 18 až 19-roční. Obyvatelia s úplným stredným vzdelaním s maturitou tvoria vyvážený podiel v rámci všetkých ôsmich krajov SR.

Stredné školy s maturitou pripravujú najširšiu skupinu absolventov na pracovný trh. Ďalej budeme komparovať počty absolventov maturujúcich z cudzích jazykov (CJ) s počtami pracovných ponúk s jazykovými požiadavkami. Jazykové požiadavky pre jednotlivé jazykové úrovne učenia sa cudzích jazykov sú vypracované Národným inštitútom vzdelávania a mládeže (NIVAM, predtým Štátnym pedagogickým ústavom) podľa platných štandardov a učebných osnov a zároveň vychádzajú z dokumentu Rady Európy pre kultúrnu spoluprácu, čím zodpovedajú aj medzinárodným úrovniam.

Tabuľka 3.2.1.1
Maturita v CJ a jazykové úrovne v rokoch 2001 až 2022

rok	AJ	NJ	RJ	FJ	ŠJ	TJ
2001						
2002						
2003						
2004						
2005	A,B	A,B				
2006	A,B	A,B	A,B	A,B	A,B	A,B
2007	A,B,C	A,B,C	A,B,C	A,B,C	A,B,C	A,B,C
2008	A,B,C	A,B,C	A,B,C	A,B,C	A,B,C	A,B,C
2009	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2010	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2011	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2012	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2013	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2014	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2015	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2016	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2017	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2018	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2019	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2	B1, B2	B1, B2
2020	maturitné skúšky vykonané administratívne					
2021	maturitné skúšky vykonané administratívne					
2022	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2, C1	B1, B2	B1, B2	B1, B2

zdroj: NÚCEM/NIVAM

Organizáciu súčasnej maturitnej skúšky upravuje zákon č. 245/2008 Z. z. a Vyhláška MŠVVaŠ SR č. 224/2022 Z. z. o strednej škole v znení neskorších predpisov. Na Slovensku v súčasnosti maturita z cudzích jazykov (CJ) pozostáva z externej a internej časti. Interná časť má písomnú a ústnu formu. Ako z cudzích jazykov sa maturuje z anglického (AJ),

francúzskeho (FJ), nemeckého (NJ), ruského (RJ), španielskeho (ŠJ) a talianskeho (TJ) jazyka (NÚCEM Časti a formy maturitnej skúšky z predmetov, ktoré majú externú časť a písomnú formu internej časti alebo len externú časť.). Od školského roku 2008/2009 sa z týchto jazykov maturuje v súlade s úrovňami podľa SERR RE (Tabuľka 3.2.1.1). Od školského roku 2011/2012 študenti gymnázií maturujú z povinného cudzieho jazyka na úrovni B2. Pre študentov z bilingválnych stredných škôl (od roku 2017), ktoré nemajú uzavretú medzinárodnú zmluvu, je určený externý test a slohová práca (externá časť maturity) z druhého vyučovacieho jazyka na úrovni C1 (Tabuľka 3.2.1.1).

Tabuľka 3.2.1.2
Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z AJ, NJ a RJ podľa jazykových úrovní

jazyk		**AJ**	**AJ**	**AJ**	**NJ**	**NJ**	**NJ**	**RJ**	**RJ**	**RJ**
úroveň		**B1**	**B2**	**C1**	**B1**	**B2**	**C1**	**B1**	**B2**	**C1**
rok	**2009**	34 322	5 356		16 596	856		1 870	23	
	2010	37 939	3 953		15 611	869		1 695	46	
	2011	38 142	3 258		14 110	530		1 532	47	
	2012	26 332	15 651		10 550	2 304		1 409	293	
	2013	25 491	14 819		8 951	2 033		1310	265	
	2014	23 034	14 205		6 870	1 479		947	195	
	2015	21 792	14 908		5 148	1 355		735	197	
	2016	21 162	14 894		4 228	1 076		638	165	
	2017	20 405	11 038	1 201	3 043	512	67	594	120	22
	2018	20 229	13 637	1 565	2 655	442	126	670	114	26
	2019	19 738	13 872	1 726	2 139	371	168	666	102	52
	2020	maturitné skúšky vykonané administratívne								
	2021	maturitné skúšky vykonané administratívne								

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Graf 3.2.1.1
Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z AJ, NJ a RJ

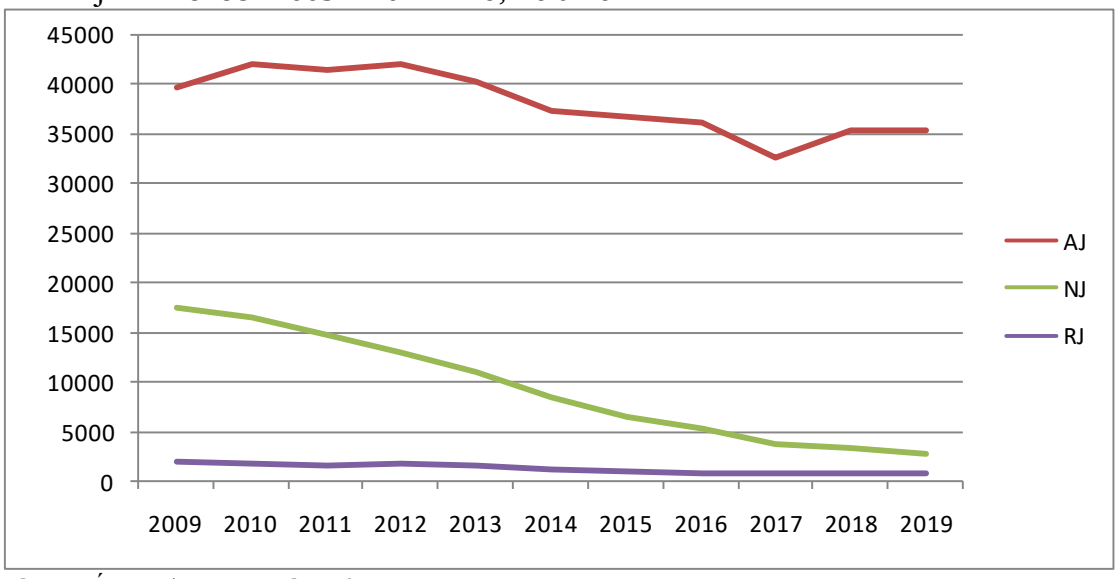

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Tabuľka 3.2.1.3
Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z FJ,ŠJ a TJ podľa jazykových úrovní

jazyk		**FJ**	**FJ**	**ŠJ**	**ŠJ**	**TJ**	**TJ**
úroveň		**B1**	**B2**	**B1**	**B2**	**B1**	**B2**
rok	**2009**	243	95	39	26	13	9
	2010	145	100	61	20	8	4
	2011	148	34	57	17	11	2
	2012	18	59	6	27	6	5
	2013	29	80	5	80	7	10
	2014	7	68	4	28	0	5
	2015	14	44	1	18	2	6
	2016	2	20	2	16	6	1
	2017	3	17	1	8	3	2
	2018	3	29	1	12	0	3
	2019	0	23	1	13	1	0
	2020	maturitné skúšky vykonané administratívne					
	2021	maturitné skúšky vykonané administratívne					

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Graf 3.2.1.2
Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z FJ, ŠJ a TJ

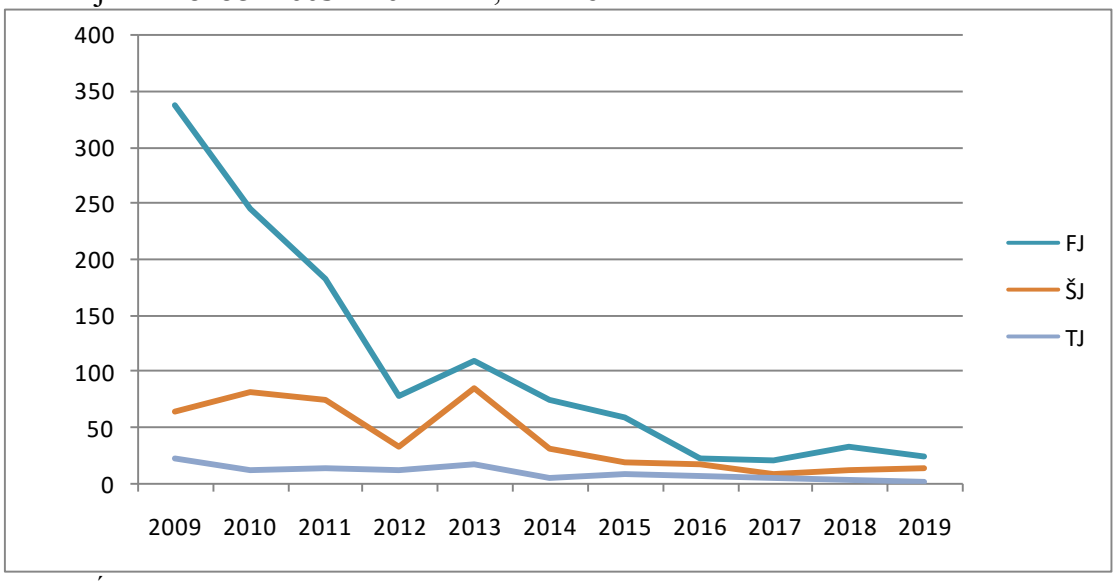

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Z prezentovaných dát, ktoré sú zobrazené aj graficky, vidíme, že v súčasnosti sa znalosť anglického jazyka u študentov na Slovensku zlepšuje a rastú aj počty študentov maturujúcich z anglického jazyka, ale žiaľ aj na úkor nemeckého alebo ostatných cudzích jazykov (Tabuľka 3.2.1.2, Tabuľka 3.2.1.3, Graf 3.2.1.1 a Graf 3.2.1.2). Tiež je vidieť, že v súčasnosti je na Slovensku najvyučovanejším jazykom anglický, druhým jazykom je nemecký jazyk. Ruský, francúzsky, španielsky a taliansky jazyk majú výrazne menšie počty. Od roku 2009 až 2012 môžeme sledovať pokles záujmu o francúzsky jazyk.

Externej časti maturitnej skúšky v cudzom jazyku v školskom roku 2021/2022 sa zúčastnilo 39 691 študentov zo 684 stredných škôl (NÚCEM/NIVAM 2022). Z toho 14 382 študentov z gymnázií, 23 177 študentov stredných odborných škôl (SOŠ), 334 študentov konzervatórií, 487 študentov zo stredných športových škôl (SŠŠ) a 899 študentov zo škôl umeleckého priemyslu (ŠUP). Zo zúčastnených 684 škôl bolo 620 škôl s vyučovacím jazykom slovenským, 39 škôl s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským, 24 škôl s vyučovacím jazykom maďarským a jedna škola s vyučovacím jazykom ukrajinským (NÚCEM/NIVAM 2022). Na Slovensku môžu žiaci maturovať aj z maďarského alebo ukrajinského jazyka, ak navštevujú školu s vyučovacím jazykom maďarským, ukrajinským alebo so slovenským a maďarským. V tomto prípade sa nejedná o cudzí jazyk, ale o jazyk národnostnej menšiny.

Počty maturujúcich v jednotlivých cudzích jazykoch podľa úrovní v školskom roku 2021/2022 prezentujú Tabuľky 3.2.1.4 a 3.2.1.5, Grafy 3.2.1.3 a 3.2.1.4. Aj v týchto údajoch sa prejavuje dominancia anglického jazyka vo všetkých jazykových úrovniach B1, B2 a C1, druhé miesto ostalo nemeckému jazyku, aj keď počet maturujúcich má zostupnú tendenciu.

Tabuľka 3.2.1.4
Maturujúci v roku 2022 z AJ, NJ a RJ podľa jazykových úrovní

rok 2022	AJ			spolu	NJ			spolu	RJ			spolu
	B1	B2	C1		B1	B2	C1		B1	B2	C1	
počet žiakov	17 756	14 053	2 092	33 901	756	152	181	1 089	460	58	114	632

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Graf 3.2.1.3
Maturujúci v roku 2022 z AJ, NJ a RJ podľa jazykových úrovní

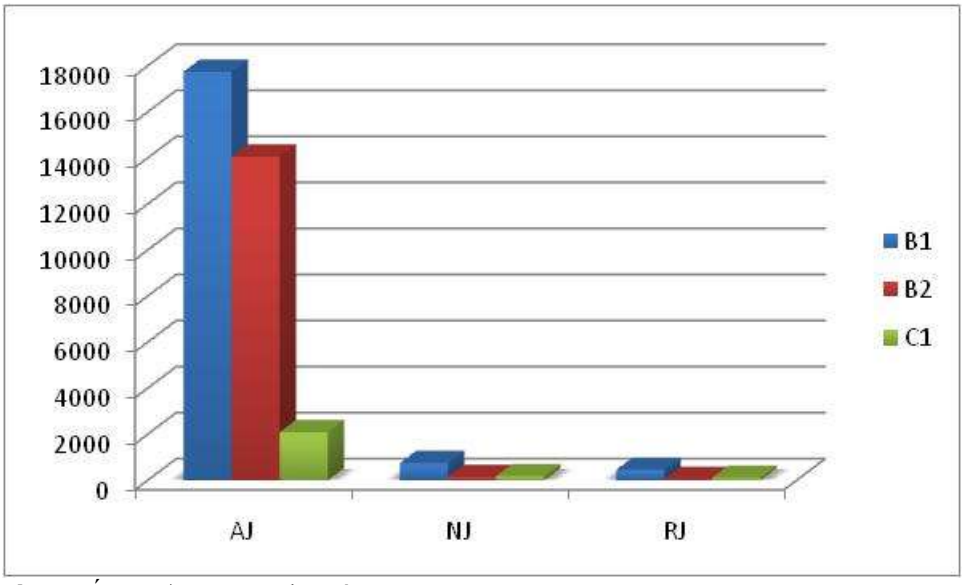

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Tabuľka 3.2.1.5
Maturujúci v roku 2022 z FJ, ŠJ a TJ podľa jazykových úrovní

rok 2022	FJ			spolu	ŠJ			spolu	TJ			spolu
	B1	B2	C1		B1	B2	C1		B1	B2	C1	
počet žiakov	1	17	0	18	0	14	0	14	1	0	0	1

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Graf 3.2.1.4
Maturujúci v roku 2022 z FJ, ŠJ a TJ podľa jazykových úrovní

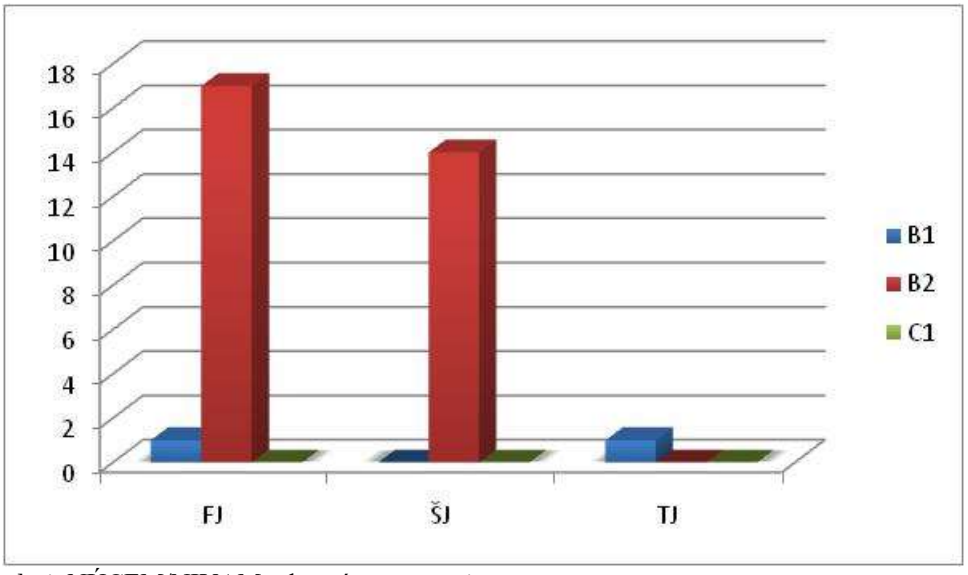

zdroj: NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

3.2.2 Analýza pracovných ponúk na slovenských portáloch vzhľadom na jazykové požiadavky

Najznámejšie pracovné portály na Slovensku, ktoré sme získali podľa požiadaviek uvedených v časti 3.1 uvádza Tabuľka 3.2.2.1. Portály v tabuľke sú zoradené podľa výberových kritérií prezentovaných v časti 3.1 a celkového počtu pracovných ponúk k dátumu 8.6. 2022. Je to obdobie, keď na pracovný trh prichádzajú absolventi stredných (SŠ) a vysokých škôl (VŠ).

Tabuľka 3.2.2.1

Ponuky na slovenských pracovných portáloch

názov pracovného portálu	**webová stránka**	**počet aktuálnych ponúk k 8.6.2022**	**nové za posled-ných 7 dní**	**vyhľadá-vanie podľa kľúčových slov**	**rozšírené vyhľa-dávanie**
Profesia	https://www.profesia.sk/	22 581	7 906	áno	áno
Služby zamestnanosti	https://www.sluzbyzamestnanosti.gov.sk/pracovne-ponuky	14 266	–	nie	áno
Kariéra	https://kariera.zoznam.sk/	9 202	1 925	nie	áno
Pozri prácu	https://www.pozripracu.sk/	2 546	–	nie	nie
Praca.bazar	https://praca.bazar.sk/	433	–	nie	áno
Job-kontakt	https://www.jobkontakt.sk/	199	–	nie	nie
Job	https://www.job.sk/	126	–	nie	nie
Pracuj	https://pracuj.sk/	115	3	áno	nie
Hotelityjobs	https://hotelityjobs.sk/	33	–	obmedzene	obmedzene
Zamestnanie	http://www.zamestnanie.eu/	2	–	áno	áno
Práca v Európe	https://eures.sk/	0	–	nie	áno
Ponuky	http://ponuky.sk/	–	–	obmedzene	nie
Pracovné-ponuky	https://www.pracovne-ponuky.eu/	–	–	nie	nie
Jobangels	https://jobangels.com/	–	–	nie	nie

zdroj: vlastné spracovanie

Pri porovnávaní pracovných portálov na Slovensku sme sa sústredili na 7 dní (17. 6. – 23.6) v mesiaci jún 2022. Mohli sme tak aj porovnať, ktorý z portálov v rámci krajiny dominuje za týždeň v množstve nových ponúk. Všeobecne platí, že nie sme schopní zastrešiť všetky voľné pracovné miesta, nakoľko nie všetci zamestnávatelia vypisujú pracovné ponuky online a nie všetci zamestnávatelia majú dostatočné finančné prostriedky (najmä menšie firmy), aby sa na jednotlivé (najmä veľké) portály mohli dostať. Iní zamestnávatelia zase hľadajú pracovnú silu cielenejšie a využívajú menšie ale špecializovanejšie vyhľadávania. Trendy cieleného hľadania pracovných síl v online priestore sa uberajú smerom sietí ako napr. LinkedIn. Martin Žákovič, v článku pre Podnikajte.sk, tvrdí, že: „*Čím sú hľadané pracovné pozície špecializovanejšie, tým menej fungujú štandardné spôsoby ponuky/inzercie*". Typickým príkladom je trh v oblasti IT technológií, kde firmy inzerujú viac menej už iba z princípu budovania zamestnávateľskej značky a aby urobili promo svojim projektom. Následne si aktívne vyhľadávajú vhodných pracovníkov. V takýchto prípadoch si nie uchádzač hľadá vhodné voľné pracovné miesto, ale zamestnávatelia (často sprostredkovane) oslovujú pracovnú silu, ktorá si miesto ani nehľadá, napriek tomu je oslovovaná zaujímavými ponukami z oboru, na základe vytvoreného profilu (headhunting). Podobnú, ako „LinkedIn“, stratégiu získavania

(lovu) pracovných síl ponúka aj portál „jobangels.com“, ktorý sa sústreďuje na aktiváciu pasívnych kandidátov.

Z Tabuľky 3.2.2.1 vidíme, že na najvyššej pozícii sa umiestnili pracovné portály „Profesia“, s celkovým počtom ponúk 22 581 a 7 906 voľných pracovných miest, ktoré pribudli za obdobie nasledujúcich 7 dní. Je to o 8 315 pracovných ponúk viac v oblasti celkového počtu voči portálu „Služby zamestnanosti“, ktorý je na druhom mieste. Avšak, kým na „Profesia“ sú všetky ponuky staré maximálne 1 mesiac (vychádzame z porovnania dát bez zadania časového obdobia a so zadaním maximálneho časového obdobia jeden mesiac), časový parameter portálu „Služby zamestnanosti“ nie je jasný. V oboch prípadoch však ide o aktuálne ponuky ku dňu 8. 6. 2022.

Už v roku 2017 bola „Profesia“ najvyužívanejším pracovným portálom na Slovensku. Počas rokov 2020 a 2021 sa veľa zamestnancov a zamestnávateľov dostalo do novej situácie. Množstvo aktivít sa kvôli opatreniam súvisiacimi s koronavírusom čiastočne alebo úplne presunulo do online priestoru, čo využívanie pracovných portálov posilnilo. Pracovné portály sa stali neodmysliteľnou súčasťou hľadania si novej práce. Dominujúci portál „Profesia“ okrem počtu ponúkaných miest disponuje kvalitným rozšíreným vyhľadávaním, ktoré umožňuje filtráciu požadovaných parametrov v jednotlivých ponukách ako napr. znalosť jazyka a požadovaná úroveň jeho ovládania. Je možné navoliť jeden jazyk alebo viacero jazykov so šiestimi úrovňami ovládania zodpovedajúcimi SERR RE, čo je zrozumiteľné aj pre inzerujúce firmy, aj pre záujemcov o prácu. Portál umožňuje vyhľadávanie a špecifikáciu aj podľa toho, či záujemca hľadá ponuky s aspoň jedným jazykom, alebo niekoľkými zvolenými jazykmi. Takéto vyhľadávanie predstavuje výraznú výhodu pre naše zisťovanie. Na portáli môžeme získať aj pracovné ponuky bez nutnosti znalosti cudzieho jazyka. Portál poskytuje možnosť súčasne zohľadňovať množstvo ďalších parametrov ako požadované dosiahnuté vzdelanie (základné, stredoškolské s maturitou, vysokoškolské I., II. alebo III. stupňa), prípadne prebiehajúce vzdelanie (študent strednej školy, študent vysokej školy), druh pracovného pomeru (plný úväzok, živnosť...). Umožňuje rozlišovať prácu na prácu z domu, čiastočne z domu, či naopak prácu výlučne na pracovisku. Toto kritérium taktiež nabralo v poslednom období na dôležitosti. Bežnou súčasťou sú aj naďalej požadovaná výška mzdy, odbor, lokalita, kľúčové slová a mnohé iné, ktoré nám umožňujú ďalšiu interpretáciu dát a ich zasadenie do širšieho kontextu. Pre naše zisťovanie boli relevantné všetky ponuky na území Slovenska.

Ako druhý sa zaradil portál Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) „Služby zamestnanosti“ (niekdajší portál „istp.sk“), ktorý ponúka mnohé možnosti vyhľadávania. Portál bol vytvorený Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR) a bol spustený

vo februári 2022. Jeho prostredníctvom si zamestnávatelia môžu splniť svoju zákonnú povinnosť ohlasovania voľných pracovných miest. Portál vo vlastníctve a správe MPSVR SR bol vytvorený podľa jednotného dizajn manuálu elektronických služieb a webových sídiel z dielne Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR (MIRRI SR). Portál je po „Profesia“ druhý najvyužívanejší. Počet aktuálnych ponúk bez časového ohraničenia ku dňu 8. 6. 2022 bol síce výrazne nižší ako počet na „Profesia“, ale jeho výhodou je, že na portáli si môžu hľadať prácu aj uchádzači o zamestnanie evidovaní na úradoch práce. Aj tento portál disponuje rozšíreným vyhľadávaním pre požiadavky v oblasti znalostí cudzích jazykov, ktoré sú predmetom nášho výskumu. Portál ponúka možnosť voľby jedného alebo viacerých z 24 jazykov EÚ. Do počtu je zahrnutý aj slovenský jazyk. Zaujímavá je aj možnosť voľby latinského jazyka. Okrem 24 konkrétnych jazykov ponúka portál aj možnosť „iné“, pod ktorú sa môžu zahrnúť menej typické jazykové požiadavky. Špeciálnu voľbu tvorí aj samostatná požiadavka na znalosť/neznalosť slovenského jazyka. Istou nevýhodou portálu bolo, že absentuje možnosť navolenia konkrétnej úrovne ovládania jednotlivých jazykov, preto sme portál ani nevybrali. Za zmienku okrem množstva ďalších parametrov na filtrovanie stojí parameter počítačových zručností, či detailne voliteľné možnosti požadovanej praxe. Oba popísané prehliadače majú rozšírené vyhľadávania a ponúkajú veľké množstvo voľných pracovných miest.

Tretím portálom, ktorý sme posudzovali, v počte aktuálne voľných pracovných miest ku dňu 8. 6. 2022 bol pracovný portál „Kariéra.sk“. Porovnaním s portálom „Profesia“ sme zistili, že rozdiel v počte ponúk k tomuto dátumu je viac ako o polovicu menší (o 13 379). Na rozdiel od portálu, ktorý spravuje ÚPSVaR SR však umožňuje vyhľadávanie nových pracovných miest za obdobie 7 dní. Umožňuje rozšírené vyhľadávanie s možnosťou rôznych jazykov. Pri anglickom a nemeckom jazyku si uchádzač o zamestnanie môže konkrétne zvoliť jednu zo šiestich jazykových úrovní podľa SERR RE, prípadne si záujemca môže zvoliť jeden či viac jazykov súčasne.

Po komparácii pracovných portálov prostredníctvom stanovených kritérií s požiadavkami slovenského trhu práce, sme vybrali portál „Profesia“, ktorý najlepšie zohľadňuje naše požiadavky. S ohľadom na maturitnú skúšku sa sústredíme na požiadavku cudzích jazykov, z ktorých sa maturuje na Slovensku ako z cudzích jazykov. Okrem šiestich cudzích jazykov sa na Slovensku maturuje aj zo slovenského jazyka ako aj jazykov národnostných menšín (maďarčina a ukrajinčina) ako bolo spomenuté už vyššie, tieto jazyky sa však nepočítajú medzi cudzie jazyky (NÚCEM/NIVAM).

Tabuľka 3.2.2.2
Pracovné ponuky za sledovaný týždeň vyžadujúce CJ, z ktorého je možné na Slovensku maturovať

cudzí jazyk	počet
anglický jazyk	2 800
nemecký jazyk	462
francúzsky jazyk	51
ruský jazyk	27
španielsky jazyk	14
taliansky jazyk	21
spolu	3 375

zdroj: profesia.sk, vlastné spracovanie

Z týchto pracovných ponúk vidíme, že najžiadanejším cudzím jazykom je anglický jazyk s počtom ponúk 2 800. S výrazným odstupom sa na druhej priečke nachádza nemecký jazyk s počtom 462 ponúk. Faktory, ktorým môžeme pripísať stále veľký počet pracovných ponúk s požiadavkami na nemčinu sú nasledovné:

- Nemecko je hospodársky príťažlivou krajinou EÚ a ovládanie nemeckého jazyka prináša ekonomickú výhodu,
- geografická blízkosť Rakúska ako susedného štátu a s tým súvisiace možnosti zamestnania a pendlovania, ale aj relatívna blízkosť Nemecka a Švajčiarska,
- prítomnosť nemeckých a rakúskych firiem a rakúskych bánk na Slovensku (Volkswagen Slovakia, Slovak Telekom, ktorý je súčasťou spoločnosti Deutsche Telekom AG, T-Systems Slovakia, SLSP/Erste Bank, Tatra banka/Raiffeisen banka a pod.),
- historická previazanosť,
- nemecký jazyk je najpočetnejším materinským jazykom v EÚ,
- podpora nemeckého jazyka na Slovensku Nemeckom.

Najdôležitejší investori prichádzajú na Slovensko z nemecky hovoriacich krajín. Na území Slovenska zamestnávajú okolo 130 000 zamestnancov (štatistiky SNOPK Slovensko). Je preto prirodzené, že práve tieto firmy hľadajú pracovnú silu aj so znalosťou nemeckého jazyka a zároveň Nemecko aj Rakúsko podporujú učenie sa nemeckého jazyka na Slovensku. Snáh o zvýšenie záujmu o nemecký jazyk pozorujeme viacero. Jedným z príkladov je aj škola v Devínskej Novej Vsi, kde nemčinu na ZŠ Ivana Bukovčana podporuje Nadácia Volkswagen Slovakia. Od roku 2012 ponúka škola rozšírenú výučbu nemeckého jazyka. Žiaci tak majú možnosť napríklad získať aj DSD Diplom (Nemecký jazykový diplom, úroveň A2 – B1) (www.bukovcana.sk/nadacia-volkswagen).

V Tabuľke 3.2.2.3 je porovnanie pracovných ponúk od 17. 6. do 23.6. 2022. Pracovné ponuky, ktoré požadujú stredoškolské vzdelanie a znalosť daného cudzieho jazyka porovnávame jednak s celkovým počtom maturantov v roku 2022 z daného cudzieho jazyka, jednak s počtom maturantov v roku 2022 z daného cudzieho jazyka na úrovni B1. Ak vychádzame z praxe, na úrovni B2 maturujú povinne gymnazisti a na jazykovej úrovni C1 žiaci bilingválnych škôl, u týchto skupín je predpoklad, že budú v štúdiu pokračovať na univerzitách a vysokých školách, potom je možné, že títo žiaci v roku 2022 nevstúpia na pracovný trh, a teda je relevantnejšie porovnávať počty online ponúk s počtami maturujúcich na úrovni B1. Z Tabuľky 3.2.2.3 zisťujeme, že sa dostávame do špecifickej situácie. Pokiaľ pracovné ponuky požadujúce stredoškolské vzdelanie a anglický, nemecký a ruský jazyk sú pokryté maturantmi, pracovné ponuky požadujúce okrem stredoškolského vzdelania s maturitou jazyk francúzsky a taliansky ponuky nepokrývajú. Pri španielskom jazyku nie je pokrytie pre úroveň B1, dopyt je väčší ako ponuka. Je potrebné si uvedomiť, že stanovené časové obdobie za ktoré sme sledovali požiadavky na voľné pracovné miesta je pomerne krátke a teda dopyt po jazykovo pripravenej pracovnej sile je väčší.

Tabuľka 3.2.2.3
Pracovné ponuky požadujúce vzdelanie stredné s maturitou a daný CJ, počty všetkých maturantov a počet maturantov s jazykovou úrovňou B1 z daného CJ v roku 2022

cudzí jazyk	**počet ponúk požadujúcich stredoškolské vzdelanie a daný CJ**	**počet maturantov v roku 2022 v danom CJ**	**počet maturantov v roku 2022 v danom CJ v úrovni B1**
anglický jazyk	1 596	33 901	17 756
nemecký jazyk	320	1 089	756
francúzsky jazyk	37	18	1
ruský jazyk	20	632	460
španielsky jazyk	11	14	0
taliansky jazyk	17	1	1

zdroj: profesia.sk a NÚCEM/NIVAM, vlastné spracovanie

Zaujímalo nás v akom vzťahu sú požiadavky na znalosť cudzieho jazyka v závislosti od dosiahnutého vzdelania. Prehľad poskytuje Tabuľka 3.2.2.4, ktorá ukazuje závislosť jednotlivých cudzích jazykov od dosiahnutého vzdelania (základného, stredoškolského bez a s maturitou). V poslednom riadku sú ponuky, ktoré nepožadujú znalosť cudzieho jazyka. Malú váhu na znalosť cudzieho jazyka kladú ponuky s dosiahnutým základným vzdelaním a stredoškolským bez maturity. Čo je prekvapujúce, je vysoký počet pracovných ponúk bez nárokov na znalosť cudzieho jazyka v segmente stredoškolského vzdelania s maturitou. Podobnú situáciu nájdeme aj pri ukončenom stredoškolskom vzdelaní bez maturity. Zaujímavý

je aj vysoký počet ponúk bez špecifikácie jazyka. Môže ísť aj o skutočnosť, že zamestnávateľ na základe základného a stredného vzdelania predpokladá, že uchádzač o danú pozíciu s danou kvalifikáciou isté jazykové zručnosti má.

Tabuľka 3.2.2.4
Porovnanie počtu požiadaviek na znalosť CJ a ukončené vzdelanie

cudzí jazyk	základné vzdelanie	stredné bez maturity	stredné s maturitou
anglický jazyk	39	260	1 596
nemecký jazyk	6	43	320
francúzsky jazyk	1	6	37
ruský jazyk	1	4	20
španielsky jazyk	0	4	11
taliansky jazyk	1	5	17
bez cudzieho jazyka – len slovenský jazyk	861	2 524	3 851
bez špecifikácie jazyka	896	2 725	5 298

zdroj: profesia.sk, vlastné spracovanie

Ako sme uviedli už vyššie, EÚ presadzuje jazykovú politiku 1+2, preto sme zisťovali, ako sa zvyšujú šance uchádzačov na prácu, ak ovládajú nie jeden ale dva cudzie jazyky. Pomôže znalosť druhého cudzieho jazyka vo výraznej miere rozšíriť možnosti zamestnať sa? Tu môžu nastať dva prípady. Prípad a/alebo, keď zamestnávateľ v ponuke výslovne nepožaduje druhý jazyk, prípadne mu nezáleží, či uchádzač ovláda jeden alebo obidva jazyky. Získané dáta pre tento prípad naznačujú, že rozdiely nie sú veľké. Počet ponúk pre kombináciu a/alebo v prípade anglického a francúzskeho jazyka bol (2 808), anglického a talianskeho (2 802), anglického a španielskeho (2 800), anglického a ruského jazyka (2 804). Počty sú veľmi podobné nielen navzájom, ale sú podobné aj s ponukami so zadaním anglického jazyka (2 800). Zo zistenia vyplýva, že pokiaľ zamestnávateľ v ponuke priamo nepožaduje znalosť aj iného ako anglického jazyka, znalosť ďalšieho cudzieho jazyka sa neukazuje ako výhoda. Významnejší nárast môžeme pozorovať iba v prípade kombinácie anglického a nemeckého jazyka (2 875). Pravdepodobne ide o nemecké alebo rakúske firmy pôsobiace na Slovensku. Možno aj takéto zisťovanie a porovnávanie by prinieslo zaujímavé dáta.

Iným prípadom je, keď zamestnávateľ v ponuke výslovne požaduje druhý jazyk v kombinácii s anglickým jazykom (anglický jazyk a). S ohľadom na počty, ale aj súčasné trendy vo vzdelávaní, v pracovnom prostredí ale aj v komunikácii, sme porovnávali množstvo nových pracovných ponúk s požiadavkou na anglický jazyk samostatne a v kombinácii angličtiny a niektorého ďalšieho cudzieho jazyka, v ktorom sa na Slovensku maturuje. Zistené dáta prezentujeme v Tabuľke 3.2.2.5. Pre lepšie porovnanie sme pridali aj počty pri požadovanom jednom cudzom jazyku – zvlášť NJ, FR, TJ, ŠJ, RJ. V tomto prípade

zamestnávateľ jazykovú kombináciu požaduje, lebo je predpoklad, že uchádzač na svojej pozícii bude využívať oba cudzie jazyky.

Tabuľka 3.2.2.5
Požiadavky na znalosť CJ v kombinácii s iným cudzím jazykom (súčasne)

cudzí jazyk	základné vzdelanie	stredné bez maturity	stredné s maturitou
anglický + nemecký jazyk	3	35	258
nemecký jazyk	6	43	320
anglický + francúzsky jazyk	1	3	29
francúzsky jazyk	1	6	37
anglický + ruský jazyk	1	4	18
ruský jazyk	1	4	20
anglický + španielsky jazyk	0	4	11
španielsky jazyk	0	4	11
anglický+ taliansky jazyk	0	4	16
taliansky jazyk	1	5	17

zdroj: profesia.sk, vlastné spracovanie

Z prezentovaných dát vyplýva, že ovládanie anglického jazyka je veľkou výhodou a čím kvalifikovanejšiu prácu hľadáme, tým dôležitejšiu úlohu znalosť anglického jazyka na Slovensku zohráva. Druhý cudzí jazyk, z pohľadu počtu pracovných ponúk na Slovensku, ktorý sa oplatí učiť je nemecký jazyk. Neznamená to však, že ostatné jazyky nie sú významné. Práve ovládanie málo rozšíreného jazyka nám môže v špecifických prípadoch priniesť konkurenčnú výhodu na pracovnom trhu, najmä ak absolventi/uchádzači so znalosťou daného cudzieho jazyka začnú na pracovnom trhu permanentne chýbať. Konkurenčnou výhodou je aj vyššia úroveň (B2, C1) znalostí cudzieho jazyka.

Ak zoberieme do úvahy, že na pracovný trh vstúpilo v roku 2 022 najmenej 17 756 stredoškolákov s maturitou a so znalosťou anglického jazyka (18 974 so znalosťou jedného z cudzích jazykov, vyučovaných na slovenských základných a stredných školách) aspoň na úrovni B1, môžeme konštatovať, že v tomto ohľade je slovenský vzdelávací systém v súlade s jazykovými požiadavkami, ktoré na obyvateľov členských štátov kladie EÚ.

Čo sa týka požiadaviek pracovného trhu na portáli „Profesia“ bolo v sledovanom období 11 150 pracovných ponúk pre absolventov stredných škôl s maturitou, 2 001 požadovalo znalosť cudzieho jazyka (AJ, NJ, FJ, TJ, ŠJ a RJ), 1 596 požadovalo znalosť anglického jazyka, 5 298 ponúk bolo bez jazykovej špecifikácie a 3 851 požadovalo len znalosť slovenského jazyka (Tabuľka 3.2.2.4). Z dát vyplýva, že aj ponuky, ktoré požadovali znalosť len slovenského jazyka alebo boli bez jazykovej špecifikácie boli pravdepodobne obsadené uchádzačmi s cudzojazyčnými kompetenciami.

Druhým cudzím jazykom, ktorý sa vyprofiloval je jazyk nemecký. Tu zohráva vplyv história, geografická blízkosť ako aj skutočnosť, že vplyvní investori, ktorí prichádzajú na Slovensko sú z Nemecka alebo Rakúska. Avšak ako ukázal posledný prieskum, Slovensko-nemeckej obchodnej a priemyselnej komory (SNOPK Slovensko), ktorá ho organizovala v spolupráci s ADVANTAGE AUSTRIA Bratislava, situácia začína byť kritická. Na prieskume participovalo 141 firiem pôsobiacich na Slovensku. Ich vlastníci boli prevažne Nemci a Rakúšania. Z uvedeného prieskumu vyplynulo, že viac ako dve tretiny investorov nevie bez problémov v súčasnosti pokryť svoju potrebu nemecky hovoriacich pracovníkov. Väčšina taktiež udáva, že sa tento stav za posledné obdobie zhoršil. Podľa prieskumu klesajúci trend u žiakov s výučbou nemeckého jazyka na školách medzičasom preniká na pracovný trh. Tento pokles sa dá pozorovať aj na portáli Profesia, v požiadavkách zamestnávateľov. V roku 2016 sa vo svojich inzerátoch pýtalo na znalosť nemeckého jazyka 12,3 %firiem, v roku 2019 to už bolo len 9,6 % (Matuščáková 2019). Znalosť jazyka ovplyvňuje nábor nových pracovných síl, avšak niekedy aj znalosť pracovného trhu ovplyvňuje požiadavky zamestnávateľov na jazykové znalosti pracovnej sily.

3.3 Jazyková situácia v Nemecku

Počet obyvateľov Nemecka prekročil v roku 2 018 83 miliónov, pričom len v samotnom roku 2 018 prišlo do krajiny 386 000 migrantov. Viac ako štvrtina obyvateľov Nemecka tak má prisťahovalecké zázemie, čo predstavuje 21,2 miliónov obyvateľov, čiže 26 % z celkovej populácie (Trend 2020). Za obyvateľa s imigračným zázemím sa považuje osoba, ktorá nie je rodeným nemeckým občanom alebo minimálne jeden z jej rodičov nie je rodeným Nemcom či Nemkou. Najväčšiu skupinu v tejto kategórii tvoria prisťahovalci z Turecka alebo obyvatelia tureckého pôvodu, až 13%. Na druhom mieste sú ľudia s poľskými a ruskými koreňmi. Spomedzi prisťahovalcov má až 65 percent európsky pôvod. Približne 11,1 milióna ľudí (51%) s prisťahovaleckým zázemím získalo nemecké občianstvo už pri narodení. Podľa nového mikrocenzu prisťahovalci v Nemecku pracujú najmä na horšie platených pozíciách a väčšinou im chýba vyššie vzdelanie. Aj 30 rokov od zjednotenia Nemecka, po páde Berlínskeho múru, panuje viditeľný rozdiel v koncentrácii prisťahovalcov medzi západom a východom krajiny. Mesto Brémy na západe krajiny je domovom najväčšej komunity ľudí prisťahovaleckého pôvodu, predstavujú až 36,5% z celkovej populácie. V spolkovej krajine

Durínsko vo východnom Nemecku zas žije najmenší počet ľudí so zahraničnými koreňmi - len 7,8%.

Prognózy pritom hovoria, že počet obyvateľov Nemecka klesne do roku 2050 asi o 12 miliónov na úroveň okolo 70 miliónov. Podľa správy federálneho štatistického úradu je tento klesajúci trend nezvratný pre nízku pôrodnosť v krajine. Ak bude súčasný trend pokračovať, do roku 2050 bude počet obyvateľov Nemecka predstavovať 69-74 miliónov, čo sa rovná približne 15% poklesu populácie. Na jednu ženu pripadá v priemere 1,36 dieťaťa, čím je Nemecko krajinou s najnižšou mierou pôrodnosti v Európe a tento pokles nezvrátia ani imigranti. Veľká koalícia kancelárky Angely Merkelovej prijala v roku 2006 legislatívu spojenú s daňovými úľavami pre rodiny s cieľom zvýšiť pôrodnosť a motivovať matky na návrat do práce (SME 2020).

3.3.1 Cudzie jazyky v nemeckom vzdelávacom systéme

Jazykové vzdelávanie v Nemecku trvá dlhšie ako Nemecko samotné. Nie všetko sa založením Nemeckej ríše v roku 1871 hneď zjednotilo. V Nemecku vznikli gymnáziá z latinských škôl. Preto jazyky uvedené v stredoškolských osnovách na začiatku 19. storočia nie sú žiadnym prekvapením: latinčina sa vyučovala ako prvý jazyk, potom stará gréčtina a francúzština ako tretí cudzí jazyk. Na druhej strane v seminárnych školách, ktoré mali svojich študentov pripraviť na kňazskú dráhu, bola na treťom mieste hebrejčina.

V desaťročiach do roku 1900 boli gymnáziá a Oberrealschulen školy vedúce k maturite. Okrem latinčiny sa na gymnáziách vyučovali aj moderné jazyky angličtina a francúzština. V Oberrealschulen, ktoré sa vyznačovali matematickým a vedeckým zameraním, došlo dokonca k úplnému odvráteniu sa od mŕtvych jazykov. V učebných osnovách tu bola len angličtina a francúzština.

V čase národného socializmu a s ním spojeného fanatického zamerania sa na všetko „nemecké“ hrala výučba cudzích jazykov podradnú úlohu. Podľa Hitlerovho názoru bola škola predovšetkým prípravným štádiom vojenskej služby. K štandardizácii všetkých aspektov školského systému a tým aj výučby cudzích jazykov na nemeckých školách napokon došlo v roku 1964 Hamburskou dohodou. Na novovzniknutých stredných školách sa anglický jazyk vyučoval od piateho ročníka.

Vo východnom Nemecku to samozrejme vyzeralo trochu inak. Od roku 1965 bola od piateho ročníka prvým cudzím jazykom ruština, od siedmeho ročníka pribudla angličtina alebo

francúzština. Hoci sa vyučovacie jazyky od znovuzjednotenia Nemecka takisto zjednotili a cudzie jazyky sa vyučujú vo väčšej miere a skôr ako kedykoľvek predtým (napríklad od školského roku 2004/2005 sú hodiny angličtiny ponúkané celoplošne na základných školách vo všetkých spolkových krajinách), stále možno identifikovať regionálne rozdiely. Tieto rozdiely možno často sledovať v súvislosti so susednými štátmi príslušných spolkových krajín: Napríklad dánčina sa vyučuje v Šlezvicku-Holštajnsku. V Severnom Porýní-Vestfálsku ponúkajú holandčinu. V Brandenbursku, Sasku a Meklenbursku-Predpomoransku sa v blízkosti hraníc vyučuje poľština. V Sasku a Durínsku je na vzostupe opäť ruština, v Berlíne sa ponúka veľa rôznych jazykových kurzov, ako napríklad španielčina a turečtina.

Maturita (Abitur alebo allgemeine Hochschulreife) je najvyšším stupňom ukončenia stredoškolského vzdelávania v Nemecku. Zároveň je základným predpokladom absolvovania štúdia na univerzite alebo vysokej škole. Počet absolventiek a absolventov s maturitou v rokoch 2000 až 2020 bol v Nemecku zaokrúhlene 247 000 (www.de.statista.com 2022). Podiel prípadov nezvládnutej maturity v rokoch 2010 až 2021 bol 3,1 %. Podiel absolventov s maturitou na populácii rovnakého veku bol v rokoch 2001 až 2 020 37,2%. Maturitu absolvujú študenti po dvanástich respektíve trinástich rokoch štúdia. V prípade dvanástich rokov štúdia sa maturita nazýva aj G8. Zo spolkových krajín má najvyšší podiel absolventov s maturitou Hamburg. V Nemecku je oblasť vzdelávania v kompetencii jednotlivých spolkových krajín. Každá krajina má tak vlastnú politiku a rôzne požiadavky na úroveň maturity. Centrálna maturita sa v súčasnosti uskutočňuje v pätnástich spolkových krajinách s cieľom zjednotenia záverečnej skúšky. Centrálna maturita nie je iba v spolkovej krajine Porýnsko-Falcko. Absolútna porovnateľnosť sa však aj tak nedá zaručiť, keďže v každej krajine majú na známky na maturite do rôznej miery vplyv známky počas štúdia. Absolvovanie maturity v Bavorsku sa tak považuje za omnoho náročnejšie ako absolvovanie maturity v Hamburgu.

Spolkový štatistický úrad zverejnil údaje o jazykoch, ktoré sa žiaci na všeobecných a odborných školách učili v školskom roku 2016/2017. Údaje boli uvedené v absolútnych číslach. Vo väčšine spolkových štátov sú v prípade maturity potrebné dva cudzie jazyky.

Tabuľka 3.3.1.1
Výučba cudzích jazykov na všeobecných školách

cudzí jazyk	počet
anglický jazyk	7 184 236
francúzsky jazyk	1 475 793
latinský jazyk	632 056
španielsky jazyk	425 066
ruský jazyk	108 981
iné jazyky	88 022
taliansky jazyk	50 594
turecký jazyk	47 148
starogrécky jazyk	11 768

zdroj: de.babbel.com

Ako môžeme vidieť z Tabuľky 3.3.1.1, na všeobecných školách pred ostatnými jazykmi vysoko vedie výučba angličtiny, s výrazne nižším počtom žiakov nasleduje francúzština. Na treťom mieste sa umiestnila latinčina, ktorú si väčšinou vyberajú študenti kvôli štúdiu teológie. Ďalšie miesto patrí španielčine – tento jazyk sa učí 425 066 študentov. Očakáva sa, že tento údaj by sa mohol čoskoro zmeniť, pretože jazyk je na vzostupe. Nasleduje ruština a iné jazyky, výrazne nižšie počty majú taliančina a turečtina. Ako mŕtvy jazyk sa vyučuje okrem latinčiny aj starogréčtina, ktorá je na konci rebríčka vyučovaných jazykov.

Tabuľka 3.3.1.2
Výučba cudzích jazykov na odborných školách

cudzí jazyk	počet
anglický jazyk	1 365 929
španielsky jazyk	129 402
Francúzsky jazyk	68 108
ruský jazyk	14 941
iné jazyky	14 013
Taliansky jazyk	4 714
Latinský jazyk	2 007
turecký jazyk	671
starogrécky jazyk	117

zdroj: de.babbel.com

V tabuľke 3.3.1.2 zobrazujúcej výučbu cudzích jazykov na odborných školách sa angličtina rovnako ako v prípade všeobecných škôl umiestnila s výrazným náskokom na prvom mieste. Na rozdiel od všeobecných škôl však na druhom mieste nie je francúzsky, ale španielsky jazyk. Dôvodom môže byť jednoduchšia gramatika a výslovnosť z pohľadu nemeckých študentov, takisto kratší čas potrebný na osvojenie si daného jazyka. Na ďalšom mieste skončila

ruština a iné jazyky, nasledovaná talianskym a tureckým jazykom. Latinský a starogrécky jazyk obsadili na odborných školách posledné pozície.

Angličtina k dnešnej dobe jednoducho patrí. Ale aj učenie sa jazyka, ktorý nie je tak rozšírený, môže človeku pomôcť. Vedci z Brémskej univerzity poukazujú na to, že ponuka cudzích jazykov na nemeckých školách sa len málo prekrýva so spektrom jazykov, ktorými sa hovorí v Nemecku. V rámci výskumného projektu "Tramis" preto požadujú reformu maturity v duchu: "Všetky jazyky sa počítajú!" „Učenie sa druhého cudzieho jazyka v škole alebo absolvovanie jazykového testu z akéhokoľvek jazyka – by sa malo rovnocenne uznávať v prípade prijímania na univerzitu," hovorí Dita Vogel z Univerzity v Brémach. Z takejto zmeny by profitovali najmä mladí ľudia, ktorí už vyrastali vo viacjazyčnom prostredí a hovoria niekoľkými jazykmi – podľa štúdie výskumného oddelenia Vogel je to 51% študentov v Brémach.

Podľa Spolkovej agentúry pre občianske vzdelávanie v správe o údajoch za rok 2021 má v celom Nemecku 39% osôb mladších ako 18 rokov migračné pozadie. Podľa Federálneho štatistického úradu približne 39% domácností, v ktorých žije aspoň jedna osoba s migračným pozadím, hovorí prevažne cudzím jazykom – najčastejšie turečtinou, ruštinou, poľštinou a arabčinou. Avšak na školách sa okrem angličtiny vyučuje najmä francúzština, latinčina a španielčina.

Podľa vedcov z univerzity v Brémach 51% študentov v školskom roku 2018/19, študovalo francúzštinu, ale len dve percentá turečtinu. Naproti tomu turecky sa hovorí v 14% domácností, v ktorých nemčina nie je prvým jazykom, a francúzsky len v dvoch percentách. Vogel bola spoluriaditeľkou projektu „Nadnárodná mobilita na školách". Vedci sa zaoberali tým, ako môžu školy lepšie zvládnuť problém rôznorodého pôvodu a tak rôznej jazykovej vybavenosti nemeckých študentov. Jazykové vzdelávanie v školách potrebuje podľa nej naliehavo reformu. Ak chce byť študent pripustený k maturite, musí sa v škole v Nemecku naučiť dva cudzie jazyky. Deti, ktoré vyrástli viacjazyčne, sa tak podľa vedcov musia naučiť štvrtý alebo piaty cudzí jazyk. Jedinou výnimkou z tohto pravidla tvoria žiaci, ktorých materinským jazykom nie je nemčina a ktorí nastupujú do školy v Nemecku neskôr, teda nie do 1. ročníka.

Vogel vidí v súčasnej regulácii znevýhodnenie niektorých študentov. „Ak niekto hovorí doma po francúzsky, môže chodiť na hodiny cudzích jazykov a to sa mu započítava do maturitného vysvedčenia. Ale ak niekto doma rozpráva jazykom, ktorý sa neponúka na škole, ktorú navštevuje, tak sa tento jazyk nepočíta." Len niektorí zo študentov v niektorých spolkových krajinách majú možnosť mať hodiny pôvodného jazyka, ktoré sa počítajú ako

ekvivalentné hodiny cudzieho jazyka. Vogel požaduje, aby bolo nariadenie pre druhý cudzí jazyk doplnené aspoň o zákonný nárok na skúšky zo všetkých jazykov. Tlačový hovorca Ministerskej konferencie však uviedol, že učenie sa dvoch cudzích jazykov v škole je predpokladom na získanie kvalifikácie na všeobecné vysokoškolské štúdium, keďže výučba cudzích jazykov nie je podľa neho len o výučbe čisto lingvistických zručností, ale aj o interkultúrnom učení. Momentálne tak nie sú plánované žiadne kroky v smere, ktorý požaduje Univerzita v Brémach.

V meste Brémy si ľudia tento problém uvedomujú. „V Brémach každé druhé dieťa vyrastá viacjazyčne," píše tlačová hovorkyňa senátora pre vzdelávanie. Už to ukazuje na potrebu nájsť predpisy, ktoré zohľadňujú aj túto životnú situáciu mládeže v škole. Na zabezpečenie vzájomného uznávania maturity však musí existovať celoštátna dohoda. Iniciatívu univerzity víta aj hovorca Ústredného rodičovského poradného zboru v Brémach Martin Stoevesandt: „Prístup je logický a požiadavka je pochopiteľná." Z právneho hľadiska by však mohol vzniknúť problém rovnakého zaobchádzania, ak by študenti mohli absolvovať maturitu z cudzieho jazyka, ktorý je pre nich materinským. Tento jazyk by sa potom považoval za druhý cudzí jazyk. Vogel hovorí: „Žijeme vo viacjazyčnej spoločnosti a v škole už nie je na mieste rozlišovať medzi cudzími a rodnými jazykmi." Návrh Univerzity v Brémach je skôr kompromisom. Vogel je presvedčená, že by skutočne malo dôjsť k zmene v učení a nielen v uznávaní. „V podstate by bolo treba zabezpečiť, aby boli uznávané všetky prvé jazyky." Je jej jasné, že výučba vo všetkých jazykoch je sotva možná. Viacjazyčné triedy sú podľa nej možným riešením. "Takto by si žiaci mohli rozvíjať svoje jazykové zručnosti na vnútorne diferencovaných hodinách a mohli by sa učiť svoj prvý jazyk v škole."
Pozitívny príklad predstavuje Hamburg. Maturitné skúšky sú tu ponúkané v jedenástich jazykoch vrátane turečtiny, arabčiny, perzštiny a čínštiny. Nedá sa však predvídať, že budú uznané všetky jazyky. Preto sa zatiaľ zdá, že školský systém v Nemecku bude aj naďalej vychádzať zo skutočnosti, že existujú jazyky, ktoré sú v prípade školstva a maturity užitočnejšie ako iné.

V Nemecku má dnes maturitu čoraz viac ľudí. Podľa údajov Spolkového štatistického úradu sa už roky zvyšuje podiel obyvateľov s kvalifikáciou pre prijatie na vyššie vzdelanie alebo s kvalifikáciou pre prijatie na vysokú školu. V roku 2017 to bolo 31,9% (www.de.statista.com, 2022). V roku 2017 mala každá druhá osoba vo veku 20 až 24 rokov vstupnú kvalifikáciu na univerzitu alebo technickú vysokú školu (53%). Úplne iná situácia bola medzi 60 až 64 ročnými, kde len 26 percent malo porovnateľné vzdelanie. Jedným z dôvodov rozdielu vo vekových skupinách je, že v súčasnosti je ľahšie absolvovať maturitu aj po ukončení

strednej odbornej školy (Realschule). Na druhej strane je nárast maturantov v posledných rokoch spôsobený aj tým, že čoraz viac rodičov chce dať svoje deti na gymnázium za každú cenu. Študent si pred maturitou vyberá jej zameranie – v ponuke je umelecký, spoločenskovedný, prírodovedný, jazykový a športový smer. V prípade jazykového zamerania sa daný jazyk kombinuje s profilovými predmetmi, ktorými sú nemčina a matematika. Predmet ústnej maturitnej skúšky si maturant môže vybrať.

Čo sa týka aktuálnych údajov, k novembru 2020 malo maturitu 33,5% ľudí, vysokoškolské vzdelanie malo ukončené 18,5% obyvateľstva, najväčšia časť populácie – 46,6% mala ukončené odborné vzdelanie bez maturity. V skupine vysokoškolsky vzdelaných ľudí vo veku 30 – 34 rokov došlo k výraznej zmene medzi pohlaviami – podiel žien sa v porovnaní s predchádzajúcou generáciou zdvojnásobil.

3.3.2 Analýza pracovných ponúk na nemeckých portáloch vzhľadom na jazykové požiadavky

V Nemecku existuje veľké množstvo portálov ponúkajúcich prácu. K najlepším za rok 2021 patrí Indeed, Jobvector a výrazný vzostup zaznamenal Linkedin, hoci sa táto sociálna sieť samotná za portál ponúkajúci prácu nepovažuje. Je však zrejmé, že zohráva čoraz väčšiu úlohu.

Čo sa týka všeobecnej burzy práce, medzi nemeckými poskytovateľmi je už 11 rokov na 1. mieste Stepstone, na druhom sa zhodne umiestnili Jobware a Stellenanzeigen.de a tretie miesto patrí spomínanému Linkedinu. Čo sa týka špecializovaných búrz práce, na prvom mieste sa umiestnil Jobvector. Ide o portál ponúkajúci prácu odborníkom v oblasti prírodných vied, medicíny, informatiky a techniky. Následkom pandémie sa presadil aj portál v oblasti medicíny – PraktischArzt, keďže sa vytvoril veľký dopyt po lekároch a zdravotníckom personále. Druhé miesto obsadil portál Hogapage, špecializovaná burza práce pre hoteliérstvo a gastronómiu. 3. miesto patrí burze Yourfirm, ktorá sa zameriava na stredne veľké spoločnosti.

Za účelom výskumu sme si zvolili vyhľadávač Indeed.de , kde sme ako kľúčové slovo zadali Deutschland, aby sme hľadané pozície regionálne neobmedzili. Nešpecifikovali sme ani to, či hľadáme prezenčnú pracovnú pozíciu alebo „homeoffice“, prípadne prácu prostredníctvom telekonferencií alebo dočasný homeoffice. Čo sa týka dátumu zverejnenia inzerátu, zaujímali nás inzeráty zverejnené za posledný týždeň od prezerania. Nerozlišovali sme medzi inzerátmi zadávanými zamestnávateľmi a personálnymi agentúrami. Čo sa týka druhu zamestnania, všímali sme si pracovné pozície ponúkajúce prácu na plný úväzok, prácu na dobu

neurčitú a prácu na čiastočný úväzok. V oblasti dosiahnutého vzdelania nás zaujímalo ukončené odborné vzdelanie, prípadne odborná pripravenosť na strednú alebo vysokú školu. Nesledovali sme ponuky konkrétnych zamestnávateľov.

Za dátum zverejnenia sme si zvolili 16.6.2022. Z nasledujúcej tabuľky môžeme vidieť, že v prípade ovládania cudzieho jazyka je požadované aj vyššie vzdelanie.

Tabuľka 3.3.2.1
Vplyv ovládania cudzích jazykov a vzdelania na ponuku práce

vzdelanie		**AJ**	**FJ**	**ŠJ**	**RJ**	**HJ**	**AJ a FJ**	**AJ a ŠJ**	**AJ a HJ**	**AJ a RJ**	**ŠJ a PJ**
celkový počet inzerátov	69 978	5494	743	475	260	159	765	468	144	158	211
vysokoškolské vzdelanie		3681	105	33	45	15	815	33	7	31	61
vzdelanie min. s maturitou		1759	165	96	37	37	172	91	23	25	13
vzdelanie bez maturity		60	92	165	56	10	95	167	21	46	146

zdroj: indeed.de

Z údajov v Tabuľke 3.3.2.1 môžeme vidieť, že v prípade veľkých jazykov angličtiny, francúzštiny, holandčiny a ich kombinácií s výnimkou španielčiny, portugalčiny a ruštiny je aj požiadavka na vzdelanie minimálne s maturitou. V prípade angličtiny bola potrebná maturita pri 32% pracovných ponúk, v prípade francúzštiny v 22% inzerátov a v prípade kombinácii týchto jazykov bol percentuálny podiel takisto 22.

Ďalším kritériom bola práca na plný úväzok. V prípade ovládania cudzích jazykov opäť prevládajú práve tieto pracovné ponuky.

Tabuľka 3.3.2.2
Vplyv ovládania cudzích jazykov na ponuku práce na plný úväzok

cudzí jazyk/y		**AJ**	**FJ**	**ŠJ**	**RJ**	**HJ**	**AJ a FJ**	**AJ a ŠJ**	**AJ a HJ**	**AJ a RJ**	**ŠJ a PJ**
celkový počet inzerátov	69978	5494	743	475	260	159	765	468	144	158	211
práca na plný úväzok		2489	360	121	128	90	374	216	66	72	22
práca na čiastočný úväzok		307	120	62	57	20	124	79	19	23	10

zdroj: indeed.de

Ako môžeme vidieť z Tabuľky 3.3.2.2, v prípade všetkých jazykov aj ich kombinácií dominujú inzeráty ponúkajúce prácu na plný úväzok. V prípade angličtiny predstavujú tieto

inzeráty až 45% pracovných ponúk, v prípade francúzštiny 48% a v prípade holandčiny dokonca 56% pracovných ponúk. Podobne je to aj v prípade kombinácií rôznych jazykov.

3.4 Jazyková situácia vo Francúzsku

Francúzsko patrí medzi najväčšie krajiny EÚ a spolu s Nemeckom stálo pri zrode myšlienky európskej integrácie. Podľa posledných oficiálnych údajov z roku 2020 má Francúzsko 68 014 000 obyvateľov, čím sa radí na 20. miesto podľa počtu obyvateľov na svete.

Čo sa týka jazykovej politiky a otázky úradného jazyka, Francúzsko presadzuje myšlienku jediného úradného jazyka - francúzštiny. Od roku 1992 je v článku dva francúzskej ústavy francúzština označená za „jazyk republiky“. Znamená to na jednej strane, že jazyk ako taký zaujíma vo francúzskej politike dôležité miesto, na druhej strane neodráža úplne realitu, keďže bol takýto explicitný zápis do ústavy potrebný. Článok dva francúzskej ústavy z roku 1992 bol doplnený ako reakcia na prijatie Európskej charty regionálnych a menšinových jazykov niektorými krajinami Rady Európy. Francúzsko síce Chartu podpísalo, ale nikdy ju neratifikovalo. Kultivovanie jazyka prostredníctvom legislatívnych a nelegislatívnych opatrení má vo Francúzsku dlhú tradíciu. Francúzska akadémia (Académie française) bola založená s týmto zámerom už v roku 1635 a plní svoju funkciu dodnes. K jej najvýznamnejším aktivitám možno zaradiť vydávanie slovníkov a príručiek o správnom používaní jazyka. Žiadna iná európska krajina nemá taký prepracovaný a zároveň finančne nákladný systém starostlivosti o svoj úradný jazyk.

Vo francúzskej revolúcii získala francúzština svoju politickú funkciu, keďže sa mala stať prostriedkom na zjednotenie suverénneho francúzskeho národa. Vo Francúzsku sa vo všeobecnosti ignoruje existencia národnostných menšín na jeho území a aj regionálne jazyky (okcitánčina, bretónčina, akvitánčina...) boli brané ako ohrozenie národnej jednoty a preto boli zo školského systému Francúzska úplne vytesnené. V polovici 20. storočia boli regionálne jazyky ako „vnútorný nepriateľ“ republiky prekonané. Francúzi už vedia hovoriť len po francúzsky, takže regionálne jazyky už nepredstavujú ohrozenie národnej jednoty. V roku 2008 im bol priznaný v článku 75 ústavy status kultúrneho dedičstva a sú chápané len ako neškodný prejav regionálnej rôznorodosti.

Novou hrozbou pre francúzštinu sa stala angličtina, ktorá ju po 1. svetovej vojne nahradila v jej roli najvýznamnejšieho medzinárodného jazyka. Francúzsko prijalo obrannú stratégiu voči angličtine, ktorá je spojená s nahrádzaním anglických výrazov francúzskymi

ekvivalentami, pričom ich používanie je záväzné pre všetky štátne orgány. V roku 1975 bol prijatý zákon o ochrane jazyka pred cudzími (anglofónnymi) vplyvmi. Zákon z roku 1994 o používaní francúzskeho jazyka stanovuje, kde všade sa musí používať výlučne francúzština (napr. školstvo, verejný priestor...). Týmito krokmi sa Francúzsko snaží udržať tiež spojenie so svojimi bývalými kolóniami. Na strane Francúzska existujú obavy, že by sa Frankofónia so vzájomnými politickými, ekonomickými a kultúrnymi väzbami bez spoločného jazyka v krátkom čase rozpadla.

3.4.1 Cudzie jazyky vo francúzskom vzdelávacom systéme a ako súčasť reformovanej maturity vo Francúzsku

Cieľom jazykovej výučby vo francúzskom školskom systéme je, aby každý žiak dokázal komunikovať minimálne v dvoch cudzích jazykoch na konci stredoškolského vzdelania. Výučba jazykov vo Francúzsku je tak súčasťou spoločnej európskej jazykovej politiky. Aby sa dosiahli stanovené ciele, začali vo Francúzsku od septembra 2016 platiť nové pravidlá týkajúce sa výučby cudzích jazykov (Ministre de l´éducation nationale et de la jeunesse 2015).

Pre možnosť lepšieho porovnania uvádzame v Tabuľke 3.4.1.1 názvy jednotlivých ročníkov francúzskeho vzdelávacieho systému a tiež ich ekvivalent v slovenskom vzdelávacom systéme.

Tabuľka 3.4.1.1 Názvy školských ročníkov vo Francúzsku a na Slovensku

Francúzsko	Slovensko
CP(école primaire)	1. ročník ZŠ
CE 1(école primaire)	2. ročník ZŠ
CE 2(école primaire)	3. ročník ZŠ
CM 1(école primaire)	4. ročník ZŠ
CM 2(école primaire)	5. ročník ZŠ
Sixième(collège)	6. ročník ZŠ
Cinquième (collège)	7. ročník ZŠ
Quatrième(collège)	8. ročník ZŠ
Troisième(collège)	9. ročník ZŠ
Seconde(lycée)	1. ročník SŠ
Première(lycée)	2. ročník SŠ
Terminale (maturita)(lycée)	3. ročník SŠ
	4. ročník SŠ

zdroj: vlastné spracovanie

Žiaci prichádzajú do kontaktu s cudzím jazykom už v prvom ročníku ZŠ (Classe préparatoire - CP)a zlepšenie zručností v cudzích jazykoch je prioritou až do ukončenia stredoškolského vzdelania. Prvé štyri roky sa deti učia prvý cudzí jazyk 90 minút týždenne a podľa zákona z roku 2013 (Loi n°2013-595 du 8 juillet 2013) je výučba prvého cudzieho jazyka povinná od prvého ročníka ZŠ (CP). Deti majú mať na výber okrem angličtiny celú škálu jazykov, čo má podporiť najmä výučbu nemčiny. Na konci prvého stupňa ZŠ majú žiaci dosiahnuť úroveň A1 Spoločného európskeho referenčného rámca (SERR). Pred nástupom na druhý stupeň ZŠ (collège, sixième -šiesta trieda ZŠ na Slovensku) majú mať úroveň A1 a pokračujú v učení sa prvého cudzieho jazyka, aby čo najrýchlejšie dosiahli úroveň A2. Vo Francúzsku sa deti učia väčšinou dva živé cudzie jazyky. Stále tu existuje možnosť učiť sa aj „mŕtve“ jazyky - latinčinu a starú gréčtinu, ktoré sa už nepoužívajú ako bežný jazyk v žiadnej krajine. Na druhom stupni základnej školy (collège), sa deti začínajú učiť druhý cudzí jazyk (langue vivante B – LV B). Môžu si vybrať ďalší cudzí alebo regionálny jazyk. Pravidlom je, že deti sa musia učiť angličtinu buď ako prvý alebo ako druhý cudzí jazyk. Ak si angličtinu vyberú až ako druhý cudzí jazyk, začínajú sa ju učiť hneď po nástupe na druhý stupeň v šiestej triede (sixième). Ostatní žiaci, ktorí mali angličtinu ako prvý cudzí jazyk sa začínajú učiť druhý cudzí jazyk o rok neskôr, teda v triede 7. ročníku ZŠ na Slovensku(cinquième). Na konci druhého stupňa ZŠ (collège) píšu všetci žiaci vo Francúzsku písomný test (Le diplôme national du brevet), ktorý je dokladom dosiahnutého vzdelania po ukončení 8. školského ročníka. Súčasťou testu je aj cudzí jazyk, v ktorom majú žiaci dosiahnuť úroveň A2. Predmetom skúšky je jeden cudzí jazyk a žiaci si môžu zvoliť medzi prvým alebo druhým cudzím jazykom. Medzi najviac vyučované cudzie jazyky vo Francúzsku patria angličtina, nemčina, španielčina a taliančina. Výučba cudzích jazykov pokračuje na strednej škole. Na gymnáziu si študenti môžu vybrať ako voliteľný predmet tretí cudzí jazyk (langue vivante C – LV C).

Graf 3.4.1.1 ukazuje, ktoré jazyky si vybrali žiaci druhého stupňa vzdelávacieho systému vo Francúzsku ako prvý cudzí jazyk (LV A) od roku 1994 až po súčasnosť (rok 2021). Hoci počet žiakov v tomto veku mierne vzrástol z 5 572 310 (1994) na 5 626 963 (2021), možno zaznamenať nasledovné tendencie vývoja pri výbere prvého cudzieho jazyka. Najväčší nárast záujmu nastal o angličtinu, španielčinu a taliančinu na úkor nemčiny. Počet žiakov, ktorí si vybrali nemčinu ako prvý cudzí jazyk klesol v danom časovom horizonte najvýraznejšie o 76% z čísla 613 625 na 147 474. Počet žiakov, ktorí si vybrali angličtinu ako prvý cudzí jazyk stúpol o viac ako 10% z počtu 4 908 541 na počet 5 412 059. Počet žiakov so španielčinou ako prvým cudzím jazykom stúpol o takmer 22% z 46 685 na 56919. Najväčší nárast zaznamenala

taliančina. Počet žiakov učiacich sa taliančinu ako prvý cudzí jazyk od roku 1994 do roku 2021 stúpol z 3 459 na 10 11, čiže o viac ako 200%.

Graf 3.4.1.1 Prvý cudzí jazyk na druhom stupni vzdelávacieho systému vo Francúzsku v rokoch 1994-2021 (angličtina, nemčina, španielčina, taliančina)

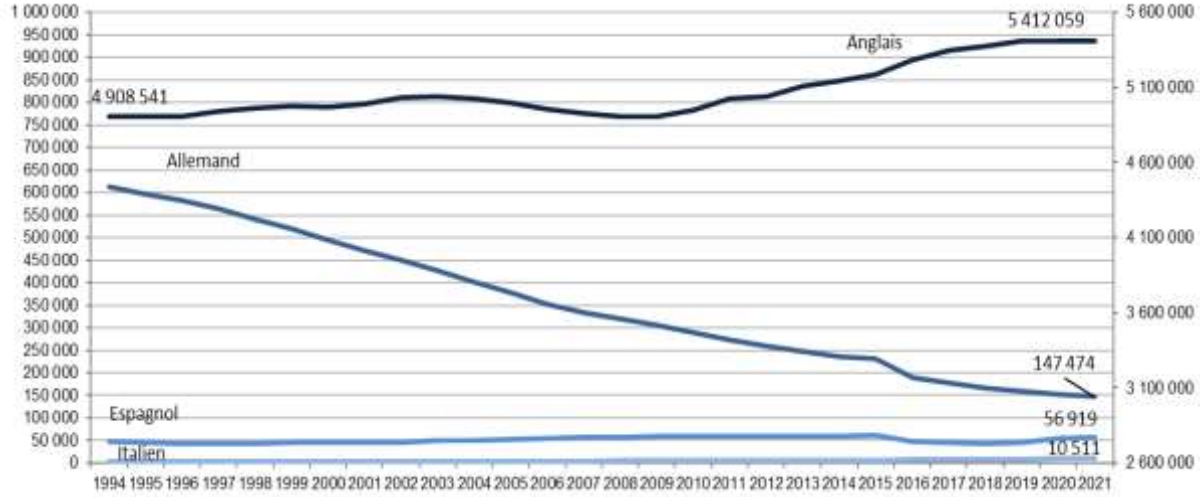

zdroj: Repères et références statistiques 2022 | Ministère de l'Education Nationale et de la Jeunesse.

Ak porovnáme percentuálne zastúpenie jednotlivých cudzích jazykov, ktoré sa učia žiaci na druhom stupni vzdelávacieho systému vo Francúzsku ako prvý cudzí jazyk v súčasnosti, angličtinu si v roku 2021 vybralo 96,4% žiakov, nemčinu 2,7% žiakov, španielčinu 1%, taliančinu 0,2 % a ostatné jazyky 0,2% žiakov. Z hľadiska nášho výskumu je zaujímavé sledovať vývoj v počte žiakov, ktorí sa vo Francúzsku učia druhý cudzí jazyk a aký jazyk si najčastejšie vyberajú.

Tabuľka 3.4.1.2
Cudzí jazyk na druhom stupni vzdelávacieho systému vo Francúzsku v rokoch 2005 - 2021

Rok	% žiakov, ktorí sa učia 2. CJ	španielčina % podiel	nemčina % podiel	taliančina % podiel	angličtina % podiel	iné jazyky % podiel	iné jazyky- z toho regionálne % podiel
2005	78,1	69,7	14,1	6,3	9	0,9	
2006	77,9	70,2	14	6,2	8,5	0,9	
2007	77,9	70,1	14,5	6,2	8,2	1,1	
2008	78,4	70,2	14,8	6	7,8	1,1	
2009	80,5	70,7	14,8	5,9	7,5	1,2	
2010	83,1	71,3	14,7	5,7	7,1	1,1	
2011	85,3	72,1	14,6	5,6	6,4	1,2	
2012	87,5	72,6	14,6	5,5	6	1,3	
2013	87,7	73	14,6	5,4	5,7	1,3	
2014	88	73,3	14,6	5,3	5,4	1,3	
2015	88,1	73,5	14,6	5,2	5,4	1,3	
2016	78,6	72,2	15,9	5,2	5,3	1,4	0,1
2017	78,9	72,1	16,4	5,2	4,9	1,5	0,1
2018	79,4	72	16,5	5,3	4,6	1,6	0,1
2019	79,3	72,2	16,3	5,3	4,5	1,7	0,1
2020	79,4	72,5	15,8	5,3	4,7	1,7	0,1
2021	79,7	72,8	15,4	5,4	4,7	1,8	0,1

zdroj údajov: Repères et références statistiques 2022 | Ministère de l'Education Nationale et de la Jeunesse, vlastné spracovanie

Z nasledovných údajov vyplýva, že približne 80% žiakov od jedenásť do osemnásť rokov sa vo Francúzsku učí druhý cudzí jazyk. Počet žiakov od roku 2005 má stúpajúcu tendenciu. Veľký, 10% skokový rozdiel je v Tabuľka 3.4.1.2 zaznamenaný medzi rokmi 2015 a 2016. Nejde tu o reálne vyšší počet žiakov, ale o zmenu v štatistickom výpočte. Od roku 2016 sa totiž v štatistikách o výučbe cudzích jazykov začali zohľadňovať už žiaci od šiestej triedy (sixième), kým dovtedy to boli žiaci o dva roky starší. Aj v súčasnosti platí, že väčšina žiakov vo Francúzsku sa začína učiť druhý cudzí jazyk v siedmom ročníku ZŠ (cinquième). V roku 2021 sa v šiestej triede ZŠ na Slovensku) začalo učiť druhý cudzí jazyk len 15% francúzskych žiakov, v siedmej triede sa učilo druhý cudzí jazyk už 99% francúzskych školákov. Skôr sa začínajú učiť druhý cudzí jazyk žiaci v bilingválnych triedach. Podobne to je aj na všeobecných gymnáziách. Druhý cudzí jazyk sa učí najmenej na odborných stredných školách, ktoré zodpovedajú odborným učilištiam na Slovensku.

Keď sa pozrieme na zastúpenie jednotlivých jazykov, ktoré si francúzski školáci vyberajú ako druhý cudzí jazyk, možno sledovať stúpajúci trend pri výbere španielčiny na úkor nemčiny a angličtiny. Keďže vo Francúzsku sú na druhom stupni ZŠ povinné dva cudzie jazyky

a jedným z jazykov je povinná angličtina, francúzski žiaci si ako druhý cudzí jazyk najčastejšie vyberajú španielčinu. Učiť sa po španielsky, keďže ide o románsky jazyk, je pre Francúzov jednoduchšie než učiť sa napríklad nemčinu. Podiel žiakov, ktorí si vyberajú španielčinu postupne rastie a blíži sa k 73%. Nemčinu ako druhý cudzí jazyk sa učí len okolo 15% žiakov. Podpora výučby nemčiny ako cudzieho jazyka vo Francúzsku a zase výučby francúzštiny v Nemecku je založená na Elyzejskej zmluve podpísanej 22. januára 1963 generálom de Gaullom a kancelárom Adenauerom, ktorá spečatila francúzsko-nemecké zmierenie a priateľstvo a zabezpečila rozšírenú spoluprácu medzi Francúzskom a Nemeckom, najmä pokiaľ ide o vzdelávanie. Recipročná znalosť jazyka partnerskej krajiny je základom tohto výnimočného vzťahu, a preto sa výučbe nemčiny ako cudzieho jazyka venuje zvláštna pozornosť. Podiel angličtiny ako druhého cudzieho jazyka v sledovanom období klesol najviac – z 9% v roku 2005 na 4,7% v súčasnosti. Dôvodom je skutočnosť, že v tomto období si vybrala väčšia časť žiakov angličtinu ako prvý cudzí jazyk, takže ako druhý cudzí jazyk si vybrali iný jazyk. Mierny pokles ako druhý cudzí jazyk zaznamenala aj taliančina, čo možno rovnako ako pri angličtine zdôvodniť väčším záujmom o taliančinu ako prvý cudzí jazyk v sledovanom období. Na gymnáziu si môžu žiaci vybrať ako voliteľný predmet tretí cudzí jazyk.

Graf 3.4.1.2
Druhý cudzí jazyk na druhom stupni vzdelávacieho systému vo Francúzsku v rokoch 2005 - 2021

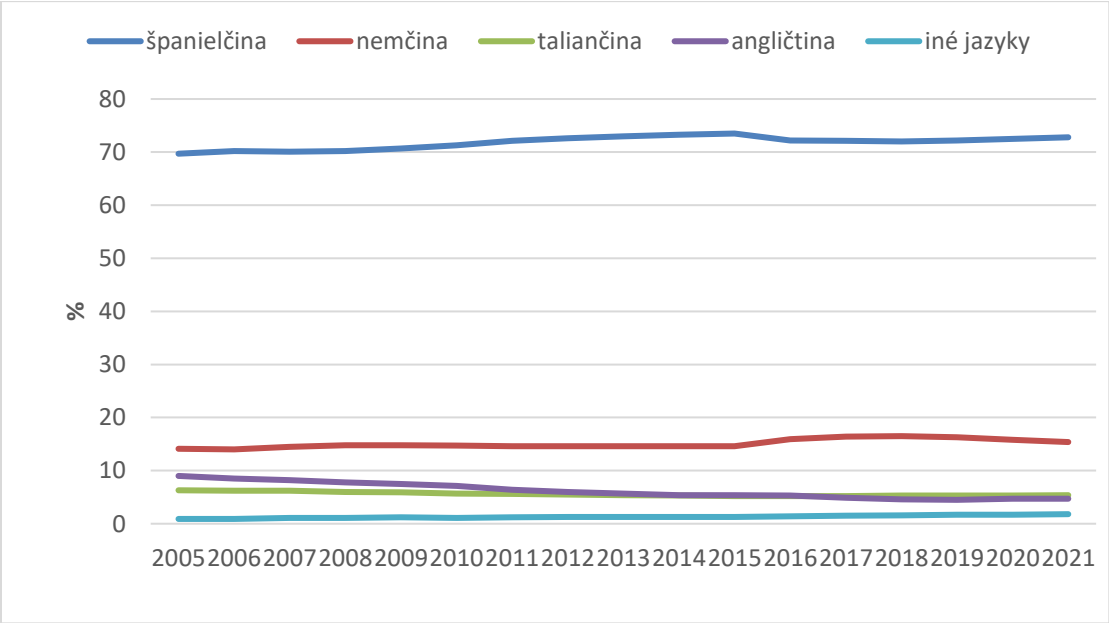

zdroj údajov: Repères et références statistiques 2022 | Ministère de l'Education Nationale et de la Jeunesse, vlastné spracovanie

Dokladom o jazykovom vzdelaní a dosiahnutej úrovni v jednotlivých cudzích jazykoch na konci stredoškolského vzdelania je maturitné vysvedčenie. Vo Francúzsku môžu študenti

absolvovať všeobecnú maturitu (baccalauréat général) alebo technologickú-odbornú maturitu (baccalauréat technologique). Pri všeobecnej maturite na gymnáziu (lycée) si vyberajú v predposlednom ročníku (Première) špecializáciu, ktorej sa venujú v poslednom, maturitnom, roku štúdia (Terminale). Jednou zo špecializácií je LLCE (Langues, littératures et cultures étrangères – Jazyky, literatúry a cudzie kultúry). Cieľom je dosiahnuť jazykovú úroveň B2 v predposlednom ročníku a úroveň C1 SERR v maturitnom ročníku. Môžu si vybrať cudzí jazyk, ktorý sa učili ako 1., 2., alebo 3. jazyk (LV A, B alebo C). Ministerstvo školstva uverejňuje každý rok zoznam cudzích jazykov, ktoré môžu byť predmetom maturitnej skúšky. Maturanti si nemusia vybrať na maturitný test cudzí jazyk, ktorý sa učili v predchádzajúcich rokoch. V roku 2022 si ako cudzí jazyk A, B alebo C mohli maturanti vybrať z nasledovných jazykov: nemčina, angličtina, arabčina, arménčina, kambodžský jazyk, čínština, kórejčina, dánčina, španielčina, fínčina, moderná gréčtina, hebrejčina, taliančina, japončina, holandčina, nórčina, perzština, poľština, portugalčina, ruština, švédčina, turečtina, vietnamčina. Ako cudzí jazyk C mohol byť vybraný jeden za nasledovných jazykov: albánčina, amharčina, bambarčina, 1 z 3 dialektov berberského jazyka, bulharčina, chorvátčina, estónčina, fulbština, hindu, maďarčina, indonézština, lotyština, litovčina, macedónčina, malgaština, rumunčina, srbčina, slovenčina, slovinčina, swahilčina, tamulčina, čeština. Ako cudzí jazyk B a C, teda 2. a 3. cudzí jazyk si mohli vybrať aj niektorý z regionálnych jazykov, ktorý je ponúkaný v aktualizovanom zozname. Maturanti v roku 2022 si mohli vybrať ako regionálny jazyk z nasledovných jazykov: baskický, bretónsky, katalánsky, korzický, kreolský, 7 okcitánskych jazykov, jazyky z ostrovov v Polynézii – Tahiti, Wallis a Futuna. Ide o jazyky, ktoré sú jazykmi pôvodného obyvateľstva v metropolitnom Francúzsku, ale aj v zámorských departmentoch a územiach, ktoré patrili alebo patria Francúzsku. Aby si maturant mohol vybrať konkrétny jazyk ako súčasť písomnej časti maturity, musí absolvovať výučbu zvoleného jazyka (jazykov) na požadovanej úrovni. Je zrejmé, že možnosť vybrať si z takej širokej škály cudzích jazykov súvisí s francúzskou koloniálnou históriou, na druhej strane aj s multikultúrnym zložením francúzskej spoločnosti. Súčasní Francúzi majú predkov z mnohých európskych, afrických a ázijských krajín a majú takto možnosť využiť svoju viacjazyčnosť aj pri maturite. Viacjazyčnosť je podporovaná a vnímaná ako súčasť ľudského kapitálu na pracovnom trhu. Otázkou zostáva, do akej miery túto možnosť maturanti aj v skutočnosti využívajú.

V júli 2018 bola prijatá vo Francúzsku reforma maturity, ktorá zaviedla viaceré novinky. My si všímame zmeny, ktoré sa týkajú študentov všeobecných gymnázií a teda končia svoje štúdium absolvovaním všeobecnej maturity. Študenti gymnázií maturovali po prvýkrát podľa nových pravidiel v roku 2021. Zmeny sa týkajú aj cudzích jazykov ako súčasti

maturitných predmetov. Pred rokom 2021 sa mohli maturanti profilovať v troch odboroch – vedeckom, ekonomicko-sociálnom a jazykovo-literárnom. V súčasnosti si môžu vybrať ako špecializáciu kombináciu 3 z ponúkaných 13 odborov (1. história, geografia, geopolitika, politológia, 2. humanitné vedy, literatúra, filozofia, 3. cudzie jazyky, literatúry a kultúry, 4. matematika, 5.fyzika a chémia, 6. vedy o živote a Zemi, 7. ekonomické a sociálne vedy, 8. technické vedy, 9. ekológia, agronómia, 10. numerické vedy a informatika, 11. umenie, 12. literatúra, jazyky a umenie antiky, 13. šport a telesná výchova). Ponúka im to väčšiu slobodu výberu, keďže si môžu vytvoriť kombináciu 3 špecializácií, ktoré na prvý pohľad k sebe nepatria. Vďaka tomu si maturanti vo Francúzsku vybrali v poslednom roku pre maturitu 400 rôznych kombinácií špecializácií. Každej z 3 vybraných špecializácií sa venujú maturanti 4 hodiny týždenne už v predmaturitnom ročníku (Première). Na konci predmaturitného ročníka píšu maturanti písomný test z francúzštiny a absolvujú aj ústnu skúšku. Oproti predošlému obdobiu sa už väčšia váha (40%, koeficient 40 je rozdelený medzi 7 predmetov) pri hodnotení kladie na priebežné hodnotenie prostredníctvom testov počas maturitného ročníka gymnázia (Terminal). Priebežné hodnotenie je zo špecializácie, ktorú si študenti vybrali v predmaturitnom ročníku, ale v maturitnom ročníku s ňou nepokračujú (koeficient 8), zo živých cudzích jazykov A a B (oba majú koeficient 6), z histórie a geografie (koeficient 6), vedeckej výučby alebo matematiky (koeficient 6), z telesnej výchovy (koeficient 6), z morálnej a občianskej výchovy (koeficient 2). V maturitnom ročníku sa študenti venujú už len 2 špecializáciám, ktoré sú súčasťou záverečného hodnotenia. Záverečné testy (60% výslednej známky, koeficient 60 je rozdelený medzi 5 predmetov) v maturitnom ročníku sú povinné z filozofie, ústnej skúšky (Grand Oral) a z dvoch odborov, ktoré si študenti vybrali ako špecializáciu. Význam jednotlivých častí je určený koeficientami pri hodnotení. Obe výberové špecializácie majú koeficient 16, filozofia koeficient 8, veľká ústna skúška má koeficient 10, písomná a ústna časť z francúzštiny majú koeficienty po 5.

Ak si všímame postavenie cudzích jazykov ako súčasť novej maturity, všetci maturanti musia absolvovať priebežné hodnotenie z 2 cudzích jazykov. Požadovaná úroveň jazykových znalostí je na úrovni B2 SERR pre 1. cudzí jazyk (LV A) a na úrovni B1 pre 2. cudzí jazyk (LV B) (Ministère de l´éducation nationale et de la jeunesse 2021). Okrem toho, ak si vyberú špecializáciu Cudzie jazyky, literatúry a kultúry (CJLK) v predmaturitnom ročníku a v maturitnom ročníku si ju už nevyberú, je táto špecializácia súčasťou priebežného hodnotenia s koeficientom 8. Ak si maturanti vyberú špecializáciu Cudzie jazyky, literatúry a kultúry ako jednu z dvoch špecializácií v maturitnom ročníku s koeficientom 16, môžu dosiahnuť najvyššiu úroveň vzdelania v cudzích jazykoch na strednej škole. V tom prípade musia absolvovať

kombinovanú skúšku, ktorá pozostáva z písomnej a ústnej časti. Písomná časť trvá 3,5 hodiny a ústna odpoveď 20 minút bez prípravy. Pri výbere špecializácie Cudzie jazyky, literatúry a kultúry si študenti môžu vybrať jeden zo štyroch „klasických“ cudzích jazykov – angličtinu, nemčinu, španielčinu alebo taliančinu. Niektoré gymnáziá môžu ponúknuť svojim študentom aj jeden zo siedmych regionálnych jazykov: baskický jazyk, bretónčinu, kataláčinu, korzický jazyk, okcitánčinu, tahitčinu alebo kreolčinu. Okrem štúdia cudzieho jazyka sa venujú aj štúdiu jeho kultúry. Interkultúrny prístup pri učení sa cudzích jazykov má za cieľ naučiť sa lepšie porozumieť vlastnej aj cudzej kultúre a popri získaní cudzojazyčno-komunikatívnej kompetencii je rovnocenným cieľom cudzojazyčnej výučby (Kucharová, Kunovská 2018: 118). Do výučby jazyka sú preto integrované aj poznatky o kultúre a umení danej jazykovej oblasti. Študenti sa týmto pripravujú na interkultúrnu komunikáciu. Ako prebieha interkultúrna komunikácia závisí od toho, ako dobre človek pozná vlastnú a cudziu kultúru a príslušné kultúrne štandardy, ako si je vedomý špecifík a spôsobov správania sa v cudzej kultúre (Kočišová 2017: 102). Konkrétny program výučby sa líši medzi jednotlivými jazykmi, ale je stanovený centrálne ministerstvom školstva pre každý konkrétny jazyk. Čo sa týka očakávanej jazykovej úrovne, na konci predposledného ročníka by mal dosiahnuť maturant úroveň B2 SERR daného jazyka. Je to potrebné, aby mohli študenti samostatne pracovať s učebným materiálom aj doma a v poslednom maturitnom ročníku dosiahnuť úroveň C1. Je zrejmé, že špecializácia Cudzie jazyky, literatúry a kultúry je určený pre študentov, ktorí dobre ovládajú daný cudzí jazyk a chcú sa zdokonaľovať (Les Cours du Parnasse 2020).

V Tabuľkách 3.4.1.3, 3.4.1.4, 3.4.1.5 a 3.4.1.6 uvádzame počty študentov, ktorí si vyberali jednotlivé cudzie jazyky v predmaturitnom a v maturitnom ročníku ako prvý a druhý cudzí jazyk. Tie boli súčasťou priebežného hodnotenia, ale neboli priamou súčasťou maturitnej skúšky vo forme záverečného testu.

Tabuľka 3.4.1.3
Výber prvého cudzieho jazyka v predmaturitnom ročníku (Première)

Première	počet študentov	študenti učiaci sa 1.CJ	nemčina	angličtina	španielčina	taliančina	iné jazyky
2019	526063	525970	9862	509069	4902	1059	1078
2020	528 636	528 504	9 034	508 211	8 568	1 438	1 253
2021	535322	535297	8215	516524	8029	1342	1187

zdroj údajov: DEPP, vlastné spracovanie

Tabuľka 3.4.1.4
Výber prvého cudzieho jazyka v maturitnom ročníku (Terminale)

Terminale	počet študentov	študenti učiaci sa 1.CJ	nemčina	angličtina	španielčina	taliančina	iné jazyky
2019	537604	536935	10154	516248	8255	8661	1412
2020	514 769	514 646	8 585	489 625	13 348	1 645	1 443
2021	513434	513391	8246	485345	16241	2021	1538

zdroj údajov: DEPP, vlastné spracovanie

Tabuľka 3.4.1.5
Výber druhého cudzieho jazyka v predmaturitnom ročníku (Première)

Première	počet študentov	študenti učiaci sa 2..CJ	nemčina	angličtina	španielčina	taliančina	iné jazyky
2019	526063	524709	97225	16724	376417	25186	9157
2020	528636	527592	103016	20073	368473	25979	10051
2021	535 322	534 875	97 832	18 568	380 805	26 625	11 045

zdroj údajov: DEPP, vlastné spracovanie

Tabuľka 3.4.1.6
Výber druhého cudzieho jazyka v ročníku v maturitnom ročníku (Terminale)

Terminale	počet študentov	študenti učiaci sa 2..CJ	nemčina	angličtina	španielčina	taliančina	iné jazyky	z toho regionálne
2019	537604	535333	99223	20310	380664	25722	9414	738
2020	514769	513650	95624	24674	359052	24128	10172	1177
2021	513434	512950	100273	27678	349604	24621	10774	1230

zdroj údajov: DEPP, vlastné spracovanie

Keďže novým spôsobom sa maturuje vo Francúzsku až od júna 2021, k dispozícii máme len údaje za posledné roky. Tabuľka 3.4.1.7 ukazuje vývoj za roky 2019-2021, odkedy bola zavedená maturitná reforma do praxe a študenti si vyberali špecializácie podľa svojich preferencií. Z tabuľky možno vyčítať, koľko percent maturantov si zvolilo špecializáciu Cudzie jazyky, literatúry a kultúry v predmaturitnom a následne v maturitnom ročníku. Údaje z rokov 2019 až 2022 ukazujú, že špecializácia Cudzie jazyky, literatúry a kultúry nepatrila medzi najviac žiadané maturitné odbory. V roku 2019 si študenti gymnázií vyberali prvýkrát jednotlivé špecializácie v predmaturitnom ročníku (Première). Špecializáciu CJLK si vybralo 28 % študentov, dostala sa tak až na šieste miesto medzi ostatnými špecializáciami. V roku 2020 v nej pokračovalo už len 18,2 % maturantov v maturitnom ročníku. V tomto roku si CJLK vybralo 30,1 maturantov v predmaturitnom ročníku. V roku 2021 si špecializáciu CJLK vybralo 30,4% maturantov v predmaturitnom 19,1% v nej pokračovalo v maturitnom ročníku Terminale. Zaujímavý je tiež údaj, že z maturantov, ktorí si vybrali špecializáciu CJLK je viac ako 70% dievčat.

Tabuľka 3.4.1.7
Percentuálny pomer maturantov, ktorí si vybrali špecializáciu Cudzie jazyky, literatúry a kultúry v rokoch 2019 - 2022

rok	Première	Terminale
2019	28%	-
2020	30,1%	18%
2021	30,4%	19,1%

zdroj údajov: DEPP (La direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance)

Ako bolo vyššie spomenuté, študenti so špecializáciou CJLK si vyberú svoj prvý. alebo druhý cudzí jazyk, prípadne regionálny jazyk, z ktorého potom píšu záverečný maturitný test a absolvujú ústnu časť maturitnej skúšky. Údaje za posledný rok ukazujú, že najviac študentov maturovalo z angličtiny (91%), nasleduje španielčina (8%) a ostatné jazyky (1%).

3.4.2 Analýza pracovných ponúk na francúzskych internetových portáloch vzhľadom na jazykové požiadavky

Pri sledovaní pracovných ponúk uverejnených na internete je dôležité mať na zreteli veľkosť pracovného trhu, pre ktorý sú pracovné ponuky určené. V našom prípade ide o francúzsky pracovný trh. Počet obyvateľov Francúzska vo veku 15 – 64 rokov, čiže počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva alebo pracovnej sily, predstavuje za rok 2021 číslo 29 620 025. (FRED. Economic Data).

Jednou z možností, ako si nájsť prácu, je využívanie online portálov. Záujemcovia o pracovnú silu uverejňujú krátke inzeráty so základnými požiadavkami na uchádzačov o prácu. Krátky inzerát uverejnený na internete zodpovedá fáze predbežného výberu a umožňuje urobiť prvý výber spomedzi kandidátov, ktorí majú záujem o danú prácu. Kritériá uvedené ako požiadavky na uchádzača predstavujú nevyhnutné podmienky na prijatie na danú pracovnú pozíciu, nemusia však byť postačujúce na jeho skutočné prijatie (Chancelade, Janissin, Giret, Guégnard, Benoit, Vogt 2016: 35).

Na pracovnom trhu takého rozsahu ako je vo Francúzsku sú pri hľadaní práce pomocou internetu k dispozícii viaceré online portály. Sú zamerané buď všeobecne na celú pracovnú silu alebo sa špecializujú na istý jej segment. Preto sú aj čísla denných prírastkov voľných pracovných miest na online portáloch rôzne. Pri našom výskume sme využili online portály: Pôle emploi (https://www.pole-emploi.fr), Apec (www.apec.fr) a Meteojob (www.meteojob.com). Pôle emploi je prevádzkovaná štátom, spadá pod Ministerstvo práce, zamestnanosti a integrácie (Le ministère du travail, de l'emploi et de l'insertion). Vznikla v roku

2008 zlúčením iných štátnych inštitúcií zameraných na podporu zamestnanosti a je teda klasickým nástrojom na vyhľadávanie práce pomocou internetu vo Francúzsku. Jej výhodou je veľký rozsah pracovných ponúk. V súčasnosti majú k dispozícii viac ako 1000 000 aktuálnych ponúk, keďže zoskupuje pracovné ponuky aj z iných stránok. Portál Apec sa špecializuje na zamestnávanie vedúcich pracovníkov (cadres) s pracovnými skúsenosťami, ale aj mladých absolventov vysokých škôl. Aktuálne ponúka okolo 60 000 pracovných príležitostí. Portál Meteojobs je jednou z najväčších online portálov s 300 000 aktuálnymi ponukami práce. Zároveň poskytuje vyhľadávanie podľa ukončeného vzdelania, čo potrebujeme v našom výskume.

Okrem týchto troch portálov na vyhľadávanie práce existuje veľké množstvo menších vyhľadávačov, ktoré uvádzame v Tabuľke 3.4.2.1. Predmetom našej analýzy sú ponuky práce na online portáloch z hľadiska požiadavky na jazykové znalosti uchádzača. Znalosť cudzieho jazyka je súčasťou ľudského kapitálu jednotlivca a má svoju hodnotu na trhu práce, keďže je zdrojom produktivity pre zamestnávateľov. Okrem toho jazyk predstavuje kolektívne dobro, lebo čím je vyšší počet pracovníkov hovoriacich cudzím jazykom, tým hodnotnejšia je výsledná komunikačná výmena (Grin, Vaillancourt 1997).

Tabuľka 3.4.2.1
Internetové portály vo Francúzsku

názov portálu	**webová stránka**	**počet aktuálnych ponúk**	**počet týždenných prírastkov**	**vyhľadávanie podľa kľúčových slov**	**rozšírené vyhľadávanie/ filtre**
Pôleemploi	https://www.pole-emploi.fr/	1 079 726	410903	áno	áno
Apec	https://www.apec.fr/	150 011	75662	áno	áno
Meteojobs	https://www.meteojob.com/	301 695	116422	áno	áno
Indeed	https://fr.indeed.com/	212 047	37 576	áno	áno
Yupeek	https://my.yupeek.com/				
Keljob	https://www.keljob.com/	52 395	18961		
Monster	https://www.monster.fr/	neudáva	neudáva	áno	obmedzené
DirectEmploi	https://www.directemploi.com/	130 378	neudáva	nie	obmedzené
Welcome to theJungle	https://www.welcometothejungle.com/fr	67 698	neudáva	áno	áno, jazyky

vlastné spracovanie

Zvláštne miesto medzi portálmi zaujíma z hľadiska nášho výskumu portál Mister Bilingue, keďže je zameraný na vyhľadávanie práce pre dvoj- a viacjazyčných uchádzačov. Bol vytvorený v roku 2016 a špecializuje sa na ponuky práce vo Francúzsku, v ktorých sa požaduje ovládanie cudzieho jazyka (angličtiny, nemčiny, čínštiny, španielčiny, taliančiny, holandčiny, portugalčiny, ruštiny...) na vysokej úrovni. Ponúka prácu nielen bilingválnym a multilingválnym pracovníkom z Francúzska, ale aj zahraničným uchádzačom, ktorí chcú

pracovať vo Francúzsku (https://www.misterbilingue.com). Hlavným kritériom výberu na portáli Mister Bilingue je práve cudzí jazyk, ktorý uchádzač ovláda. Keďže sa stále viac francúzskych podnikov uplatňuje na globálnom trhu, vzniká potreba nájsť pracovníkov hovoriacich viacerými svetovými jazykmi na vysokej úrovni. Z tohto dôvodu vznikol tento portál a doteraz jeho služby využilo asi 300 francúzskych podnikov a 30 000 uchádzačov o zamestnanie. Pre ilustráciu uvádzame rozdelenie pracovných ponúk podľa jazykov k 26.6.2022. K tomuto dňu mal MisterBilingue 139 pracovných ponúk, pričom rozdelenie podľa požadovaných jazykov je uvedené v Tabuľke 3.4.2.2.

Tabuľka 3.4.2.2
Pracovné ponuky na portáli MisterBilingue podľa požadovaných jazykov

požadovaný jazyk	**počet aktuálnych ponúk k 26.6.2022**
angličtina	50
nemčina z toho: nemčina - angličtina nemčina - kórejčina nemčina - taliančina	44 13 1 1
holandčina z toho: holandčina - angličtina holandčina - flámčina	13 4 2
španielčina z toho: španielčina – portugalčina španielčina - taliančina	12 1 1
taliančina z toho: taliančina – nemčina taliančina - španielčina	8 1 1
gréčtina	1
rumunčina-ruština-poľština-srbčina-bulharčina	1
japončina - angličtina	1

zdroj: www.misterbilingue.com

Jazykové znalosti sú na portáli MisterBilingue požadované na vysokej úrovni. Zväčša ide o úroveň C1 (courant) alebo úroveň C2 (bilingue) alebo úroveň materinského jazyka.

Vyhľadávanie na jednotlivých portáloch sa do istej miery líši, avšak všetky vyhľadávače práce vo Francúzsku ponúkajú vysoký štandard a uľahčujú tak hľadanie. V takmer všetkých prípadoch je možnosť zadať kľúčové slovo a miesto výkonu práce a potom sa ponuky automaticky roztriedia podľa vopred stanovených kritérií (napr. pred koľkými dňami bola ponuka zverejnená, aký typ pracovnej zmluvy sa ponúka, koľko rokov praxe sa vyžaduje, pracovné odvetvie, typ úväzku). Nahrádza to funkciu rozšírené vyhľadávanie, kde uchádzač sám môže vopred špecifikovať svoje vyhľadávanie. Len v málo prípadoch sú kritériom vyhľadávania jazykové znalosti (napr. Welcome to the Jungle). Jedinou možnosťou, ako zistiť

požadované jazykové znalosti v ponukách je zadať konkrétny jazyk alebo kombináciu jazykov ako kľúčové slovo.

Pre hlbšiu analýzu jazykových požiadaviek na uchádzačov o zamestnanie sme sa venovali pracovným ponukám na portáloch Pôle emploi a Apec, ktoré boli zverejnené na ich webových stránkach počas jedného týždňa v júni 2022. Všímali sme si, aký je podiel pracovných ponúk, ktoré vyžadujú znalosť jedného cudzieho jazyka na celkovom počte zverejnených ponúk vo Francúzsku v stanovenom týždni a o ktorý cudzí jazyk ide. Rovnako bolo pre nás zaujímavé zistiť, či sa vyžaduje znalosť dvoch cudzích jazykov. Zisťovali sme tiež, aká úroveň jazykových znalostí sa vyžaduje. Výsledky nášho prieskumu sú uverejnené v .Tabuľka 3.4.2.3.

Tabuľka 3.4.2.3
Pracovné ponuky s požiadavkou na jazykové znalosti na portáloch Pôle emploi a Apec

portál	**počet pracovných ponúk /týždeň**	**pracovné ponuky s požiadavkou jazykových znalostí – 1 cudzí jazyk**	**%**	**pracovné ponuky s požiadavkou jazykových znalostí – 2 cudzie jazyky**	**%**
Pôle emploi	385444	2610	0,68%	223	
Apec	72 977	17 163	23%	1861	2,5%

zdroj: www.pole-emploi.fr, www.apec.fr, vlastné spracovanie

Tabuľka 3.4.2.4
Jazyky požadované na portáli Apec

jazyk	počet ponúk	%
angličtina	16 892	87
nemčina	968	5
NJ+AJ	716	
španielčina	477	2,4
ŠJ+AJ	422	
taliančina	270	1,4
TJ + AJ	210	
portugalčina	74	0,38
PJ + AJ	63	
čínština	64	0,33
ČJ+ AJ	58	
arabčina	296	1,5
Arab.+AJ	92	
ruština	67	0,34
RJ + AJ	45	
japončina	164	0,85
JP + AJ	136	
spolu	19272	100
ponuky s 2 jazykmi	1834	9,5

zdroj: www.apec.fr, vlastné spracovanie

Ako vidno z údajov v Tabuľke 3.4.2.3, podstatne viac pracovných ponúk s požiadavkou znalosti cudzieho jazyka sme našli na portáli Apec, ktorý sa orientuje na kvalifikovaných pracovníkov a absolventov VŠ. Ponuky s jazykovou požiadavkou tvorili takmer štvrtinu všetkých ponúk. Najviac požadovaným jazykom bola angličtina (87%), nasleduje nemčina (5%), španielčina (2,4%), arabčina (1,5%) a taliančina (1,4%). V ponukách sa vyskytovali tiež požiadavky na znalosť japončiny, čínštiny, ruštiny a portugalčiny. 9,5% z týchto ponúk požadovalo znalosť aspoň dvoch jazykov. Išlo takmer vždy o angličtinu a iný cudzí jazyk. Najčastejšie bola vyžadovaná ako 2. cudzí jazyk nemčina, ďalej španielčina a taliančina.

Vzdelávací systém vo Francúzsku sa do veľkej miery líši od slovenského systému aj čo sa týka systému maturity (baccalauréat) a vysokoškolského vzdelávania. Aby sme získali porovnateľné výsledky s ostatnými krajinami, kategóriu požadované dosiahnuté vzdelanie vo Francúzsku sme prispôsobili a rozdelili do 5 kategórií ako sme na to zvyknutí na Slovensku. Do kategórie „vzdelanie bez maturity“ sme zaradili BEP (ukončené základné vzdelanie), CAP/CFPA, do kategórie „vzdelanie s maturitou“ sme zaradili všeobecnú maturitu (Baccalauréat general), odbornú a technologickú maturitu (Bac. Professionnel a Bac. Technologique). Vysokoškolské vzdelanie zahŕňa viac stupňov ako je to na Slovensku. Pre

zjednodušenie sme francúzske stupne vzdelania vyjadrujúce počet rokov štúdia po maturite (Bac+2, Bac+3, Bac+4) a možné diplomy (BTS, DUT, DTS, Licence générale, Licence professionnelle) zaradili do kategórie „maturita + 2-5 rokov “, čo zodpovedá približne úrovni „vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa“. Ako vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa (maturita + 5 rokov) sme označili typ štúdia, ktoré trvá minimálne 5 rokov. Je to Bac+5, Master-Magistère, MIAGE, ekonomické odbory (Diplôme de grande école de commerce), Mastère spécialisé, type DEA-DESS a technické odbory (Diplôme de grande école d'ingénieur).

Prevažná väčšina portálov na vyhľadávanie pracovných ponúk vo Francúzsku nemá ako kritérium rozšíreného vyhľadávania dosiahnuté vzdelanie. Jednotlivé premenné tejto kategórie sa dajú použiť len pri vyhľadávaní kľúčových slov. Keďže súvislosť medzi dosiahnutým vzdelaním a požiadavkou jazykových znalostí je dôležitá pre náš výskum, túto kategóriu sme skúmali na troch portáloch: Meteojobs, Apec a Misterbilingue. Meteojobs a Misterbilingue ponúkajú možnosť vidieť požadovanú úroveň vzdelania pri vyhľadávaní podľa kritéria jazyk. Portál Meteojobs rozlišuje až 21 kategórií dosiahnutého vzdelania, portál Mister bilingue ich používa päť. Súvislosť medzi jazykovými požiadavkami a úrovňou dosiahnutého vzdelania ukazujú tabuľky 3.4.2.5, 3.4.2.6 a 3.4.2.7.

Pracovné ponuky na portáli Misterbilingue vyžadujú jazykové znalosti na bilingválnej úrovni (C2). Hoci je ponúk na tomto portáli neporovnateľne málo (143 za týždeň), predsa možno z analýzy týchto ponúk vyvodiť záver, že požadovaná vysoká jazyková úroveň sa spája s požiadavkou na vyššie vzdelanie. Ako možno vidieť v Tabuľke č. 3.4.2.5, len pre 7% pracovných ponúk v tejto kategórii stačilo vzdelanie bez maturity, na druhej strane v 21,7% ponúk sa požadovalo ukončené vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa, 90,9% ponúk vyžadovalo ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou.

Ešte výraznejšie sa súvislosť medzi jazykovými požiadavkami a vyššou úrovňou vzdelania prejavila pri ponukách práce uverejnených na portáli Apec. Keďže je zameraná na zamestnávanie najmä vysokoškolsky vzdelaných odborníkov a vedúcich pracovníkov, požiadavka mať ukončené vysokoškolské vzdelanie a pritom ovládať aspoň jeden cudzí jazyk sa objavila až v 37,67% ponukách práce (Tabuľka 3.4.2.6). Rovnako je zaujímavé, že portál vyžadujúci vyššie vzdelanie má oproti všeobecnejšiemu portálu Meteojobs viac ako dvojnásobné množstvo pracovných ponúk vyžadujúcich ovládanie aspoň jedného cudzieho jazyka za týždeň (18 581 oproti 8 906). Na danom portáli sa vyskytovali len ponuky práce, v ktorých sa predpokladala minimálna úroveň vzdelania ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou. Približne polovica ponúk s požiadavkou jedného cudzieho jazyka mala

požadovanú úroveň vzdelania aspoň maturitu, 34,6% týchto ponúk už vyžadovalo ukončené aspoň dvojročné pomaturitné štúdium.

Na portáli Meteojobs možno nájsť ponuky s najvšeobecnejším zameraním, čo sa týka požadovaného vzdelania alebo typu práce. Počet ponúk s požiadavkou na jazykové znalosti bol preto za jeden týždeň nižší. Hoci tu sa objavilo 26% ponúk, ktoré požadovali jazykové znalosti bez potreby vzdelania s maturitou, tri štvrtiny ponúk si vyžadovali aspoň vzdelanie s maturitou a vyššie, viac ako 40% ponúk vyžadovalo popri jazyku aj vysokoškolské štúdium prvého stupňa (Tabuľka 3.4.2.7).

Tabuľka 3.4.2.5
Požadované jazyky a vzdelanie na portáli Misterbilingue

Misterbilingue	**ponuky za týždeň**	**bez maturity**	**maturita**	**maturita + 2 – 5 rokov**	**maturita + 5 rokov**
angličtina	55	0	0	38	14
nemčina	49	7	1	33	8
španielčina	12	0	1	7	4
portugalčina	1	0	0	1	0
taliančina	11	1	0	7	3
ruština	1	0	0	1	0
holandčina	14	2	0	10	2
spolu	143	10	2	97	31
%	100	6,99	1,4	67,8	21,7

zdroj: www.misterbilingue.com, vlastné spracovanie

Tabuľka 3.4.2.6
Požadované jazyky a vzdelanie na portáli Apec

Apec	**ponuky za týždeň**	**bez maturity**	**maturita**	**maturita + 2 – 5 rokov**	**maturita + 5 rokov**
angličtina	16796		8292	6040	6448
nemčina	936		417	130	275
španielčina	474		230	55	164
portugalčina	50		19	171	12
taliančina	243		121	40	76
ruština	35		18	87	13
holandčina	47		13	7	11
spolu	18581		9110	6530	6999
%	100		49	34,6	37,67

zdroj:www.apec.fr, vlastné spracovanie,:

Tabuľka 3.4.2.7
Požadované jazyky a vzdelanie na portáli Meteojob

Meteojobs	ponuky za týždeň	bez maturity	maturita	maturita + 2 – 5 rokov	maturita + 5 rokov
angličtina	6827	1140	647	3114	1415
nemčina	976	569	153	302	70
španielčina	556	443	65	116	43
portugalčina	143	73	34	16	6
taliančina	377	129	61	102	39
ruština	24	2	0	4	9
holandčina	3	0	0	2	1
spolu	8906	2356	960	3656	1583
%	100	26,45	10,78	41,1	17,78

zdroj:www.meteojob.com, vlastné spracovanie

3.5 Analýza implementácie európskej jazykovej politiky EÚ na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku

V tejto časti zosumarizujeme informácie získané výskumom z predchádzajúcich častí monografie. Analýzou a komparáciou sa pokúsime poukázať na rovnaké ale aj rôzne spôsoby implementácie jazykovej politiky EÚ na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku a prezentovať možné dôvody, ktoré k tomu Slovensko, Francúzsko alebo Nemecko vedú.

Z pohľadu rozsahu starostlivosti o štátny/úradný jazyk môžeme konštatovať, že Slovensko aj Francúzsko (tak ako Španielsko, Portugalsko, Rakúsko, Belgicko, Bulharsko, Rumunsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Írsko, Poľsko, Slovinsko, Fínsko, Malta a Cyprus) majú vo svojej ústave odsek upravujúci postavenie štátneho jazyka. Odsek upravujúci postavenie nemeckého jazyka ako štátneho nemá v ústave Nemecko. Takúto úpravu však nemajú ani iné štáty EÚ, napr. Dánsko, Grécko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Švédsko, Česká republika, Maďarsko a ani Spojené kráľovstvo, ktoré už v súčasnosti nie je členskou krajinou EÚ, ale anglický jazyk ako úradný a pracovný v EÚ naďalej zostal.

V Nemecku je úradným jazykom nemčina, ale nie je jazykom uzákoneným v ústave. V Nemecku je najpoužívanejším jazykom, používa sa ako štandardný a spisovný jazyk. V Základnom zákone (Grundgesetz), ktorý je náhradnou formou ústavy v Nemecku, chýba výslovné ustanovenie/vymedzenie. Jazykovedci na rozdiel od niektorých politikov zdieľajú názor, že nemecký jazyk už dosahuje úroveň ústavy, nakoniec nie je náhodou, že jazykom Základného zákona je tiež nemčina. Napriek tomu od zjednotenia Nemecka (3.10. 1990, Deutsche Wiedervereinigung, oficiálne – Herstellung der Einheit Deutschlands) sú v Nemecku politické snahy doplniť do Základného zákona vetu: „Jazykom Spolkovej republiky Nemecko je nemčina“. V júni 2006 sa vyslovil vtedajší predseda nemeckého Spolkového snemu

(Deutscher Bundestag) Norbert Lammert, že s reformou federalizmu prišiel ten správny moment, aby bola do článku 22 Základného zákona doplnená veta, že štátnym jazykom je nemčina. Svoj názor prezentoval aj vo Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung. Podľa neho je Nemecko jedinou nemecky hovoriacou krajinou, ktorá jazyk neupravuje v ústave, hoci jediná ho má vo svojom názve. Túto svoju snahu nedokázal úspešne zavŕšiť, ale spustil k problematike širokú diskusiu, ktorá pretrváva (Lammert 2011).

Ani postoj k menšinovým jazykom nie je rovnaký na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku. Ochrana práv príslušníkov národnostných menšín je v členských krajinách EÚ predmetom aj medzinárodných zmlúv a dokumentov. Dôležitou je Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov. Chartu ratifikovalo Nemecko aj Slovensko, Francúzsko síce Chartu podpísalo, ale nikdy ju neratifikovalo.

V Nemecku má cez 90 % obyvateľov nemeckú národnosť. Medzi pôvodné menšinové jazyky v Nemecku patrí dánčina, dolná nemčina, lužická srbčina, frízština a rómčina. Tieto menšinové jazyky sú oficiálne chránené Európskou chartou regionálnych alebo menšinových jazykov. V súčasnom Nemecku žijú aj iné ako pôvodné menšiny, Najpočetnejšou je menšina z Turecka (celkovo okolo 2,1% obyvateľov), nasledujú prisťahovalci zo štátov bývalej Juhoslávie (Srbska a Čiernej Hory), prisťahovalci z členských krajín EÚ ako Taliani, Poliaci, Gréci, Chorváti, Rakúšania, Holanďania, Španieli, Bulhari, Maďari, Česi a Slováci. Ostatní, menej početní sú prisťahovalci z Číny, Indie, Iraku, Iránu, Libanonu, Vietnamu a iných krajín (Ausländeranteil in Deutschland). Najnovšie sa k nim pridávajú emigranti z Ukrajiny. Podľa štatistiky v období od februára do júna 2022 požiadalo o prácu od 57 000 do 95 000 Ukrajincov (Bundesagentur für Arbeit). Práve prostredníctvom migrácie vznikajú sociálne interakcie medzi jednotlivcami, skupinami alebo spoločenstvami rôznych kultúr a náboženstiev (Štefančík 2016). Väčšina príslušníkov menšín, žijúcich v Nemecku, by mala ovládať okrem materinského jazyka aj nemecký jazyk, ktorý je úradný. 67% nemeckých občanov tvrdí, že sa dokážu dohovoriť minimálne jedným cudzím jazykom (okrem nemčiny) a 27% minimálne dvoma cudzími jazykmi (Special Eurobarometer 243).

Vo Francúzsku je jazyková situácia zložitejšia. Metropolitná časť Francúzska sa nachádza v západnej Európe. Súčasťou Francúzska sú však aj zámorské departmenty a zámorské územia v Karibiku, Severnej a Južnej Amerike, v Indickom oceáne a Oceánii. Francúzsko sa v súčasnosti snaží udržať spojenie so svojimi bývalými kolóniami. Na strane Francúzska existujú obavy, že by sa Frankofónia so vzájomnými politickými, ekonomickými a kultúrnymi väzbami bez spoločného jazyka v krátkom čase rozpadla, preto boli vo Francúzsku prijaté aj zákony na ochranu jazyka. V roku 1975 zákon o ochrane jazyka

pred cudzími (najmä anglofónnymi) vplyvmi a v roku 1994 Zákon o používaní francúzskeho jazyka, ktorý stanovuje, kde všade sa musí používať výlučne francúzština (napr. školstvo, verejný priestor...). Vo Francúzsku boli v minulosti v záujme štátnej politiky pôvodné regionálne jazyky potlačené. Od polovice 20. storočia už regionálne jazyky, predtým vnímané ako „vnútorný nepriateľ“ republiky, nepredstavujú ohrozenie národnej jednoty. V roku 2008 im bol priznaný v článku 75 ústavy status kultúrneho dedičstva a sú chápané len ako prejav regionálnej rôznorodosti. Môžeme konštatovať, že vo Francúzsku je francúzština aj politickým nástrojom jednotného Francúzska. Na druhej strane je vo Francúzsku zákonom zakázane robiť prieskumy na zistenie príslušnosti k jednotlivým národnostným menšinám. Podľa Ústavy je každý obyvateľ Francúzska Francúz.

Na Slovensku je slovenčina chránená Zákonom o štátnom jazyku č. 270/1995 Z. z a používanie jazyka menšín vymedzuje Zákon o používaní jazykov národnostných menšín č. 184/1999 Z. z. K jazykom národnostnej menšiny na Slovensku patrí podľa zákona deväť jazykov: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky a ukrajinský jazyk. Na jazykovo zmiešaných územiach Slovensko aplikuje 20% percentuálne ohraničenie minority. Najpočetnejšou národnostnou menšinou na Slovensku je maďarská. Ide o národnostnú menšinu s úradným jazykom susedného štátu, čo na juhu Slovenska niekedy vyvoláva napäté vzťahy. Druhou národnostnou menšinou je rómska, ide o neteritoriálny jazyk, bez jazykového zázemia susedného štátu.

Z pohľadu skupiny do ktorej jazyky patria, ich rozšírenia a využívania majú francúzsky, nemecký a slovenský jazyk rôzne postavenie. Francúzština patrí medzi románske jazyky, Francúzsko je jedným zo zakladajúcich členov OSN a francúzština je jedným z oficiálnych a pracovných jazykov OSN. Francúzsko je jedným z piatich stálych členov Rady bezpečnosti OSN s právom veta a takisto jednou z ôsmich uznaných jadrových mocností. Je tiež jedným zo zakladajúcich členov EÚ a francúzština je jedným z 24 úradných a jedným z troch pracovných jazykov v EÚ. Francúzsky jazyk je jediným úradným jazykom vo Francúzsku, jedným z úradných jazykov v Belgicku, vo Švajčiarsku, v Louisiane (USA), v Kanade, v Maroku, v Alžírsku a ďalších krajín vo svete patriacich k Francúzsku. Počet hovoriacich, ktorý používajú francúzštinu ako prvý jazyk je okolo 77 miliónov, ako druhý jazyk 128 miliónov.

Po druhej svetovej vojne patrilo Nemecko k porazeným a následne rozdeleným štátom. V roku 1973 bolo Východné Nemecko prijaté za člena OSN ako "Nemecká demokratická republika" a Západné Nemecko ako "Nemecká spolková republika". Po znovuzjednotení Nemecka – pripojením Nemeckej demokratickej republiky k Nemeckej spolkovej republike, 3.10. 1990, bolo členstvo Východného Nemecka ukončené a zjednotené Nemecko sa stalo

členom OSN ako Spolková republika Nemecko. Nemecko je jedným zo zakladajúcich členov EÚ a nemčina je jedným z 24 úradných a jedným z troch pracovných jazykov v EÚ. Nemecký jazyk patrí do skupiny germánskych jazykov, je úradným a najpoužívanejším jazykom v Nemecku. Je úradným jazykom v Rakúsku a jedným z úradných jazykov vo Švajčiarsku, v Lichtenštajnsku, v talianskej provincii Južné Tirolsko, v Luxembursku a v Belgicku. Nemčina je najpočetnejším materinským jazykom v EÚ, s približne 100 miliónmi rodených hovorcov. Vo veľkej miere sa vyučuje aj ako cudzí jazyk, najmä v kontinentálnej Európe, kde je tretím najviac vyučovaným cudzím jazykom (po angličtine a francúzštine). V minulosti bola nemčina vplyvná v oblasti filozofie, teológie, vedy a techniky. V súčasnosti je to druhý najčastejšie používaný vedecký jazyk. Nemecky hovoriace krajiny sú na piatom mieste z hľadiska ročného vydávania nových kníh, pričom jedna desatina všetkých kníh (vrátane elektronických) na svete vychádza v nemčine.

Slovenský jazyk patrí do skupiny slovanských jazykov a čo sa týka rozšírenia, početnosti rodených hovoriacich a učiacich sa slovenský jazyk v iných krajinách Európy a sveta sa nedá porovnávať s francúzštinou alebo nemčinou. Slovensko je od 1. 5. 2004 členským štátom Európskej únie. Národná rada Slovenskej republiky v júli 2003 ratifikovala Zmluvu o pristúpení k EÚ. Slovenčina je jedným z úradných jazykov EÚ.

Na príklade francúzštiny, nemčiny a slovenčiny chceme poukázať, že používanie jazyka je výsledkom mnohých faktorov z minulosti a súčasnosti. Takými faktormi sú napr. veľkosť národa, jeho postoj k svojmu jazyku, kolonializmus a hospodársky význam štátu. Jedným z tých faktorov je hospodárska sila krajiny, hoci v prípade Nemecka to neplatí. Podľa HNP sú nemecky hovoriace krajiny na štvrtom mieste po anglicky, čínsky a španielsky hovoriacich krajinách. Dá sa povedať, že ekonomický potenciál spojený s ľuďmi, ktorých materinský jazyk je nemecký, má veľkú váhu. Nemecko je najsilnejšou ekonomikou EÚ, avšak nemecký jazyk nedosahuje ekvivalentné jazykové postavenie, čo pravdepodobne súvisí aj s traumou Nemcov z druhej svetovej vojny. Vzťah Nemcov k vlastnému jazyku je diskutovaný aj v samotnom Nemecku (König 2004, Ammon 2014, Adamcová 2014). Ako sme ukázali na niektorých príkladoch, aj multilingválnosť EÚ je viac v oblasti deklarácii ako praxe. Členské štáty s jazykmi patriacimi medzi slovanské jazyky dlhodobo pociťujú nerovnosti jednak v používaní jazyka v EÚ, jednak s umiestnením európskych inštitúcií na svojom území.

Jazyková politika EÚ nezasahuje do tvorby jazykovej politiky jednotlivých členských štátov a nemá vplyv na výber či postavenie úradného/štátneho jazyka či menšinových jazykov. Jej úlohou a cieľom je vytvoriť jazykové prepojenia medzi štátmi zoskupenými v EÚ a kompenzovať tak nevýhody vyplývajúce z absencie spoločného európskeho jazyka.

Predmetom jazykovej politiky EÚ je preto presadzovanie cieľa, aby každý občan EÚ ovládal okrem svojho materinského jazyka ešte dva cudzie jazyka, ktoré sa v EÚ používajú. Implementácia jazykovej politiky EÚ v členských krajinách potom znamená, ako konkrétny členský štát vedie svojich občanov k tomu, aby potrebné znalosti dvoch cudzích jazykov nadobudli. Predmetom nášho výskumu bolo preto miesto cudzojazyčnej výučby vo vzdelávacom systéme na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku. Najrozšírenejšou metódou učenia sa cudzieho jazyka v členských štátoch EÚ je vyučovanie v škole. Viac ako dve tretiny občanov EÚ (68%) sa takto naučili cudzí jazyk. Oveľa menší podiel pripadá na neformálne rozprávanie s rodeným hovoriacim (16%), s učiteľom mimo školy (15%) a na opakované alebo dlhodobé pobyty v krajine, ktorej jazyk si osvojovali (15%) (Special Eurobarometer 2012). Toto je aj dôvod, prečo sa výučbe cudzích jazykov venujeme aj z pohľadu edukačného systému v sledovaných štátoch.

Vo Francúzsku sa pri výbere prvého cudzieho jazyka pre najmenších žiakov presadzuje jazyková diverzita, teda angličtina nie je povinná. Napriek tomu je angličtina povinná ako jeden z dvoch cudzích jazykov, ktoré sa učia francúzske deti. Druhý cudzí jazyk sa začína väčšina učiť v 7. ročníku ZŠ. Výber druhého cudzieho jazyka je obmedzený možnosťami konkrétnej školy. Na gymnáziu sa žiaci môžu začať učiť aj tretí cudzí jazyk, môže to byť aj regionálny jazyk alebo jazyk ich predkov. Ak škola neposkytuje možnosť výučby malých jazykov, existuje tu možnosť dištančnej formy vyučovania na inej škole. Maturitný test a ústnu skúšku z cudzieho jazyka absolvujú len maturanti, ktorí si vybrali ako jednu z dvoch špecializácií „Cudzie jazyky, literatúra a kultúra“ v maturitnom ročníku a títo ju absolvujú na úrovni C1. V posledných rokoch to bolo len asi 19% maturantov. Ostatní študenti sú len priebežne hodnotení z oboch cudzích jazykov v poslednom roku štúdia, neabsolvujú už žiadnu záverečnú skúšku.

V Nemecku majú vzdelávanie v kompetencii jednotlivé spolkové krajiny, vo všeobecnosti platí, že žiaci sa musia povinne začať učiť prvý cudzí jazyk vo veku 8 rokov. V šiestich spolkových krajinách začína prvý cudzí jazyk ako povinný predmet vo veku 6 rokov. Vo väčšine spolkových krajín týmto jazykom musí byť angličtina a spravidla je to buď angličtina, alebo francúzština. V gymnáziách majú všetci žiaci povinnosť učiť sa dva cudzie jazyky, druhý cudzí jazyk začínajú vo veku 12 až 16 rokov. Vo väčšine spolkových krajín táto povinnosť začína vo veku 11 rokov. Žiaci stredného odborného vzdelávania a prípravy sa musia učiť jeden cudzí jazyk ako povinný predmet osem alebo desať rokov, ak sa vzdelávajú v spolkovej krajine, kde je prvý cudzí jazyk povinný od veku 6 rokov. Žiaci s nižším stredným

vzdelaním musia dosiahnuť jazykovú úroveň B1 a žiaci s vyšším stredným vzdelaním jazykovú úroveň B2 (Európska komisia/EACEA/Eurydice, 2017).

Na Slovensku sa pri výbere prvého cudzieho jazyka pre žiakov ZŠ presadzuje obmedzená jazyková diverzita, jazyková škála obsahuje – AJ, NJ, FJ, RJ, ŠJ a TJ, lebo od roku 2019 angličtina nie je prvým povinným cudzím jazykom na Slovensku. Žiaci ZŠ sa začínajú učiť prvý cudzí jazyk najneskôr od tretieho ročníka ZŠ, často už od prvého ročníka. Napriek tomu je angličtina povinná ako jeden z dvoch cudzích jazykov, čo je podobné s Francúzskom a aj s Nemeckom. V cieľoch výchovy a vzdelávania sa naďalej uvádza ovládanie anglického jazyka a aspoň jedného ďalšieho cudzieho jazyka. V praxi to znamená, že ak si žiak nevyberie angličtinu ako prvý cudzí jazyk, pribudne mu tento jazyk povinne v 7. – 9. ročníku ZŠ, aby sa tak zabezpečili stanovené zákonné ciele. Škála výberu cudzích jazykov je limitovaná. Školy sa v oblasti jazykovej prípravy môžu pohybovať len v rámcoch jazykov, ktoré vie škola poskytnúť, a na ktoré má vyškolený pedagogický personál. Keďže anglický jazyk bol isté obdobie prvý a jediný povinný cudzí jazyk na slovenských základných a stredných školách, školy majú na anglický jazyk vyškolených pedagógov, a preto je prvým cudzím jazykom aj v súčasnosti najčastejšie angličtina. Na rozdiel od Francúzska a Nemecka je škála ponúkaných cudzích jazykov užšia. Súvisí to jednak s veľkosťou a históriou krajiny, technickými a personálnymi možnosťami školského zariadenia, s menšinami a imigrantmi žijúcimi na Slovensku. Študenti stredných škôl a gymnázií povinne maturujú z cudzieho jazyka, na jazykovej úrovni B1, B2 alebo C1, podľa typu strednej školy. Žiaľ, v jazykovom vzdelávaní, najmä pri druhom cudzom jazyku, existuje niekedy neprepojenosť základného a stredného vzdelávania. Sú študenti, ktorí nemôžu pokračovať v učení sa druhého cudzieho jazyka zo základnej školy (ZŠ) na strednej škole, lebo pre daný cudzí jazyk na strednej škole, ktorú si vybrali, neexistujú podmienky (najmä pedagógovia) a k tomuto cudziemu jazyku sa vracajú (alebo nevrátia) až v univerzitnom vzdelávaní, čo často znižuje úroveň znalosti druhého cudzieho jazyka študentov na vysokých školách a univerzitách.

Zaujímavým faktorom, ktorý zatiaľ na Slovensku nevidíme, je učenie sa mŕtveho jazyka na strednej škole napr. latinčiny, starogréčtiny a pod. Túto skutočnosť sme zatiaľ vyhodnotili tak, že je prepojená s budúcim vzdelávaním na univerzite a prípravou na budúce povolanie napr. medicína, archeológia, teológia a pod. Nemecké a francúzske univerzity ponúkajú širšie možnosti štúdia úzko špecializovaných povolaní. Rovnako je to aj so štúdiom cudzích jazykov ako sú japončina, čínština, arabčina a pod. K tomuto jazykovému faktoru sa vrátime ešte pri ponukách na znalosť cudzích jazykov na pracovných portáloch.

Z pohľadu dosahovanej jazykovej úrovne môžeme konštatovať, že jazyková úroveň je podobná vo Francúzsku, v Nemecku a na Slovensku, najmä pri prvom cudzom jazyku. Menší rozdiel je v prípade Francúzska, keď maturanti, ktorí si vybrali ako jednu z dvoch špecializácií „Cudzie jazyky, literatúra a kultúra“ v maturitnom ročníku musia absolvovať jazykovú skúšku na úrovni C1. Na Slovensku je v súčasnosti veľkým problémom dosahovaná jazyková úroveň A2 pri druhom cudzom jazyku. Faktory, ktoré to môžu ovplyvňovať sú viaceré. Môže to byť malý dôraz, ktorý sa na druhý cudzí jazyk kladie, neprepojenosť základného a stredného cudzojazyčného vzdelávania a metódy vyučovania a možnosti využívania (Šukolová 2021b:116).

Z pohľadu požadovaných jazykových znalostí na pracovných portáloch môžeme vysloviť pre Francúzsko nasledujúce závery. Znalosť angličtiny je na francúzskom pracovnom trhu jednoznačne výhodou, pri ponukách vyžadujúcich vyššiu kvalifikáciu je nevyhnutnosťou. Z tohto hľadiska je francúzsky vzdelávací systém pri výbere cudzích jazykov nastavený správne. V súčasnosti si francúzski žiaci ako druhý cudzí jazyk najviac vyberajú španielčinu, je to románsky jazyk, ľahšie si ho osvojujú a má široké využitie vo svete, najmä v štátoch Južnej Ameriky. Analýza pracovných ponúk na pracovných portáloch ale ukázala, že najviac požadovaným druhým cudzím jazykom je nemčina. Súvisí to so silným ekonomickým prepojením Francúzska a Nemecka v rámci EÚ, ale aj s existenciou regiónov so zmiešaným francúzsko-nemeckým obyvateľstvom (Alsasko). Možno konštatovať, že vzdelávací systém v tomto prípade nie úplne zohľadňuje požiadavky pracovného trhu. Výber dvoch cudzích jazykov by mal okrem preferencií žiakov a ich rodičov reflektovať aj špecifické historicko-ekonomické postavenie a ekonomické záujmy každej krajiny.

Z hľadiska využitia dvoch cudzích jazykov v pracovnom živote vo Francúzsku je požiadavka jazykovej politiky EÚ opodstatnená. Znalosť cudzieho jazyka a najmä znalosť dvoch cudzích jazykov je požadovaná vo Francúzsku najviac pri pracovných ponukách, ktoré vyžadujú aj vyššie vzdelanie. Ide minimálne o ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou a potom prvý alebo druhý stupeň vysokoškolského štúdia. Tieto pracovné pozície sú zároveň spájané s vyšším finančným ohodnotením, takže znalosti cudzích jazykov sú jednoznačne prínosom pre zamestnancov.

Jazyková politika EÚ má okrem iného za cieľ posilniť postavenie európskej ekonomiky v rámci svetového hospodárstva. Voľný pohyb osôb, tovaru a služieb je prostriedkom hlbšej integrácie spoločenstva na hospodárskej úrovni. Ovládanie cudzích jazykov sa vníma ako jedna zo základných zručností, ktorú si musia osvojiť všetci občania EÚ, aby zlepšili svoje šance na vzdelávanie a zamestnanie. Vďaka znalosti dvoch cudzích jazykov môžu občania EÚ

participovať na tomto európskom projekte ako účastníci pracovného trhu. Analýzou pracovných ponúk sme zisťovali, či sú cudzie jazyky skutočne potrebnou súčasťou ľudského kapitálu na pracovnom trhu na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku a či prináša znalosť cudzích jazykov na pracovnom trhu výhody. Zaujímavou je tiež otázka, či vzdelávací systém zodpovedá v oblasti cudzích jazykov požiadavkám konkrétneho trhu práce. Z ponúk pracovných portálov vo Francúzsku vyplýva, že podpora jazykovej diverzity žiakov, študentov a tým budúcich pracovníkov je na mieste. Hoci angličtina je na prvom mieste, čo sa týka počtu ponúk požadujúcich iný/aj iný cudzí jazyk, v menších počtoch sú hľadaní pracovníci celého jazykového spektra. Ukazuje sa, že v multikultúrnej krajine akou Francúzsko v súčasnosti je, je vhodné zo strany štátu podporovať aj jazyky prisťahovalcov, čo vytvára multilingválnu spoločnosť. Veľkosť krajiny a tým aj rozsah pracovného trhu vytvárajú možnosť využiť akékoľvek jazykové znalosti, ktoré má uchádzač o zamestnanie. Tento aspekt ľudského kapitálu je potrebné mať na zreteli pri tvorbe vzdelávacej politiky výučby cudzích jazykov.

Na základe analýzy portálov ponúkajúcich prácu v Nemecku môžeme konštatovať, že v prípade ovládania minimálne jedného cudzieho jazyka je ponúk viac, a to najmä ponúk požadujúcich aspoň stredoškolské vzdelanie s maturitou. Ponuky požadujúce ovládanie anglického jazyka s veľkým odstupom prevyšujú ponuky práce požadujúce ovládanie iných cudzích jazykov. V Nemecku sa prejavuje silný záujem o anglický jazyk, ten však v prípade Nemecka vychádza aj z toho, že mnohé nemecké firmy sú nadnárodné, presahujú teritórium nielen Nemecka, ale aj EÚ a etablujú sa celosvetovo. S tým môže súvisieť aj záujem o španielčinu a jazyky, ktoré nie sú oficiálnymi jazykmi v EÚ (arabčina, čínština, japončina). V prípade druhého cudzieho jazyka patrí najväčší záujem stále francúzštine, čo sa dá odôvodniť historickými a hospodárskymi väzbami na Francúzsko. V súčasnosti sa do popredia dostávajú v Nemecku aj jazyky prisťahovalcov, pričom dominuje turecký a aktuálne ruský a ukrajinský jazyk.

Nemecký trh práce je v súčasnosti poznačený protichodnými tendenciami. Na jednej strane chýba na základe demografických zmien pracovná sila a podniky sa čoraz častejšie spoliehajú na migrantov, na strane druhej pracuje čoraz viac žien a starších ľudí, čo čiastočne uľahčuje situáciu. Bez migrantov by sa však nedostatok pracovnej sily zvýšil na dvojnásobok. Najnovšia vlna migrantov prichádza z Ukrajiny, pričom až polovica z nich má záujem pracovať. Ďalším charakteristickým znakom nemeckého trhu práce je, že nemeckí zamestnanci pracujú dlhoročne pre jedného zamestnávateľa (www.iwd.de 2022).

Analýzou slovenských pracovných portálov sme prišli k nasledujúcim záverom. Zamestnávatelia hľadajúci pracovnú silu so znalosťou anglického jazyka nachádzajú takúto

pracovnú silu. Zároveň stále existuje veľký počet ponúk bez jazykových požiadaviek, napriek tomu existuje dostatočný počet absolventov so znalosťou angličtiny, ktorí čiastočne pokryjú aj tieto pracovné miesta. Hoci anglický jazyk pri svojej práci nebudú využívať, budú ho používať ako súčasť svojho života, pri cestovaní, komunikácii, prípadne ďalšom vzdelávaní. Zároveň platí, že pri pracovných pozíciách požadujúcich dva cudzie jazyky, je znalosť druhého cudzieho jazyka konkurenčnou výhodou. Celkovo platí, že zamestnávatelia uprednostňujú popri odbornej kvalifikácii aj jazykové znalosti a čím vyššiu úroveň cudzieho jazyka záujemca má, tým atraktívnejšie pracovné pozície môže získať. Žiaľ, ako bolo aj v prezentovaných prieskumoch ukázané, na slovenskom pracovnom trhu začínajú a budú v budúcnosti chýbať uchádzači so znalosťou nemeckého, francúzskeho, španielskeho alebo talianskeho jazyka, preto zahraničné spoločnosti, najmä z Nemecka a Rakúska v súčasnosti modifikujú svoje jazykové požiadavky na pracovných portáloch, hoci dlhodobo je pre nich situácia neakceptovateľná. V záujme zlepšiť situáciu sa stretávame s rôznymi projektmi na podporu vyučovania napr. nemeckého jazyka. Tu by sme chceli poukázať na skutočnosť, že nemecké, rakúske a francúzske nadnárodné spoločnosti, ktoré prichádzajú aj na Slovensko okrem anglického jazyka preferujú uchádzačov so znalosťou svojho úradného jazyka – nemčiny alebo francúzštiny. Naopak, slovenské spoločnosti na zahraničných trhoch hľadajú zamestnancov, ktorí okrem anglického jazyka ovládajú aj jazyk krajiny na území ktorej podnikajú. Okrem toho nemecké a francúzske spoločnosti expandujú nielen v EÚ ale po celom svete, atraktívnymi trhmi sú Japonsko, Čína ale aj rôzne arabské štáty, preto sú či už v Nemecku alebo vo Francúzsku súčasťou cudzojazyčného vzdelávania aj cudzie jazyky týchto krajín.

Tabuľka 3.5.1
Implementácia jazykovej politiky EÚ na Slovensku, v Nemecku a vo Francúzsku

Porovnanie	Slovensko	Nemecko	Francúzsko
Jazyk patrí do skupiny jazykov?	slovanských	germánskych	románskych
Je v ústave odsek upravujúci štátny jazyk?	áno	nie	áno
Prístup k jazykovej politike?	centralistický	subsidiárny	centralistický
Regionálny a/alebo menšinový jazyk s úradným statusom?	bulharský, český, nemecký, chorvátsky, maďarský, poľský, rómsky, rusínsky, ukrajinský	dánsky, frízsky, dolnonemecký	nie
Ratifikovaná Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov ?	áno	áno	nie
Najpočetnejšia menšina?	maďarská	turecká	neuvádza sa
Kde je jazyk úradným jazykom?	na Slovensku	v Nemecku, Rakúsku	vo Francúzsku
Kde je jazyk jedným z úradných (spoluúradných) jazykov?	nie	vo Švajčiarsku, v Lichtenštajnsku, v tal. provincii Južné Tirolsko, v Luxembursku, v Belgicku	v Belgicku, vo Švajčiarsku, v Louisiane (USA), v Kanade, v Maroku, v Alžírsku + ďalšie krajiny patrice Francúzsku
Postavenie jazyka v EÚ?	úradný	úradný a pracovný	úradný a pracovný
Postavenie jazyka v OSN?	nie	nie (dokumentačný)	úradný a pracovný
Cudzí jazyk, ktorý sa učí väčšina žiakov ZŠ a SŠ?	anglický	anglický	anglický
Druhý cudzí jazyk, ktorý sa učí väčšina žiakov ZŠ a SŠ?	nemecký	francúzsky, španielsky	španielsky, nemecký
Jazykové úrovne u absolventov SŠ?	A2, B1, B2, C1	B1, B2	B1, B2, C1
Cudzie jazyky v edukačnom systéme?	anglický, nemecký, ruský, francúzsky, španielsky a taliansky jazyk,	široká škála európskych a svetových jazykov + mŕtve jazyky	široká škála európskych a svetových jazykov + mŕtve jazyky
Najžiadanejší jazyk na pracovných portáloch?	anglický	anglický	anglický
Implementuje členský štát jazykovú politiku EÚ?	**áno**, pri ukončenom stredoškolskom vzdelaní okrem materinského jazyka absolvent angličtinu na úrovni B1-C1, druhý cudzí jazyk aspoň na úrovni A2, pri menšinách môže platiťdokonca 1+2 až 3 (materinský jazyk+úradný slovenský + anglický jazyk, + druhý cudzí jazyk),	**áno**, pri ukončenom stredoškolskom vzdelaní okrem materinského jazyka absolvent ovláda 2 cudzie jazyky na rôznej jazykovej úrovni, pri menšinách platí dokonca 1+2 až 3 (materinský jazyk+úradný nemecký + anglický + ďalší cudzí jazyk),	**áno**, pri ukončenom stredoškolskom vzdelaní okrem materinského jazyka ovláda absolvent dva cudzie jazyky, pri menšinách platí dokonca 1+2 až 3 (materinský jazyk+úradný francúzsky + anglický + ďalší cudzí jazyk)

Na záver tejto časti by sme chceli povedať, že vo všetkých troch členských krajinách sa učeniu anglického jazyka venuje veľká pozornosť. Angličtina, s ohľadom na svoju dominantnú pozíciu, ktorú má nielen v EÚ ale aj vo svete, je súčasťou edukačného systému každej členskej krajiny EÚ (Tabuľka 3.1) a je súčasťou jazykových požiadaviek na pracovnú silu. Vzhľadom na multilingválnosť EÚ, pri ďalších cudzích jazykoch sa členské krajiny EÚ správajú pragmaticky, využívajúc svoj úradný jazyk ako politický nástroj alebo jazyk pomáhajúci k hospodárskemu rozvoju. Rovnako pristupujú aj k ostatným cudzím jazykom, či sú to jazyky

krajín EÚ alebo iných štátov sveta. EÚ v skutočnosti nemá mandát na riešenie multilingválnosti, jej vyhlásenia sú v skôr deklaratívnej podobe a neurčujú mieru a rozsah multilingválnosti používateľov jazyka. Jediné, čo je viditeľné, že členské štáty sa chovajú pragmaticky a na úkor ostatných jazykov sa presadzuje angličtina, a úradné/národné jazyky veľkých štátov aj v ich edukačných systémoch, napr. v Nemecku anglický, francúzsky a španielsky jazyk. Vo Francúzsku okrem anglického jazyka, španielsky a nemecký jazyk a na Slovensku okrem anglického jazyka aj nemecký jazyk.

Na otázku, či členské krajiny implementujú jazykovú politiku Európskej únie môžeme odpovedať kladne, hoci najmä pri jazykovom vzdelávaní v druhom cudzom jazyku prevláda nejednotnosť, pragmatizmus a politické a hospodárske záujmy tej ktorej členskej krajiny. Z našej analýzy vyplynulo, že absolvent s ukončeným stredoškolským vzdelaním okrem materinského jazyka ovláda ako prvý cudzí jazyk najčastejšie angličtinu na úrovni B1, B2, C1 podľa typu strednej školy a typu maturitnej skúšky. Druhý cudzí jazyk aspoň na úrovni A2. Situácia je menej priaznivá pri základnom a neúplnom stredoškolskom vzdelaní. Naopak, pri príslušníkoch menšín v týchto krajinách môže dokonca platiť 1+2 až 3 jazyky – materinský jazyk + úradný jazyk krajiny v ktorej žijú + anglický jazyk, + druhý cudzí jazyk, ktorý môže byť iný ako úradný jazyk členského štátu v ktorom žijú.

Záver

V EÚ, ktorej mottom je „zjednotení v rozmanitosti“, sú jazyky najbezprostrednejším prejavom kultúry jednotlivých európskych národov. Rešpektovanie jazykovej rozmanitosti je jednou zo základných hodnôt EÚ. V článku 3 Zmluvy o Európskej únii (Zmluva o EÚ) sa uvádza, že Únia „rešpektuje svoju bohatú kultúrnu a jazykovú rozmanitosť“ Tieto princípy presadzuje EÚ svojou jazykovou politikou a majú praktický dosah na obyvateľov EÚ.

Úspešná implementácia jazykovej politiky EÚ členskými krajinami má svoje opodstatnenie a priame výhody pre občanov, ale aj európske firmy pôsobiace na európskom a svetovom trhu. Ovládanie cudzích jazykov je pre jednotlivca výhodou pri hľadaní si zamestnania, umožňuje mu povýšenie a kariérny rast vo všetkých skúmaných krajinách. Zlepšuje sa tým pozícia, ale aj celková zamestnateľnosť uchádzačov o zamestnania. Jazykové znalosti sa vyžadujú spravidla od zamestnancov s vyšším vzdelaním a požiadavky na jazyk rastú so zvyšujúcou sa požiadavkou na kvalifikáciu a požadovaným počtom rokov praxe. Na druhej strane sú jazykové znalosti zamestnancov pre každú firmu pridanou hodnotou. Ponúkajú príležitosti otvoriť sa medzinárodnému trhu, komunikovať v rámci spoločnosti aj v zahraničí, lepšie pochopiť zahraničných partnerov a zákazníkov, čo odráža pozitívny obraz spoločnosti v konkurenčnom svete.

Vo všetkých troch skúmaných krajinách je znalosť angličtiny prioritou, keďže angličtina je najčastejšie používaným jazykom v ekonomickej, ale aj vedeckej sfére. Na Slovensku, Nemecku a Francúzsku sa tomu prispôsobili aj vzdelávacie programy. Možnosť nahradenia anglického jazyka v EÚ po brexite (odchod Spojeného kráľovstva), najmä v krátkodobom horizonte nie je reálna. Je to najmä kvôli jazykovej nepripravenosti europoslancov ale aj samotných občanov členských krajín EÚ. Ako sme ukázali v predchádzajúcich častiach monografie, väčšina z nich, okrem svojho materinského jazyka, ovláda ako druhý jazyk (prvý cudzí jazyk) práve anglický jazyk. Zmene nepraje ani súčasné nastavenie národných jazykových edukačných systémov v jednotlivých členských štátoch EÚ a tomuto trendu sa prispôsobuje aj pracovný trh s jazykovými požiadavkami. Možno to vidieť na príklade slovenského pracovného trhu. Nemecké a rakúske firmy, ktoré musia dlho hľadať nemecky hovoriacich zamestnancov z praktických dôvodov menia svoje jazykové požiadavky na znalosť angličtiny. Čo sa týka prepojenia vzdelávacieho systému s konkrétnymi požiadavkami pracovného trhu, nezodpovedá rozhodnutie učiť sa angličtinu ako povinný prvý cudzí jazyk na Slovensku požiadavkám pracovného trhu. Lepším riešením vyzerá byť

francúzsky prístup, kde musí byť angličtina povinným prvým alebo druhým cudzím jazykom, k čomu sa Slovensko priklonilo od roku 2019.

Problémom je, že ani samotná EÚ nemá jasnú koncepciu jednotnej jazykovej politiky. Multilingválny model s odporúčaním realizovať trilingválnosť (1+2), bez špecifikácie jazykových kombinácii, ktorý EÚ zatiaľ presadzuje, je živelný. Ako sme ukázali v nami vybraných štátoch sa presadzuje ochrana vlastného úradného jazyka (nemecký, francúzsky, slovenský), učenie sa angličtiny alebo učenie sa cudzieho jazyka veľkého štátu (nemčina, francúzština a španielčina), prípadne iného atraktívneho svetového cudzieho jazyka (čínština, japončina, arabčina a pod.). Vo všeobecnosti sa v EÚ presadzujú jazyky z germánskej a románskej jazykovej skupiny. Dôležitým motívom pri výbere druhého cudzieho jazyka môže byť aj voľba jednoduchšej cesty, čiže výber jazyka z tej istej jazykovej skupiny akou je materinský jazyk (španielčina vo Francúzsku). Aby jazyková politika EÚ mohla splniť svoje ciele, bolo by potrebné viac podporovať výučbu druhého cudzieho jazyka novými metódami a dosiahnuť vyššiu úroveň znalostí využiteľných na pracovisku. Vo všetkých troch skúmaných krajinách je zrejmé, že úroveň druhého cudzieho jazyka v maturitných ročníkoch nedosahuje úroveň prvého cudzieho jazyka. Z pohľadu počtu pracovných ponúk sa na Slovensku oplatí učiť ako druhý cudzí jazyk nemecký jazyk. Neznamená to však, že ostatné jazyky nie sú významné. Práve ovládanie málo rozšíreného jazyka nám môže v špecifických prípadoch priniesť konkurenčnú výhodu na pracovnom trhu, najmä ak absolventi/uchádzači so znalosťou daného cudzieho jazyka začnú na pracovnom trhu permanentne chýbať. Všeobecne platí, že konkurenčnou výhodou je aj vyššia úroveň (B2, C1) znalostí cudzieho jazyka.

Je potrebné si uvedomiť, že po odchode Spojeného kráľovstva anglický jazyk v EÚ zostal, aj keď možno len na isté obdobie. Ako sme v predchádzajúcich častiach ukázali, rozšírenia EÚ od roku 1995 výrazne presunuli v Bruseli váhu z francúzštiny na angličtinu. Zatiaľ neexistuje konsenzus pre návrat k francúzštine, ešte menej pre prechod na nemčinu. Preferencie anglického jazyka súvisia aj s jeho používaním ako lingua franca (ELF) vo svete.

Jazykovú situáciu v EÚ by mohla v budúcnosti spestriť požiadavka štátov so slovanskými jazykmi, aby sa jeden zo slovanských jazykov, napr. poľský, stal pracovným jazykom EK. Štáty strednej a východnej Európy dlhodobo pociťujú nerovnomerné rozdelenie rôznych európskych inštitúcií v prospech starých štátov EÚ. Situáciu v EÚ by mohol v budúcnosti ovplyvniť aj vstup Ukrajiny do EÚ a jej jazykové požiadavky, ale ani tieto požiadavky v blízkej budúcnosti nemôžu ohroziť pozíciu anglického jazyka v EÚ.

Ani brexit jazykovú situáciu v EÚ nezmenil, naopak istým spôsobom favorizoval anglický jazyk. V súčasnej EÚ neexistuje členský štát, kde by bol úradný/oficiálny len anglický

jazyk, existujú len členské krajiny, kde anglický jazyk je len jedným z úradných jazykov napr. Írsko a Malta. V EÚ je stále viac poslancov, ktorých materinský jazyk je iný ako anglický a teda sa stráca u poslancov výhoda anglického jazyka ako materinského jazyka.

Ako sme prezentovali v časti 3.5 veľké aj malé členské štáty implementujú jazykovú politiku EÚ, ale zároveň sledujú aj vlastné hospodárske a politické ciele a v jazykovej situácii sa správajú veľmi pragmaticky. A tak môžeme pozorovať na jednej strane víziu EÚ ako nekonfliktnej a tolerantnej multikultúrnej a multilingválnej spoločnosti verzus realita EÚ s pragmatickým jazykovým prístupom členských krajín, kde sa favorizujú najmä dva germánske jazyky – anglický a nemecký a dva románske jazyky – francúzsky a španielsky. Tejto pragmatickosti dominuje anglický jazyk ako možný kohézny jazykový nástroj EÚ a možno jedna z alternatív novej európskej identity. Ide o veľmi dôležitú skutočnosť pri politickom konštituovaní národa (Európanov), kde nerozhoduje etnická príslušnosť, ale kolektívne povedomie. EÚ chýba vnútorná kohézia, ale možno by ju mohla získať práve jedným spoločným jazykom – možno anglickým – ako fungujúcim spoločným komunikačným prostriedkom pre nových Európanov.

Literatúra

ADAMCOVÁ, L. (2014): Einige Bemerkungen zur Norm des Deutschen. In: *Cudzie jazyky v premenách času IV* : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 24. až 25. októbra 2013 v Bratislave, Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. ISBN 9788022539050. s. 19-25 [CD-ROM].

AMMON, U. (1991): *Die internationale Stellung der deutschen Sprache*. Berlin: de Gruyter..653 s., ISBN 10311013179X.

AMMON, U. (2006): Language conflicts in the European Union. On finding a politically acceptable and practicable solution for EU institutions that satisfies diverging interests. In: *International Journal of AppliedLinguistics*, n. 16, s. 319-338.

AMMON, U. (2014): *Die Stellung der deutschen Sprache in der Welt.* 1. Auflage, Verlag: de Gruyter Mouton. 2014, 1314 s. ISBN 9783110192988.

BARBIER, J. C. (2013): *The Road to Social Europe: A Contemporary Approach to Political Cultures and Diversity in Europe*. London: Routledge, 248 s., ISBN 9781138020146

BREVENÍKOVÁ, D.; SERESOVÁ, K. (2018): Innovative Vorgehensweisen im Fremdsprachenunterricht an den Hochschulen in der Slowakei. In: *Didaktische Strategien im Fremdsprachenunterricht.* Hamburg: Verlag Dr. Kovač, s. 11-22. ISSN 1614-5550.

BRINKMANN, T. (2021): Alle Sprachen sollen zählen. In: *TAZ online* https://taz.de/Forscherinnen-fordern-Abitur-Reform/!5814458/, [18.9.2022]

BUTAŠOVÁ, A. a kol. (2007): Koncepcia vyučovania cudzich jazykov v zakladnych a stredných školach: Prehĺbenie efektívnosti vyučovania cudzích jazykov v súvislosti so vstupom Slovenska do EU. Bratislava : ŠPU, 200 s. ISBN 978-80-89225-31-6

BÚTOROVÁ, Z. ; GYARFAŠOVÁ, O. (2011): Jazyková kompetentnosť na Slovensku: Nemčina v porovnani s inými jazykmi. Bratislava: Goetheho Inštitut, 28 s.

CHANCELADE, C.; JANISSIN, P.; GIRET J.-F.; GUÉGNARD CH.; BENOIT, P.; VOGT, A. (2016): *Analyse des besoins des employeurs français au regard des compétences en langues étrangères.* Marseille: Cereq, 60 s. ISSN : 1776-3177.

CINK, P. (1999): Jazyková politika v nové Evropě (I). In: *Cizí jazyky,* roč. 42, číslo 5 – 6, Plzeň: Fraus. ISSN 1210-1811

CONSTITUTION — European Federation of National Institutions for Language (EFNIL), <http://www.efnil.org/documents/efnil-constitution>, [15.9.2022].

CRYSTAL, D. (2010): *English as a Global Language.* Second Edition Cambridge: Cambridge University Press, 216 s. ISBN 978-0-521-53032-3

DAUPHIN, L. (2021): Note d'Information° 21.41 – Décembre 2021. À la rentrée 2021, des choix d'enseignements de spécialité en première et en terminale générale proches de ceux de 2020. *DEPP*. 16.9.2022, <https://www.education.gouv.fr/la-rentree-2021-des-choix-d-enseignements-de-specialite-en-premiere-et-en-terminale-generales-326509> [16.9.2022]

ISKRA, K.A. (2022): Jazyková politika. In: *Informačné listy o Európskej únii,* Európsky parlament <https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sk/FTU_3.6.6.pdf>, [10.9.2022]

EURÓPSKA CHARTA REGIONÁLNYCH ALEBO MENŠINOVÝCH JAZYKOV. Dostupné na: <https://sk.alegsaonline.com/art/32604>, [15.9.2022].

EURÓPSKA KOMISIA/EACEA/EURYDICE (2017). *Kľúčové údaje o vyučovaní jazykov v európskych školách – 2017*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union., ISBN 978-92-9492-822-1<https://data.europa.eu/doi/10.2797/>, [20.9.2022].

FRED (2022): Economic Data: Active Population: Aged 15-64: All Persons for France. Online. 18.9.2022 <https://fred.stlouisfed.org/series/LFAC64TTFRA647N>, [18.9.2022].

GEHREROVÁ, R. 2018: *Slováci zabúdajú hovoriť po nemecky, môže to byť väčší problém, než sa zdá.* Denník N, 21.1. 2018 <https://dennikn.sk/993799/slovaci-zabudaju-hovorit-po-nemecky-moze-to-byt-vacsi-problem-nez-sa-zda/>. [25.8.2022]

GNUTZMANN, C. et al. (2015): Communicating across Europe. What German students think about multilingualism, language norms and English as a lingua franca. In: A. Linn, N. Bermelund, G. Ferguson: *Attitudes towards English in Europe.* Published by De Gruyter Mouton, Vol.1, 347 s., ISBN 9781614515517

GRIN F., VAILLANCOURT F. (1997): La langue comme capital humain. In: *Options politiques*, juillet-août., ISSN 1910-9741

HAARMANN, H. (2002): *Sprachenvielfalt im Globalisierungsprozess.* In: Hoberg, R. (vyd.): Band 3: Deutsch – Englisch – Europäisch. Impulse fuer eine neue Sprachpolitik. Mannheim: Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, 384 s., ISBN-103411717815.

HELMOVÁ, M. (2021): Nové metódy výučby na podporu cudzojazyčného vzdelávania na univerzitách. In: SERESOVÁ, K. (ed.): *Cudzojazyčné perspektívy v univerzitnom vzdelávaní.* Zborník z vedeckej konferencie. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, s. 7-13. ISBN 978-80-225-4813-7.

INSTITUT DER DEUTSCHEN WIRTSCHAFT (2022): Arbeitsmarkt. <https://www.iwd.de/arbeit-und-soziales/arbeitsmarkt/?gclid=CjwKCAjwt7SWBhAnEiwAx8ZLan2b39PEGyo80DxZ6Z4RMVhWmkz5OcQZiwkqx4NQ1WoKhxpX7P833xoCU4wQAvD_BwE>, [25.8.2022]

CHARTA ZÁKLADNÝCH PRÁV EURÓPSKEJ ÚNIE, 2000. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=LT>, [25.9.2022]

JANÍK, M. 2017: *Mnohojazyčnost ve výuce němčiny jako dalšího cizího jazyka*. Masarykova univerzita, Brno, Edice: Cizí jazyky a jejich didaktiky: teorie, empirie, praxe. Svazek 5. ISBN 978-80-210-8767-5.

JANSON, T. (2003): *Eine kurze Geschichte der Sprachen.* Heidelberg Berlin: Spektrum Akademischer Verlag, 280 s., ISBN 978-3-8274-1778-7

JENKINS, J a kol. (2001): *EuroEnglish.* In: English Today, Vol. 17, Nr.4, s. 13-19.

JESENSKÁ, P. (2007): Eurospeak a ELF – English as a Current Global Lingua Franca. In: *Topics: In Linguistics: Politeness and Interaction.* Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, Roč. 1, č.1, s. 62 – 67, ISSN 3836/2007

JESENSKÁ, P. (2018): *Jazyková politika a jazyková situácia v EÚ s ohľadom na angličtinu ako jazyk lingua franca*. Vyd. Belianum, VUMB v Banskej Bystrici, 117 s., ISBN 978-80-557-1411-0

KIRCHHOFF, P. (2007): *Blended Learning – ein Modell für den universitären Fremdsprachenunterricht*. In: Klippel, F.; Koller, G.; Polleti, A. (Hrsg.): Fremdsprachenlernen online. Münster: Waxmann Verlag, 278 s., ISBN 978-3-8309-1883-7.

KOČIŠOVÁ, Z. (2021): Präsenzuntericht oder E-Learning? Vor- und Nachteile. In: SERESOVÁ, K. (ed.): *Cudzojazyčné perspektívy v univerzitnom vzdelávaní.*Zborník z vedeckej konferencie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, s. 33-39. ISBN 978-80-225-4813-7.

KOČIŠOVÁ, Z. (2017): Nonverbale Kommunikation. Vielfalt ihres Ausdrucks. In: *Sprache und interkulturelle Kommunikation. Interdisziplinäre Perspektiven in der Sprachforschung*. - Brno: Tribun EU, 2017, s. 101-116, ISBN 978-80-263-1354-0.

KRUPA, V.; GENZOR, J. (1996): *Jazyky sveta v priestore a čase*. Bratislava: Veda. ISBN 80-224-0459-4.

KUCHAROVÁ, J.; KUNOVSKÁ, I. (2018): Das Thema „Kultur" im IKK-Unterricht mit Hilfe von Mind Maps. In: *Didaktische Strategien im Fremdsprachenunterricht*. - Hamburg: Verlag Dr. Kovač, , s. 117-125, ISBN 978-3-339-10292-8.

KUNOVSKÁ, I.; KUCHAROVÁ, J. (2019): Bazálne kompetencie v kontexte výučby cudzích jazykov. In: Moderné stratégie vo vyučovaní cudzích jazykov na vysokých školách. Praha: Machiavelli Press, s. 11-27, ISBN 978-80-263-1420-2.

LES COURS DU PARNASSE (2020): LLCE : Programme de première de la spécialité littéraire. Dostupné na: <https://www.lescoursduparnasse.com/programme-langues-litteratures-et-cultures-etrangeres> [2.8.2022]

LOI N°75-1349 DU 31 DÉCEMBRE 1975 (Zákon o používaní francúzskeho jazyka z 31.12.1975). Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000521788/1977-02-01/> [25.8.2022]

LOI N° 94-665 DU 4 AOÛT 1994 (Zákon o používaní francúzskeho jazyka zo 4.8.1994). Dostupné na: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000006421235/1994-08-05/> [25.9.2022]

LOI N°2013-595 DU 8 JUILLET 2013 D'ORIENTATION ET DE PROGRAMMATION POUR LA REFONDATION DE L'ÉCOLE DE LA RÉPUBLIQUE. Dostupné na: <https://www.education.gouv.fr/loi-ndeg2013-595-du-8-juillet-2013-d-orientation-et-de-programmation-pour-la-refondation-de-l-ecole-5618> [25.9.2022]

MATUŠČÁKOVÁ, Z. (2019): Slováci neovládajú nemčinu. Firmy, ktoré ju vyžadovali sa jej v inzerátoch vzdávajú . <https://www.forbes.sk/slovaci-neovladaju-nemcinu-firmy-ktore-ju-vyzadovali-sa-jej-v-inzeratoch-vzdavaju/>. [25.8.2022]

MAIER, T. (2020): Landeskunde und Zeitungen im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. In: *DaF-Unterricht aus unterschiedlichen Perspektiven*. - Hamburg: Verlag Dr. Kovač, s. 75-94, ISBN 978-3-339-11382-5.

MINISTÈRE DE L'EDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2001): Bulletin officiel n°33 du 13septembre 2001. Développement de l´enseignement des langues et cultures régionales à l´école, au collège et au lycée. Dostupné na : <https://www.education.gouv.fr/bo/2001/33/encartc.htm> [13.9.2022]

MINISTÈRE DE L'EDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2015): Bulletin officiel n°39 du 22 octobre 2015. Enseignement des langues vivantes étrangères et régionales. La carte des langues vivantes. Dostupné na : <https://www.education.gouv.fr/bo/15/Hebdo39/MENE1524876C.htm> [20.8.2022]

MINISTÈRE DE L'EDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2018a): Propositions pour une meilleure maîtrise des langues vivantes étrangères. Dostupné na : <https://www.education.gouv.fr/propositions-pour-une-meilleure-maitrise-des-langues-vivantes-etrangeres-7052> [20.8.2022]

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2018b): Décret n° 2018-614 du 16 juillet 2018 modifiant les dispositions du code de l'éducation relatives aux enseignements conduisant au baccalauréat général et aux formations technologiques conduisant au baccalauréat technologique. Dostupné na : <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000037202561> [18.9.2022]

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2019): Les langues vivantes étrangères et régionales. Dostupné na : <https://www.education.gouv.fr/les-langues-vivantes-etrangeres-et-regionales-11249> [26.9.2022]

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2021): Bulletin officiel n°31 du 26 août 2021. Baccalauréats général et technologique. Évaluations ponctuelles de langues vivantes A et B à compter de la session 2022. Dostupné na: <https://www.education.gouv.fr/bo/21/Hebdo31/MENE2121384N.htm> [24.9.2022]

NARIADENIE Č. 1 – POUŽÍVANIE JAZYKOV V EURÓPSKOM HOSPODÁRSKOM SPOLOČENSTVE. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:01958R0001-20130701>, [25.10.2022]

NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH MERANÍ VZDELÁVANIA /NÚCEM/NIVEM *Časti a formy maturitnej skúšky z predmetov, ktoré majú externú časť a písomnú formu internej časti alebo len externú časť*. Dostupné na: <https://www2.nucem.sk/dl/5377/Predmety_E%C4%8C_a_PFI%C4%8C.pdf> [25.8.2022]

Obyvateľstvo podľa národnosti a materinského jazyka v SR k 1.1. 2021. SODB 2021. Dostupné na: <https://www.scitanie.sk> [25.10.2022]

ONDREJOVÁ, Z. (2019): Anglický jazyk v sú.časnom geopolitickom kontexte (Pozícia angličtiny v podmienkach Slovenska). In: *ŠTEFANČÍK, R. (ed.):Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: Ekonóm, s. 567 – 573, ISBN 978-80-225-4641-6

ONDRUŠOVÁ, T. (2018): Výučba cudzích jazykov v kontexte Európskej únie. In: KUNOVSKÁ, I. a kol.: *Moderné trendy vo výučbe cudzích jazykov.* Brno: Tribun EU, s.r.o., s. 224-239, ISBN 978-80263-1420-2.

ONDRUŠOVÁ, T.; PATÉ, M. (2018): Jazyk a integrácia. Nemecký jazyk v integračnej politike Rakúska. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie III.* Bratislava: Ekonóm, s. 143 – 152. ISBN 978-80-225-4528-0.

ONDRUŠOVÁ, T. (2020): Rahmen für den Fremdsprachenunterricht im multilingualen Europa. In: *DaF-Unterricht aus unterschiedlichen Perspektiven*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, s. 9 – 24, ISBN 978-3-339-10292-8.

PATÉ, M. (2017): Nové didaktické prístupy k výučbe nemčiny pre špecifické účely. In: *Lingua et Vita.* 12/2017, ročník VI/2, s. 52-57, ISSN 1338-6743

PATÉ, M. (2020): Interkultureller Ansatz im DaF-Unterricht. In: *DaF Unterricht aus unterschiedlichen Perspektiven*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, s. 95 – 109, ISBN 978-3-339-10292-8.

PETLÁK, E. (2012): *Inovácie v edukačnom procese*. Dubnica nad Váhom: Dubnický technologický inštitút. 158 s., ISBN 978-80-89400-39-3.

PHILLIPSON, R. (2006): Neverím na jeden európsky jazyk, <http://www.Euractiv.sk> [19.10.2022].

PHILLIPSON, R. (2006): Why more action on language policy is urgently needed – in the unfree European linguistic market. Rukopis prednášky z Plenárneho zasadnutia Národného konventu o EÚ z 12. júna 2006 v Bratislave

POOL, J. (1996): Optimal Language Regimes for the European Union. In: International Journal of the Sociology of Language, 121(1996), Dostupné na: <https://www.utilika.org/pubs/etc/optlangeu.pdf> s. 159-179 [11.7.2022]

Predmety_EČ_a_PFIČ.pdf . Dostupné na: <https://www2.nucem.sk/sk/merania/narodne-merania/maturita/o-maturite> [19.10.2022].

RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE PRÁV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN, Dostupné na:<https://www.culture.gov.sk/wpcontent/uploads/2020/02/Ramcovy_dohovor_o_ochrane_narodnostnych_mensin.pdf>, [19.10.2022]

REINVART, J. (2006): Jazyková problematika v EÚ – problémy a možnosti ich riešenia. Rukopis prednášky z 15.3.2006, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, Banská Bystrica

ROCHE, J. 2013: *Fremdsprachenerwerb, Fremdsprachendidaktik*. Verlag UTB, Francke A., 336 s, ISBN 978-3-8252-4038-7.

ROMAINE, S. (2013): Politics and policies of promoting multilingualism in the European Union. In: *Language Policy*, n. 12, s. 115-137. ISSN1573-1863

ROUARD, F.; MOATTY, F. (2016): Langues de travail et pratiques langières dans les enquêtes statistiques. In: *Langage et société*, 2016/1, č. 155, s. 61-98, ISSN 0181-4095, Dostupné na : <https://www.cairn.info/revue-langage-et-societe-2016-1-page-61.htm> [17.8.2022]

SEIDLHOFER, B. (2011): *Understanding English as Lingua Franca*. Oxford: Oxford University Press, 240 s., ISBN 10 0194375005.

SME ONLINE (2006): Počet obyvateľov Nemecka klesne do roku 2050 o 12 miliónov. Dostupné na : <https://svet.sme.sk/c/2988500/pocet-obyvatelov-nemecka-klesne-do-roku-2050-o-12-milionov.html>, [25.7.2022]

SNOPK/ADVANTAGE AUSTRIA Bratislava. (2017): *Prieskum o cudzích jazykoch medzi nemeckými a rakúskymi investormi na Slovensku*. Dostupné na: <https://www.prepriemysel.sk/znalosti-nemciny-s-vysokou-pridanou-hodnotou-pre-karieru-v-hospodarstve/>, [25.8.2022]

SNOPK/ADVANTAGE AUSTRIA Bratislava. (2017): Prieskum o cudzích jazykoch medzi nemeckými a rakúskymi investormi na Slovensku, <https://www.prepriemysel.sk/znalosti-Haltung nemciny-s-vysokou-pridanou-hodnotou-pre-karieru-v-hospodarstve/>, [25.8.2022]

SOCHOREK, R. (2009): Bengalisch als offizielle UNO- Sprache beantragt. Dostupné na : < www.sochorek.cz/cz/pr/blog/1254084483-bengalisch-als-offizielleunosprache-beantragt.htm> [25.8.2010]

SPECIAL EUROBAROMETER 386 (2012): Europeans and their Languages. 145 s.

SPECIAL EUROBAROMETER 386 (2012): *Europeans and their Languages.* 145 s. [19.10.2022]

SPERLING, K. (2019): Welche Sprachen lernen die Deutschen. Ein historischer Überblick. Babbel Magazin online, Dostupné na: <https://de.babbel.com/de/magazine/welche-sprachen-lernen-die-deutschen/> [25.8.2022]

SPOLSKY, B. (2004): *Language Policy.* Cambridge, UK: Cambridge University Press., 250 s., ISBN 9780511615245.

STATISTA (2022): Statistiken zum Abitur. Dostupné na: <https://de.statista.com/themen/5839/abitur/#topicHeader__wrapper>, [1.10.2022]

STEIN, X (1999): Das Französische als internationale Verkehrssprache. In: *KOLBOOM, T. KOTSCHI, E. REICHEL*: *Handbuch Französisch: Studium-Lehre-Praxis*. Berlin: Erich Schmidt Verlag, s. 3.

SUHR, F. (2019): Immer mehr Deutsche haben Abitur. *Statista*. Dostupné na: <https://de.statista.com/infografik/17058/anteil-der-bevoelkerung-mit-hochschulreife/>, [12.10.2022]

ŠNÍDL, F. (2006): *Pravda a lož na Facebooku.* Bratislava: N Press, s. r.o., 160 s. ISBN 978-80-972394-4-2.

ŠTEFANČÍK, R. (2016): Fremd und anders. Das historische Erbe in der ablehnenden Haltung der slowakischen Bevölkerung gegenüber Migranten. In: *ŠTEFANČÍK, R.; Lišková, D.(eds.):Interkulturelle Kommunikaion im Wandel der Zeit*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, s. 17 – 28.

ŠUKOLOVÁ, L. (2018): Odborný text ako nástroj cudzojazyčnej odbornej výučby na univerzitách nefilologického zamerania. In: *KUNOVSKÁ, I. a kol.: Moderné trendy vo výučbe cudzích jazykov*. Brno: Tribun EU, s.r.o., s. 194-208. ISBN 978-80263-1420-2.

ŠUKOLOVÁ, L. (2019): Súčasná jazyková situácia v Európskej únii. In: *ŠTEFANČÍK, R.(ed.):Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie IV.* Zborník príspevkov zo 4. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2019. ISBN 978-80-225-4641-6, s. 574-583 online.

ŠUKOLOVÁ, L. (2020): Deutsch als Fremdsprache vor dem Hintergrund der Sprachsituation in der Europäischen Union und in der Slowakei. In *DaF-Unterricht aus unterschiedlichen Perspektiven*. - Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2020. ISBN 978-3-339-11382-5, s. 25-39.

ŠUKOLOVÁ, L. (2021a): Angličtina ako lingua franca v Európskej únii po brexite. In ŠTEFANČÍK, R. (ed.)*: Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie VI.* Zborník príspevkov zo 6. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2021. ISBN 978-80-225-4860-1. ISSN 2729-8981, s. 480-488 online.

ŠUKOLOVÁ, L. (2021b): Učenie sa cudzieho jazyka podľa zmyslovách preferencií. In: SERESOVÁ, K. (ed.): *Cudzojazyčné perspektívy v univerzitnom vzdelávaní*. Zborník z vedeckej konferencie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, s. 115-124. ISBN 978-80-225-4813-7.

ŠUKOLOVÁ, L. (2022): Postavenie nemeckého jazyka na Slovensku po roku 2011. In: *Cudzie jazyky v premenách času X*: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. ISBN 978-80-225-4936-3, s. 195-203 online.

TITO, Ľ (2006): Medzinárodná komunikácia ako jazyk politiky. Dostupné na: <http://www.agris.cz/Content/files/main_files/61/139362/tito.pdf> [31.8.2022]

TONKIN, H.; REAGAN, T. (2003): *Language in the Twenty-First Century: Selected papers of the millennial conferences of the Center for Research and Documentation on World Language)*.Amsterdam: John Benjamins, 215 s., ISBN 978-1588113849.

TOSI, A. (2013): The EU Multilingual translation in an ecology of language perspective. In: *the International Journal of Applied Linguistics*, vol. 23. Oxford: Blackwell.

TREND ONLINE (2020): Viac ako štvrtina obyvateľov Nemecka má prisťahovalecké zázemie. Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/viac-ako-stvrtina-obyvatelov-nemecka-ma-pristahovalecke-zazemie 28.7.2020> [19.8.2022]

TUREK, I. (2014): *Didaktika*. Bratislava: IURA EDITION, 620 s. ISBN 978-80-8078-322-8

Ústavný zákon 460/1992 Z. z. Ústava Slovenskej republiky. Dostupné na:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-460>, [19.10.2022]

VAN PARIJS, P. (2011): *Linguistic justice for Europe and for the World*. Oxford: Oxford University Press, 320 s., ISBN-13: 978-0199208876

VYHLÁŠKA č. 224/2022 Z. z., Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR o strednej škole v znení neskorších predpisov. Dostupné na: <https://www.epi.sk/zz/2022-224> [19.10.2022]

ZÁKLADNÉ VÝSLEDKY SODB 2021. Tlačová správa Štatistického úradu SR. Zverejnené 19.12. 2021. Dostupné na: <https://slovak.statistics.sk> [19.10.2022]

ZÁKON č. 245/2008 Z.z., Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupný na: <www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/>19.10.2022]

ZÁKON č. 270/1995 Z. z., Zákon NR SR o štátnom jazyku SR. Dostupný na:<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/270/vyhlasene_znenie.html>, [19.10.2022]

ZÁKON č. 184/1999 Z. z. Zákon o používaní jazykov národnostných menšín. Dostupný na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1999-184>, [19.10.2022]

ZMLUVA O FUNGOVANÍ EURÓPSKEJ ÚNIE (2012). Dostupná na: <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0011.02/DOC_1&format=PDF>, [19.10.2022]

ŽÁKOVIČ, M. (2017): Pracovné portály na Slovensku – cez ktorý inzerovať? Podnikajte.sk. Dostupné na: <https://www.podnikajte.sk/zamestnanci-a-hr/pracovne-portaly-slovensko> [19.10.2022]

Zoznam tabuliek

Tabuľka 3.1 Cudzí jazyk, ktorý sa učí väčšina žiakov/študentov základného a/alebo stredného vzdelávania v jednotlivých členských štátoch EÚ

Tabuľka 3.2.1.1 Maturita v CJ a jazykové úrovne v rokoch 2001 až 2022

Tabuľka 3.2.1.2 Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z AJ, NJ a RJ podľa jazykových úrovní

Tabuľka 3.2.1.3 Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z FJ, ŠJ a TJ podľa jazykových úrovní

Tabuľka 3.2.1.4 Maturujúci v roku 2022 z AJ, NJ a RJ podľa jazykových úrovní

Tabuľka 3.2.1.5 Maturujúci v roku 2022 z FJ, ŠJ a TJ podľa jazykových úrovní

Tabuľka 3.2.2.1 Ponuky na slovenských pracovných portáloch

Tabuľka 3.2.2.2 Pracovné ponuky za sledovaný týždeň vyžadujúce CJ, z ktorého je možné na Slovensku maturovať

Tabuľka 3.2.2.3 Pracovné ponuky požadujúce vzdelanie stredné s maturitou a daný CJ, počty všetkých maturantov a počet maturantov s jazykovou úrovňou B1 z daného CJ v roku 2022

Tabuľka 3.2.2.4 Porovnanie počtu požiadaviek na znalosť CJ a ukončené vzdelanie

Tabuľka 3.2.2.5 Požiadavky na znalosť CJ v kombinácii s iným cudzím jazykom (súčasne)

Tabuľka 3.3.1.1 Výučba cudzích jazykov na všeobecných školách

Tabuľka 3.3.1.2 Výučba cudzích jazykov na odborných školách

Tabuľka 3.3.2.1 Vplyv ovládania cudzích jazykov a vzdelania na ponuku práce

Tabuľka 3.3.2.2 Vplyv ovládania cudzích jazykov na ponuku práce na plný úväzok

Tabuľka 3.4.1.1 Názvy školských ročníkov vo Francúzsku a na Slovensku

Tabuľka 3.4.1.2 Cudzí jazyk na druhom stupni vzdelávacieho systému vo Francúzsku v rokoch 2005 - 2021

Tabuľka 3.4.1.3 Výber prvého cudzieho jazyka v predmaturitnom ročníku (Première)

Tabuľka 3.4.1.4 Výber prvého cudzieho jazyka v maturitnom ročníku (Terminale)

Tabuľka 3.4.1.5 Výber druhého cudzieho jazyka v predmaturitnom ročníku (Première)

Tabuľka 3.4.1.6 Výber druhého cudzieho jazyka v ročníku v maturitnom ročníku (Terminale)

Tabuľka 3.4.1.7 Percentuálny pomer maturantov, ktorí si vybrali špecializáciu Cudzie jazyky, literatúry a kultúry v rokoch 2019 – 2022

Tabuľka 3.4.2.1 Internetové portály vo Francúzsku

Tabuľka 3.4.2.2 Pracovné ponuky na portáli MisterBilingue podľa požadovaných jazykov

Tabuľka 3.4.2.3 Pracovné ponuky s požiadavkou na jazykové znalosti na portáloch Pôleemploi a Apec

Tabuľka 3.4.2.4 Jazyky požadované na portáli Apec

Tabuľka 3.4.2.5 Požadované jazyky a vzdelanie na portáli Misterbilingue

Tabuľka 3.4.2.6 Požadované jazyky a vzdelanie na portáli Apec

Tabuľka 3.4.2.7 Požadované jazyky a vzdelanie na portáli Meteojob

Tabuľka 3.5.1 Implementácia jazykovej politiky EÚ na Slovensku, v Nemeck a vo Francúzsku

Zoznam grafov

Graf 1.1.1 Najpoužívanejšie jazyky v EÚ v %

Graf 3.2.1.1 Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z AJ, NJ a RJ

Graf 3.2.1.2 Maturujúci v rokoch 2009 – 2021 z FJ, ŠJ a TJ

Graf 3.2.1.3 Maturujúci v roku 2022 z AJ, NJ a RJ podľa jazykových úrovní

Graf 3.2.1.4 Maturujúci v roku 2022 z FJ, ŠJ a TJ podľa jazykových úrovní

Graf 3.4.1.1 Prvý cudzí jazyk na druhom stupni vzdelávacieho systému vo Francúzsku v rokoch 1994-2021 (angličtina, nemčina, španielčina, taliančina)

Graf 3.4.1.2 Druhý cudzí jazyk na druhom stupni vzdelávacieho systému vo Francúzskuv rokoch 2005 - 2021

Názov: **Implementácia jazykovej politiky Európskej únie vo vybraných členských štátoch**

Autori: Terézia Ondrušová, Magdaléna Paté, Lucia Šukolová

Recenzenti: SERESOVÁ, Katarína, doc. Mgr. Ing., PhD.
ŠTEFANČÍK, Radoslav, doc. PhDr., MPol., PhD.

Vydavateľ: Vysoká škola evropských a regionálních studií

Počet strán: 100 s. (5,8 AH)

Náklad: 100 kusov

Účel: STUDIA (monografie)

Vydanie: prvé

Formát: elektronický

Rok vydania: 2022

© Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., České Budějovice, 2022

ISBN 978-80-7556-114-5